

TABÁK ANDRÁS

Három magyar pikareszk

TABÁK ANDRÁS

Három magyar pikareszk

Budapest

Borító

TABÁK MIKLÓS

Tipográfia

DOMJÁN ISTVÁN

© Tabák András, 2008

ISBN

Felelős kiadó a szerző
Szerkesztette Simor András
2008 Vasas-Köz Kft. Nyomda
Felelős vezető Badó Géza
Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság

Grosz
avagy Grosz József ügynök viszontagságos élete
és békeséges halála

Grosz József életének ötvennyolcadik esztendejében elhunyt. Nyugodjék békében.

Ilyen vidám temetésen még nem voltam. Kocsikísérőtől miniszterhelyettesig, sírjánál számosan összegyűltünk, az elhunyt jeles mondásait ismételtük – ilyesformán áhítatos megrendülésről szó sem lehetett.

Szegény Groszt letették a földbe, és akkor szomszédom megkérdezte:

– Gondolja, hogy csakugyan meghalt?

A vállamat vonogattam. Mi tagadás, Grosz esetében erre sem lehet mérget venni.

Különben meggyőződésem, hogy Grosz József nem halt meg, hiszen, tudvalevőleg, a kitűnő elmék halhatatlanok. Ha ezt bárki kétkedő mosollyal fogadná, kész vagyok becsületszavamat adni, hogy ő korunk egyik igen jelentős férfiúja volt.

Grosz József 1904-ben született, Miskolcon. Édesatyja, Grosz Hermann foglalkozására nézve, szikvízügynök volt, édesanyja Rosmann Klára, bordélyházi takarítónő. A kis Grosz József szülővárosában végezte el iskoláit, négy elemi és két polgári, majd édesatyja korai és váratlan halála után, meglehetősen fiatalon Pestre került. Előbb ügynökösködött, később hosszabb ideig címírással kereste kenyerét, és vasárnaponként az Új-lóversenytéren járatlan fogadóknak, potom fizetségért, tippet adott. Szerencsés véletlen folytán a lóversenytéren megismerte és húsz pengővel kísérette a hírhedt fogadó és kártyás Beöthy Lászlót, aki hálából – a húsz pengő visszafizetése helyett – színházába, a Király Színházba fogadta díszletmunkásnak. A díszlettologatóból rövidesen világosító lett, s alighanem szép karriert futhatott volna be a szakmában, ha egyik-másik kis színésznőnek időnként nem tesz bizonyos férfiúi szolgálatokat. Ám a dolgok kitudódtak, s az erkölcsökre oly kényes Beöthy László hősünk szűrét rögvest kitette. Grosz József ekkor, felhasználva színházi összeköttetéseit, gombügynöknek csapott fel, majd segédeladóként helyezkedett el a Günczler féle textil-nagykereskedésben. Sajnos, az 1930 szeptember elsejei tüntetésen megvert egy rendőrt, s így ifjabb Günczler Rezső felmondott neki, annál is inkább, mivel Grosz Józsefet hatóság elleni erőszak címén jogerősen hathónapi börtönre ítélték.

– Ez nem egy ország – mondotta, amikor büntetését letöltve kiszabadult. Hamis útlevelet szerzett, s előbb Ausztriába, azután pedig Párizsba ment. Ott volt éjjeli portás, bármixer, kocsimosó, esztergályos a Renault-ban, orgazda és sorsjegyárus, majd balszerencsés

félreértés áldozataként 1936-ban Spanyolországba került, ahol a híres Quinto Regimiento Thälmann-zászlóaljának önkénteseként Modesto tábornok alatt harcolt. Az ebrói áttörés alkalmával megmentette sebesült főhadnagyát (német spartakista volt, bizonyos Kamerad Helmut), s ezért a hőstettéért kitüntették. Részt vett a guadalajarai ütközetben és Madrid védelmében is. Árulás következtében fogságba került, s hamarosan alkalma nyílt megismerni a tangeri, később pedig a ceutai várbörtönt.

1941 nyarán néhány társával egyetemben megszökött Ceutából. Viszontagságos bolyongások után jutott el Marokkóba, majd Oránból egy Isztambulba tartó francia teherhajó segédfűtőjeként visszaérkezett Európába. Isztambul nem tetszett neki, szerencséjére ő sem a török hatóságoknak, ezért diszkrétan áttoloncolták Bulgáriába, ahol számos városban, többek közt, Plovdivban és Szófiában, egy drága pénzért vásárolt munkakönyv segítségével kiségitő pincéreként helyezkedett el. Illegális úton csakhamar Romániába távozott, onnan pedig hazatért.

Politikai nézetei ekkor már kialakultak. Hitlerről például igen rossz véleménye volt, és a Simplon kávéházban, több író és újságíró társaságában, kijelentette, hogy Németország el fogja veszíteni a háborút.

– Maga egy koszos zsidó, Grosz – mondta neki barátságosan az atlétatermetű, kopasz novellaíró. – Valami vacak alak még azt gondolhatná most, hogy maga a szövetségesek pártját fogja.

– Erről szó sincs – tiltakozott Grosz. – Én legnagyobb mértékben a magam pártját fogom. Éppen ezért bátorkodom Németország bukását jósolni.

Könyvügynök lett, majd atyai nagybátyja, Grosz Ervin futballbíró révén a Terézvárosi Torna Klub labdarúgócsapatának szertárosa. Rendszeresen kijárt az egyesület mérkőzéseire, és fáradhatatlanul szurkolt.

A német bevonulás napján, 1944. március 19-én partizánosztagot akart szervezni, de kellő jelentkező híján csakhamar letett elképzeléséről. Sárga csillagot nem hordott, mert 2000 pengőért, egy Vámosi-Waldeck nevezetű valutasibólótól, svájci útlevelet és állampolgárságot szerzett. Az alku a Csáky utca és a Körút sarkán levő Club kávéházban zajlott le. Grosz József ezen a helyen lett református felekezetű, St. Gallen-i születésű, és Franz-Joseph Gross néven a Suchard csokoládécég magyarországi megbízottja. Egy árumintadoboz segítségével nagybani üzleteket kötött – az előlegekből élt.

Mégis, 1944 szeptemberében a politikai rendőrség letartóztatta, mivel a Japán kávéházban német- és magyarellenes jelszavakat hangoztatott.

– Ugyan kérem, mesebeszéd – mondotta kifogástalan St. Gallen-i akcentusban kihallgatásakor –, ilyesmi egyszerűen szóba sem került. Csupán az üzleti, a cégem iránti aggodalom vetette fel bennem a kérdést: mi lesz, kérem, ha az oroszok netántán Magyarország területére lépnek?

– Az nem fog megtörténni – jelentette ki ünnepélyesen a kihallgatást vezető százados.
– Biztosíthatom, hogy a Kárpátokon semmi esetre sem jutnak át.

– Ebben nem kételkedem – bólintott Franz-Joseph Gross, és néhány pillanatig a falon függő térképet tanulmányozta. – De, mondja, kérem... itt délen hogyan lesz?... Ajvé, most látom, hogy délen nincsenek is Kárpátok! Erre mihamarabb föl kéne hívni az itteni hadvezetőség figyelmét...

– Ön sokat enged meg magának, Herr Gross – mondta a százados, és homlokát ráncolta.

Franz-Joseph Gross rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesült, ám svájci állampolgárságára való tekintettel szabadon bocsáttatott.

Az ostrom egész ideje alatt Dembinszky utcai lakása – mint semleges ország állampolgáráé –, területenkívüliséget élvezett. Ebbeli jogában egy zsidó orvosházaspár, egy Bács nevű szökött katonatiszt és egy szociáldemokrata országgyűlési képviselő is osztozott. Később még egy Bujdosó Endre nevezetű kecskeméti hírlapírót és Reich Salamon hitközségi halottmosdatót is magához vette.

Nem szabad azt gondolnunk, hogy a Dembinszky utcai szoba-konyhás lakás a béke szigete volt. Miközben a Keleti pályaudvart angol repülők szőnyegbombázták, és Vecsésnél a Vörös Hadsereg ágyúi dörögtek, a szoba-konyha lakói között súlyos világnézeti ellentétek merültek fel. Bujdosó Endre állandó jellegű faji vitákba keveredett a hitközségi halottmosdatóval, s a mélymagyarság tanításától áthatva idegen, káros elemnek ítélte a zsidóság magyarországi ténykedését, amire Reich Salamon a zsidóság történelmi elhivatottságát bizonyítandó, haragos ószövetségi citátumokkal vágott vissza. Bács Kornél édesatyja háromszáz holdjáért aggódott, a szociáldemokrata képviselő pedig Angliát szidta, mivelhogy Magyarországot szemlátomást kiszolgáltatja a bolsevik hódításnak. A zsidó fogorvos egy sarokba húzódva, reggeltől estig hideglelősen suttogva Marxot olvasott, felesége pedig, aki másfél esztendeig Wagner-Jauregg bécsi klinikáján végzett tanulmányokat, a háború kirobbanásának okait szexuálpatológiailag kísérelte meg okadatolni. Bujdosó Endre csupán a parasztságban, a fogorvos az urbánus értelmiségi elitben, Reich Salamon kizárólag a zsidó világuralomban látta biztosítottak a jövő Magyarországnak kibontakozásának lehetséges útját.

A szélsőbaloldali eszméket kétségkívül Franz-Joseph Gross képviselte a társaságban. Az ismeretlen, szemüveges férfi arcképe (ki véleménye szerint a svájci államelnököt ábrázolta) már nem egyedül díszelgett a falon. Karácsony szentestéjén ugyanis ünnepélyesen kirajzszögezte F. D. Rooseveltt és I. V. Sztálin fényképét is, mindkettőt egy svájci magazinból ollózta ki. Az amerikai zsidóplutokrácia és az ázsiai bolsevik imperializmus képviselőinek illetően szembeszökő kifüggesztése személyekként változó, de általános tiltakozást váltott ki. Franz-Joseph Gross ekkor lekapta vastag keretes szemüvegét (közönséges ablaküvegből készült), és ami ritkán történt meg vele, kifogyott a béketűréséből.

– Ha egy zsidó hülye, akkor nagyon hülye – közölte az orvosokkal és Reich Salamonnal –, ha egy szociáldemokrata hülye, az természetes, a kereszténységről pedig pláne megvan a véleményem. Engem azonban, hallják, ne nézzenek hülyének! Nos, *meine Frauen und Herren*, önök oda mennek, ahová akarnak. A Nyilasház a Keletinél. Nyugalmamat azonban méltóztassanak ne háborgatni.

Bujdosó Endre erre sértődötten megjegyezte, hogy legjobb tudása szerint Svájc a szólásszabadság ősi hazája, és álmában sem gondolta volna, hogy Tell Vilmos leszármazottja a zsarolás és a diktatúra undok eszközéhez folyamodik.

– Maga, Bujdosó, maga csak ne oktasson engem, egy ilyen vacak híg magyar tartsa meg a véleményét! – mondta Franz-Joseph Gross, azzal elővette revolverét, amit még a régi párizsi napokban vásárolt a rue Montmartre egyik zugkereskedésében, s bejelentette a legszigorúbb proletárdiktatúrát.

– Amúgy is itt az ideje, hogy egy kissé hozzászokjanak – tette hozzá magyarázatul.

Meg kell vallanunk, hogy az exterritoriális szoba-konyha lakói – dacára minden félelmüknek, rettegésüknek, gyűlöletüknek – őszinte könnyekkel szemükben üdvözölték az első belépő szovjet katonát, mert az a néhány napos proletárdiktatúra, amelyet Grosz József produkált, magasan felülmúlta addigi életük legrémületesebb napjait is.

Franz-Joseph Gross pedig eldobta szemüvegét, letépte álbajszát, és orosz módra háromszor megcsókolta az elhült szerzsántot. Utána vörös karszalagot öltött, és pisztolyával a kezében behatolt az óvóhelyre.

– Grosz vagyok a harmadik emeletről. Ezennel felszabadítom magukat – közölte a pince lakóival, és nyomban letartóztatta a nyilasbarát légóparancsnokot.

1945 februárjában Grosz József a kerületi közmunkaügyi hivatal operatív osztályán helyezkedett el. Feladatköréhez tartozott az egészséges férfilakosság munkára mozgósítása, valamint az utcai hullák és lótetemek elszállításának megszervezése. Belépett a polgári radikális, a kiscgazda, a szociáldemokrata és a Schlachta-féle kereszténykatolikus pártba.

Orosz nyelvtudását a kerületi parancsnokságon kamatoztatta. Néhány hétig, hivatalos tolmácsi minőségben, tisztek és tiszthelyettesek polgári családoknál való elszállásolását intézte. Gomblyukában vörös csillagot viselt, tűzkövet, használt svájci órákat árusított, esténként pedig az ebrói áttörés hős napjairól számolt be a hozzá bekvartélyozott Ivan Polikarpovics és David Mihajlovics gárdafőhadnagyoknak.

Az 1946-os választásokon az MKP-ra adta szavazatát, ugyanakkor valamennyi egyéb párttagságáról lemondott. A hetedik kerületi kommunista pártbizottságon sofőr lett, ily módon figyelemmel kísérhette a Zalában és Somogyban tevékenykedő földigénylő bizottságok munkáját. Ő maga több kocsmában is beszédet tartott, s beszédeiben világosan kijelölte a magyar parasztság helyét és feladatát a szocialista átalakulás országútján.

Pályafutásának legdicsőségesebb szakasza az államosításokkal esik egybe. A Schulek-féle angyalföldi vasöntőde dolgozói vállukra emelték, ütemes tapsal köszöntötték, amikor a magyar kormány nevében ünnepélyesen nemzeti tulajdonná nyilvánította üzemüket.

Beszédét, igen emlékezetesen, így fejezte be:

– Elvtársak! A történelem folyamán három jelentős tényezőt figyelhetünk meg. A katolikus egyházat, a marxista munkásmozgalmat, valamint az élet- és balesetbiztosítás intézményét. A most nacionalizált Állami Biztosító nevében felhívom figyelmüket arra, hogy önök, ezen gyár új gazdái, pártunk és államunk messzemenő gondoskodása ellen vétenek, amennyiben megfelelnek életük biztosításáról. Most pedig, közlöm önökkel, elvtársak, biztosítónk korrekt feltételeit...

Ekkor már az Állami Biztosító dolgozója volt. Elve: kapitalista módszerekkel a szocialista biztosítás sikeréért. Miután a hetedik kerület egyik, Bethlen Gábor utca, István út, Dózsa György út és Dembinszky utca által határolt tömbjét utolsó szál lakóig biztosította, oklevéllel tüntették ki, majd elbocsátották, mivel módszerének burzsoá jellegére, sajnos, napvilág derült.

Egy darabig segéd munkásként dolgozott az erzsébeti papírgyárban, később az Élelmiszerellátó Nemzeti Vállalathoz került kocsikísérői alkalmazásba. Intézője lett a vállalat labdarúgócsapatának, és az egyesület számára, társadalmi összefogással, sporttelepet építtetett. E munkahelyén ismerkedett meg Pandella Ernő gépkocsivezetővel, a csapat gólzsákjával, akivel sírig tartó, örök barátságot kötött.

1950-ben, a koreai háború idején, hivatkozással spanyolországi múltjára, önkéntesnek jelentkezett, és vállalta, hogy az Élelmiszerszállító sofőrjeiből, szerelőiből és kocsikísérőiből gépkocsizó-századot szervez. Egy pártbizottsági tag, bizonyos Horovitz Gyula azonban sajnálatos módon félreértette hősi büszkeségét. Otromba gúnyolódással, destruktív,

provokátor magatartással vádolta meg Grosz Józsefet, akit az Államvédelmi Hatóság illetékes osztályán, a koreai nép harcának ellenpropagálása és becsmérése címén, azonnal feljelentettek.

Grosz Józsefet kiutasították a fővárosból, és az inotai építkezésre helyezték. Az építőtáborban különféle deklasszált elemek társaságában lakott, akikből, diktátori hajlandósága folytán, rövidesen megszervezte a Vörös Inota nevű építőbrigádot. Grosz vezérlete alatt a brigád vért izzadott, de az év végére elnyerte az építkezés selyemvándorzászlaját, s ebből kifolyólag a Vörös Inota valamennyi brigádtagjának büntetését felfüggesztették.

Grosz József ebből az alkalomból rövid beszédet intézett társaihoz.

– Ide hallgassanak, fasiszta csirkefogók! Én visszaadtam maguknak az állampolgári jogukat, és remélem, hogy ezután jobban megbecsülik magukat, és beilleszkednek a társadalomba. Vegyék tudomásul, hogy a történelem kerekét maguk semmiféle disznósággal nem tudják visszaforgatni. De ha mégis neszt veszem, hogy valamelyikük ilyesmiben sántikál, annak aztán az atyaisten irgalmazzon...

Miután Grosz József fölépítette Inotát, és sztahanovista oklevelet kapott, hatósági engedéllyel visszatért Budapestre. Lakásában ismeretlen fiatal hölgyet talált, aki közölte vele, hogy ő Horovitz Gyula hivatalos szeretője, és párttag-jelölt, és Grosz azonnal menjen a fészkes fenébe, mert különben betelefonál Horovitznak. Grosz József miután felpofozta és kihajította az illető hölgyet, az egész ház jelenlétében olyan kijelentést tett, hogy Horovitz Gyula csirkefogó, és rács mögött lenne a helye.

Másnap egy igen díszes társaságban a kistarcsai polgári büntetőtáborba szállították. Itt nagy örömmel fedezte fel rég nem látott ismerőseit, Bács Kornél volt hadnagyot, akit tiltott határátlépési kísérletért és többrendbeli fegyverrejtegetésért, valamint a zsidó fogorvost, akit arany- és valutaüzérkedésért zsuppoltak be.

A fogorvos sírva fakadt, Grosz nyakába borult, és azt hajtogatta, hogy csupán egy banánhéjon csúszott el.

– Az élet már bizony ilyen – mondta Grosz József. – Az ilyen banánhéjakat rendszerint nem lehet kikerülni. A banánhéj tulajdonképpen az a véletlen, ami a szükségszerűség okszerű megnyilvánulása. A marxizmust tisztességesen kell tanulmányozni, mindig is mondtam magának, doktorkám.

– Igen, kissé elhanyagoltam az utóbbi időben – motyogta az orvos.

– Na látja – bólintott Grosz. – A hiányos elméleti tudás előbb-utóbb megbosszulja magát...

Bács Kornél a fogát csikorgatta és időnként azt mondta:

– Várja csak ki a végét, Grosz! Kiszabadulok én még innen, de akkor megfizetek a nyomorultaknak...

– Maga csak ne fenyegetőzzön itt nekem! – háborodott fel Grosz József. – Magát egy tisztességes proletárdiktatúra már réges-rég likvidálta volna.

Grosz József Kistarcsán is hamarosan átvette a kezdeményezést. A politikai előadásokon hallottakat rendszeresen megvitatta barakktársaival, és különös gondot fordított két ismerősére. A fogorvossal az *Állam és forradalmat* olvastatta, Báccsal Dzerzsinszkijről és a CSEKA tevékenységéről konzultált. A blokkparancsnok magához hívatta, és hivatalosan is rábízta a barakk elméleti továbbképzését.

– Nézzék, én nem vagyok valami elméleti szakember – közölte szemináriumával –, én a fejemmel szoktam gondolkozni. Próbálják meg maguk is a fejüket használni. Egy ilyen internálótábor direkt jó a dialektikus materialista gondolkodás elsajátítására...

1956 augusztusában szabadult, Báccsal és a fogorvossal együtt. Búcsúzóul megölelte társait, és a lelükre kötötte:

– Aztán csak semmi marháskodás... Komolyodjanak meg végre, ahogy felnőtt emberekhez illik...

A fogorvos elérékenyült, sirt. Biztos volt benne, hogy a felesége időközben megcsalta. Bács Kornél sötéten hallgatott.

Grosz József visszakapta jogos lakását, és a kerületi tanács indítványára, kis ünnepség keretében rehabilitálták. A rendkívüli lakógyűlésen a párt képviselőjében Horovitz Gyula jelent meg. Miután a lakóbizottság elnöke méltatta Grosz József érdemeit, és az úttörők virágcsokrot nyújtottak át az ünnepeltnek, Horovitz Gyula emelkedett szólásra. Előjáróban rövid elemzését adta a párt és a tömegek új típusú kapcsolatának, majd elítélte a múlt hibás politikáját, a törvénytelenégeket, a bürokráciát, a nehézipar fejlesztésének túlfeszített ütemét, kitért a hibás mezőgazdasági politikára, és a pesti földalatti építkezésére, majd biztosította hősünket, hogy a múltbéli káros gyakorlat soha többé nem ismétlődhet meg vele.

„Csak semmi marháskodás” – dünnyögte magában Grosz József, és nem vágta szájon Horovitz Gyulát, holott a tenyere módfelett viszkedett.

Vállalatánál szívesen fogadták. Rozs Bálint igazgató, aki úgy vélekedett, hogy a rehabilitált személy csak emeli a vállalat tekintélyét, zártkörű kis bankettet rendezett dolgozószobájában. Szép magyar bajszát cibálgatva, több ízben is Grosz József egészségére emelte poharát, majd főellenőri beosztást ajánlott fel neki. Grosz József ezt szerényen

visszautasította, és állhatatosan ragaszkodott kocsikísérői állásához, mert rehabilitálását, úgymond, kizárólag így látja teljesen befejezettnek.

Amikor Pandella Ernő, hűséges barátja, meglátta, a nyakába borult, és úgy megölelte, hogy csaknem megfojtotta hősünket. Aznap este sokáig poharazgattak a *Szürke számár*hoz címzett kiskocsmában.

– Nahát, nekem itt valami nem stimmel – mondogatta Grosz József fejét csóválva. – Penetráns illatokat érzek, Ernőkém. És ha egy ilyen öreg zsidó azt állítja, bűdös van, akkor legalábbis szaglik valami, az ziher.

Pandella Ernő nem politizált. A bajok összes forrását a nemzeti labdarúgó válogatott gyászos szereplésében látta.

– A labdarúgás pusztán felépítmény – ellenkezett vele Grosz. – Ezt már megtanulhatnád, Ernőkém. Hetet-havat összehordasz, mert fogalmad sincs a marxizmusról.

Pandella Ernő hümmögött, és a szégyentől vörös füllel hallgatott.

Ittak még egy-két félliterrel, s Grosz József elmesélte, hogy egy írószövetségi delegáció élén felkereste régi ismerőse, Bujdosó Endre kecskeméti hírlapíró, aki időközben Kossuth-díjas író lett, és hogy Bujdosó roppant fontosnak tartaná, ha az irodalmi lapban folytatásokban közölhetné az ő kistarcsai élményeit.

– És mennyit fizetnének érte? – kérdezte meg Pandella Ernő.

Kérdésén Grosz József mélységesen megbotránkozott.

– Phuj! – mondta megvetően. – Szatócs vagy te, Pandella? Egy tál lencséért eladnád a lelkedet?... Jegyezd meg magadnak, hogy Grosz József nem szokta szemén köpni magát. Kistarcsa, az államtitok, fiam, a proletariátus terrorjának fontos talpköve...

Késő éjszaka indultak haza, és végig a Dembinszky utcán azt énekeltek: „*Fel vörösök, proletárok...*” A Nefelejcs utca sarkán rendőr igazoltatta őket.

Grosz József kifakadt:

– Mit kötozködik velünk, hallja?! A *Horst Wesselt* énekeljük magának vagy a brit himnusz?

Ötven forint bírságot fizettek.

1956. október 23-án délután Grosz József kocsikísérő és Pandella Ernő gépkocsivezető, BLASZ elsőosztályú gólkirály felkereste a kerületi pártbizottságon Horovitz Gyulát. Kifogást emeltek a hatóságok tehetetlensége ellen, és egyöntetűen követelték a délutánra és estére meghirdetett tüntetések azonnali hatállyal való felfüggesztését.

– Önök elvakultak – mondotta Horovitz Gyula, és pufók arca kigyúlt. – Önök nem értik meg a történelem szavát, nem értik meg népünk felbuzdulását, spontán, forradalmi mozgalmát szocializmusunk megerősítéséért.

Grosz József közölte, hogy mindezt tökéletesen megértik, s éppen ezért ragaszkodnak követelésük végrehajtásához.

Horovitz Gyula ekkor reszketni kezdett a dühtől, és torkaszakadtából leszektásozta őket.

– Ide hallgasson, maga Horovitz – háborgott Grosz József –, hogy beszél maga ilyen egyszerű dolgozókkal?! Velem hallja, tisztességesen beszéljen, maga *Dreckenhauser*, maga renegát Kautsky, mert isten az anyám, hogy menten kivágom az ablakon...

– Szektások! – üvöltötte Horovitz Gyula. – Szektások, bürokraták! – És kidobatta őket.

Másnap Horovitz Gyula kinevezte magát a kerületi honvédelmi bizottmány elnökévé, és Grosz József kiásta a pincében negyvenötben eldugott pisztolyát, amely – hála az időnkénti gondos zsírozásnak – teljes épségben maradt.

Ezután nemzetiszín kokárdát és karszalagot öltött, s Pandella Ernő társaságában, hivatalos papírokkal felruházva, letartóztatta Gondos Henrik pártbizottsági titkárt, idősb Manfréd László tizenkilences veteránt, Rác Lajos és Blahuta Simon államvédelmi tisztet. A nevezett személyeket teherautóra rakták. A teherautót néhány nemzetiszínű lobogó, azonfelül Deák Ferenc és Sir Winston Churchill arcképe díszítette. Pandella Ernő sűrű bocsánatkérések kíséretében precízen összekötözte a foglyokat, majd elindította a gépkocsit. Útközben még őrizetbe vették a tanács kereskedelmi osztályának helyettes vezetőjét, Kovács IV. János rendőrtizedest, valamint Nikosz Diamantopoulosz görög emigránst, akit – mert ellenállást fejtett ki – Pandella Ernő leütni kényszerült, s aki magához térvén, egész úton egyfolytában szitkozódott, csekély etnikai ismeretei folytán szakadatlanul fasisztának nevezve hősünket.

Grosz József szigorú arccal és kibiztosított pisztollyal őrizte foglyait, és időnként ráfordult a görögre, hogy tartsa a száját.

Végül szerencsésen megérkeztek Pandella Ernő rákoscsabai házához. A foglyokat beterelték a házba, ahol Pandella Ernőné, született Jobbik Anna rumos teával fogadta s vendégelte meg valamennyiőjüket.

– Önök, elvtársak, a legnagyobb mértékben foglyok – jelentette be Grosz József. – Felügyeletüket most Pandella Ernőnére ruházom, s bízom abban, hogy saját érdekükben, mindenféle renitenskedés helyett, rendesen fognak viselkedni.

Azzal kifordult az ajtón, és Pandella Ernő IFA Granit márkájú tehergépkocsiján újabb razziára indult.

Két nappal később azonban sajnálatos esemény történt. Grosz Józsefet lakásán nemzetőr-különítmény kereste fel, a forradalom nevében letartóztatta, és a parancsnokságra kísérte. Hősünk útja a parancsnokságig meglehetősen viszontagságos volt, mert az utcán csoportosuló, kíváncsi tömeg, mely ávós ezredet gyanított benne, minden második lámpavasnál fel akarta húzni.

– Ne marhaskodjanak, emberek! – ordította Grosz József. – Miféle vacak demokraták maguk? A fejemre kitűzött díj kizárólag a nemzetőr testvéreket illeti meg... Vegyék tudomásul, hogy semmiféle tisztességtelen konkurenciába nem egyezem bele.

– Ne pofázz! – mordult rá Schmidt Henrik maszek zöldségkereskedő, volt volksbundista. – Egy ávós ezredes nekem ne pofázzon! A demokráciában mindenkinek joga van egy kis akasztáshoz...

Grosz József ezt készségesen elismerte, és tárgyalásba bocsátkozott a tömeggel.

– Hát nézzék csak, van egy indítványom. A nemzetőr testvérek bevisznek a parancsnokságra, felveszik értem a tiszteletdíjat, maguk pedig szépen odagyülekeznek az épület elé, és a kiadásomat követelik.

A korrekt ajánlatot a jelenlevők elfogadták, minekutána Grosz József nemzetőri fedezet mellett megérkezett a parancsnokságra.

– Egész rendes haver maga, öregem – mondta meghatottan a különítmény pakombartos parancsnoka, azzal Horovitz Gyula és Bács Kornél színe elé vezette hősünket.

Grosz József széles mosollyal üdvözölte ismerőseit, egészségükről érdeklődött, ám azok fagyos elutasítással tekintettek rá.

– Grosz, maga lógni fog – közölte tárgyilagosan Bács Kornél. – Nem fog itt azzal szórakozni, hogy összeszedi előlünk a kommunistákat.

Grosz a vállát vonogatta.

– Ja kérem, ez a szabad verseny! A konkurencia megjelenése... a nagy hal megeszi a kis halat... Maguk akarták...

– Azonnal fogja be a száját! – üvöltötte Bács Kornél, és acélkék szeme szikrázott.

– Nézze, maga hazaáruló – mondta Grosz József –, én megmentettem a maga vacak életét, amikor negyvennégyben gyáván meglógott a frontról, és elárulta a hazát. De ha velem itt ordítózik, hallja, ha ezzel a másik senkiháziival együtt a főrrabbit játssza, én úgy elmondok magukról mindent ezeknek a derék fiúknak, akikkel igen összebarátkoztam útközben, hogy fasírozottat csinálnak mindkettejükből...

Horovitz Gyula ekkor felpattant, és hősünket kétszer pofon ütötte.

– Nahát, Horovitz, maga egy disznó – tört ki a méltatlankodás Groszból. – Nem tűröm, hogy mindenféle bitang renegátok csak úgy belém töröljék a büzhödt, izzadt mancsukat...

– Na, elég! – szólt rájuk a pakombartos parancsnok, s rájuk szegezte géppisztolyát. – Mind a hárman mennek a síttre! Egyikük szarabb alak, mint a másik, kötélén a helyük. Mozgás, az elnökséget átvettem...

– Érdekes – mondta Grosz József a pincében egy ládán elmélkedve –, magával még nem is ültem együtt, Horovitz. Bizonyos fokig elkedvetlenít, hogy a maga társaságában kell bevonulnom a mozgalom mártírjai közé.

Horovitz Gyula zokogott, és fejét minduntalan a falba verte.

– Családom van... két gyermekem...

– Látja, Horovitz, én ezért nem nősültem. Remélem, maga privát ember, Bács.

Bács komoran ült egy szénkupacon.

– Vegye tudomásul, Grosz hogy én mostantól kezdve nem állok szóba magával.

– Ajjaj, Bács, maga gyanús nekem – csóválta a fejét Grosz. – Maga valamiért neheztel rám, fiam.

– Családom van – nyöszörgött a bizottmány volt elnöke, és könnyeivel összemaszatolta puffadt arcát. – Mit vétettem én maga ellen, drága Grosz úr? Mivel érdemeltem ezt magától, a hitsorsosomtól?...

– Phuj! – dünnyögte Grosz és kiköpött. – Sikerült, látja, megértenem az antiszemitizmus gyökereit...

Bács Kornél felugrott, és katonás léptekkel járkalni kezdett a fáskamrában.

– Két napig talán még életben hagynak bennünket – magyarázta. – Addigra okvetlenül befutnak az ENSZ-csapatok. Apám Londonban él.

Grosz legyintett, és kabátját magára húzva, leheveredett a ládára.

– London messze van – ásított. – Cinkota meg itt van a szomszédban. Tudja, ott állnak az oroszok...

Jóéjszakát kívánt társainak, és egy pillanat alatt már az igazak álmát aludta.

Mikor felébredt, első pillantása a fogorvosra esett.

– Kicsi a világ! – örvendezett. – Rég találkoztunk, doktorkám!

– Menjen a fenébe – szipogott a fogorvos. – Átkozott legyen az a perc, amikor megismertem magát.

– Judeobolsevik! – szólt egy mély hang a sötétben, és Grosz nagy csudálkozással látta, hogy a szociáldemokrata képviselő ül mellette.

– Már magára sincs szükségük? – érdeklődött. – Ajvé, szépen vagyunk, kérem...

– A bolsevikok elvadították a népet – mondta sötéten a képviselő. – Ez a félrevezetett népség már a szociáldemokráciában is kommunizmust lát. Én egy gyűlésen azt találtam mondani: elvtársak... és tessék, egyenest idehurcoltak...

Grosz erre azt mondta, hogy a forradalmak rendszerint felfalják saját gyermekeiket, de biztosította róla a képviselőt, hogy az ilyesfajta félreértéseket az utókor mindig tisztázni szokta.

– Engem ne tisztázzanak utólag, engem most eressenek ki – rikácsolta a fogorvos. – Tudják meg, hogy nem vagyok ávós ezredes! Ártatlan vagyok. Egy könyv minden bűnöm. A maga átkozott *Állam és forradalomja* miatt kerültem ide, Grosz...

– Maga elveszett ember, doktorkám – sajnálkozott Grosz. – Ezek, tudniillik, nem azt nézik, hogy nem mindenki ávós ezredes, akinek Leninje van, hanem úgy okoskodnak, hogy minden ávós ezredesnek van Leninje. Megjegyzem, ez nagyon ésszerű következtetés tőlük.

– Gyermekeim vannak – zokogta mindegyre Horovitz Gyula. – Egy jogállamban, kérem, ezt figyelembe veszik...

A képviselő keserű hahotában tört ki.

– Maga elvesztette az eszét, barátom! Jogállam? Jogállam, ahol egy bolsevik... egy Nagy Imre a miniszterelnök?...

Az orvos tenyerébe temetett arccal üldögélt egy fatönkön és sírt.

– Megint meg fog csalni a feleségem – suttogetta. – Fogalmuk sincs, mekkora szajha.

– Még mindig? – kérdezte udvariasan Bács Kornél, és nagyot sóhajtott. – Nézze, én bevallom magának, nekünk már úgymint befellegzett, az exterritoriális lakásban volt a nagyságos asszonyhoz némi közöm...

– Az isten pofozza meg magukat! – szitkozódott Grosz József, mikor a képviselő segítségével végre lecibálta Bácsról a dühöngő fogorvost. – Még haláluk órájában is csak a bujálkodáson jár az eszük?

Bács Kornél feltápáskodott, nyakát tapogatta, és nehezen lélegzett.

– És nem is egyszer – mondta megvetően. – Nem is egyszer, ha éppen tudni akarja...

Ekkortájt még be-belöktek nekik valami harapnivalót, de azután két teljes napig egy falatot sem. A parancsnokságon ugyanis megint detronizációra került sor, és az új elnök mit sem tudott a pincébe zárt foglyokról.

– Éhen akarnak veszejteni minket – mondta egyik este Grosz József. – Ezt előre sejtettem. Tudják maguk, hogy egy kiló kötél negyvenhét forint? Drága mulatság az akasztás, szegény az államkassza...

– Mert tönkretették az országot – hörögte a képviselő. – Tervgazdálkodás, iparosítás...
íme, az eredmény... a teljes csőd...

Azzal bágyadtan visszahullott a sarokba.

Harmadnapra az ivóvizük is elfogyott, félholtan heverték a földön. Grosz József Marokkóról mesélt nekik, ahol a vízspekuláció az egyik legkomolyabb üzleti ág.

Negyedik nap dörrenés hallatszott, és a felrobbantott pinceajtón át pufajkás katonák bújtak be.

– Oroszok – mondta Horovitz Gyula és felzokogott. – *Továrisi, továrisi! Igyi szudá... zgyesz kommunyiszi, mártiri...*

– Én is... – hörögte a képviselő, és az *Internacionálét* kezdte énekelni.

A katonák a sufniajtót is betörték, és Bács Kornél feszes vigyázzba állt.

– Bács Kornél, belügyi hadnagy.

Két katona jött be, az egyik magyar volt. Zseblámpájukkal körülvilágítottak a sufniiban, az elgyötört arcok láttán tanácstalanul összenéztek.

– Élünk, élünk! – ujjongott Horovitz Gyula, és szemei kidülledtek, félő volt, hogy nyomban megtébolyodik.

– Baloldali szociáldemokrata vagyok, elvtársaim... – mondta a képviselő.

– Az *Állam és forradalmat* olvastam, kérem – magyarázta a fogorvos.

Csupán Grosz József hallgatott, tudniillik éppen aludt.

– Maga kicsoda – költötte fel a katona.

– Grosz vagyok – motyogta félálomban. – Jelentem, Grosz József nemzetőr.

Maradt a pincében.

Hanem az igazság, ha olykor megkésve is, győzedelmeskedik. Két nappal később Grosz József kiszabadult, és a kapuban hűséges barátja, Pandella Ernő várt reá.

– Csak semmi érzékenykedés – mondta Grosz. – Nem olyan időket élünk. Mi újság a foglyainkról?

Pandella Ernő keserűen legyintett, és ömleni kezdett belőle a panasz. Elmondta, hogy pokollá változott az élete, mert a foglyok éjjel-nappal a szökésen törték a fejüket. Különösen a göröggel volt sok baj, aki fegyvert követelt, káromkodott, éhségstrájkba kezdett, végül pedig ki akarta törni az előszobaajtót, mire ő kénytelen volt ismételtelen leütni. Mikor aztán a foglyok száma harminchatra gyarapodott, közös erővel őt ütötték le, kitörték a házból, és elmentek harcolni...

Megmutatta feje búbján a daganatot, és nagyon rosszkedvű volt.

– Soha többé – mormogta. – Ilyet nem vállalok. Ilyet én többé nem vállalhatok...

Munkára jelentkeztek vállalatuknál, ahol éppen fizetésosztás volt, és mindenki sztrájktrőröknek bélyegezte őket. Másnap cukrot fuvaroztak Csepelre. Az erzsébeti hídnál tüntető tömeg tartóztatta fel őket. A vezetőfülkéből előbb Pandellát, majd Groszt cibálták ki, és kis híján agyonverték őket.

– Így jár minden sztrájktrőrő! – harsogta a tömeg, s miután a rakományon testvériesen megosztozott, felgyújtotta a kocsit.

Pandella Ernő bőgött, mint valami óvodás gyerek. Olyan szívszaggatóan sírt, zokogott, jajveszékelt ez a hatalmas ember, hogy Grosz Józsefet előntötte a meghatottság.

– Ócska tragacs volt ez már, Ernőkém – vigasztalta barátját, s nyögdécselt közben, mert belül vérzett a gyomra, és veséjét kissé leverték. – Na, te marha, te... ne bőgj már! Különbet kapsz majd ennél...

– Ilyet nem, ilyet ugyan nem – hüppögte Pandella Ernő, s mert lábra állni nem tudott (lábát törték el, azt a félelmes, góllövő, arany jobb lábat), odacsúszott a földön felborított kocsijához, és megsimogatta hátsó kerekét. – Öt éve ismerem – suttogetta. – Kétszázezer kilométer... generálozás nélkül... Ó, édes isten, istenkém, el ne hagyj!...

A másfél óra múlva kivonuló mentőkkel közelharcot vívott, akik elszakították kedves kocsijától, és hordágyra emelték.

Így hát Grosz József kocsikísérő születésének ötvenkettedik évfordulóját kórházban ünnepelhette meg. Amikor már járni-kelni tudott, meglátogatta barátját, aki egy emelettel lejjebb feküdt. Pandella Ernő gipszpólyás jobb lába egy ügyes csiga segítségével égnek meredt, ő maga borongós hangulatban volt. Szomorúan gondolt családjára, szeretett teherautójára és félbeszakadt pályafutására.

– Sose lépek én már pályára – motyogta s felsóhajtott. – Emlékszel arra a ménkű nagy szabadrúgásomra? Harmincöt méterről, a sorfal között... A kapus, a vörös Fischer, az Útkaparóké, úgy szedte ki a hálóból a labdát, mint aki szélütést kapott...

– Akkor hagyta abba a védést – bólogatott Grosz. – Az idegei bemondták az unalmast. De emlékszel-e arra a húszméteres kapásgólodra, Ernőkém? A Cipészek ellen... A mindenhatóját! Én csak annyit láttam, hogy villan valami, és már rezeg is a háló... A kapus sírva fakadt, barátom...

Pandella Ernő egy könnycseppet dörgölt ki szeméből, és azt suttogetta: – Vége... elmúlt...

– Amúgy is kiöregedtél már, Ernőkém. Ideje szegre akasztani a cipőt...

Szép esték voltak ezek, békés, szép napok. Mondhatnánk, Grosz József hányatott életének legnyugodalmasabb időszak.

– Finom dolog ám egy ilyen kórház – bizonykodott több ízben is barátjának. – Az ember csak fekszik, lustálkodik, ábrándozgat... Ha éppen kedve szottyán rá, még meg is fürdetik a nővérek... Kánaán, Ernőkém, valóságos Kánaán...

Kórtermében, lámpaoltás után marokkói, algériai élményeiről beszélt, később részletesen beszámolt az ebrói áttörésről és a véres madridi napokról. A betegeknek zúgott a fejük, álmaik nyomasztóak voltak, és éjszakánként hörögtek.

– Mert nem elég a bátorság, kérem – magyarázta. – Ha az ember nincs kellően megalapozva világnézetileg, az egész bátorság nyavalyát ér. Állunk az Ebrónál a tűzvonalban, a dögök ágyúznak odaátrol, mint az ördögök. Egetverő üvöltés. Rohannak nekünk a mók, ezek a barna bestiák... Nem vagyok berezelős, de akkor... „No, Grosz – mondom magamban –, *für alle Fälle*, befellegzett neked, fiacskám...” Egyszer csak odalép hozzám maga general Modesto. „Fél maga, Grosz?” – kérdi tőlem. „Igenis, tábornok elvtárs!” – felelem. „Compañero Grosz! Vegye tudomásul, hogy egy vörös önkéntes sohase szarik be. Ezt jegyezze meg magának, fiam!” Nem volt ott, kérem, ideológiai továbbképzés, de azóta is, ha megszorul a kapca, eszembe jut general Modesto, és azt mondom magamnak: „Csak nem beszarni, compañero Grosz!”

Grosz József kibámult az ablakon, és a megilletődöttségtől könnyek szöktek a szemébe.

– Igen – dünnyögte. – Ilyen ember volt az öreg Modesto. A pokol fenekére is elmentünk volna vele... Hát, ezért mondom én maguknak, hogy világnézet nélkül esendő féreg a legbátrabb ember is.

1957 áprilisának végén Grosz József elhagyta a kórházat. Akkoriban már mindenki azt mondta: *ellenforradalom*, és ezért hősünket vállalatának dolgozói igen nagy ünneplésben részesítették.

– Ilyen tántoríthatatlan, acélkemény emberek szálltak szembe országszerte az ellenforradalom dögmadarával – mondotta Rózsa Bálint igazgató azon a gyűlésen, ahol több oklevéllel és emlékéremmel tüntették ki Grosz Józsefet.

Ő ugyan remélte, hogy állhatatosságát valamicske pénzmaggal is jutalmazták, de ebbeli reményében csalatkoznia kellett. Beszéd, méltatások hangzottak el, amiket türelemmel és nagy figyelemmel hallgatott meg.

– Mélységesen meghatott vagyok – mondotta válaszában. – Pláne, hogy pont maguk beszélnek rólam ilyen szépen, kedves elvtársak, akik nemrégiben még piszok sztrájkőrök, moszkovita ügynököknek, rongy hazaárulónak neveztek... De hát, igazán öröömre szolgál,

hogy ilyen szépen fejlődtek, amíg én kórházban voltam. Úgy vélem, hogy az elmélet végre önökbe hatolt, és ennek látszik meg szembetűnően az eredménye.

Grosz József országos híre tett szert. Neve, fényképe, rövid életrajza gyakran szerepelt a lapok hasábjain. „*Népünk leverte az ellenforradalmat*” – hirdették a vastag betűs címek, és alul többnyire Grosz József fényképe szerepelt. Ekkor már kissé megöregedett. Pocakot eresztett, arca ráncos lett, és haját csaknem teljesen elveszítette. A dicsőséget is unni kezdte, mondhatnánk, torkig lett vele. Egy ízben, mikor éppen a filmhíradó jelent meg a Dembinszky utcában, és a stáb bezörgetett ajtaján, betelt a pohár.

– Menjenek a fenébe! – ordította bentről, s nem nyitott ajtót. – Nem szégyellik magukat?! Mit zaklatnak folyton egy ilyen szegény, öreg zsidót?...

A sok ünneplés, meghívás, élménybeszámoló borússá változtatta kedélyét, gyakorta volt szótlan és magába zárkózott. A dísztáviratokat felbontatlanul hajította a szemétkosárba, de a névtelen leveleket mind elolvasta. „Dögölj meg!” „Mocsok!” „Lógni fogsz, gazember!” – az ilyen sorok jókedvre derítették és meghatották.

– Úgy látszik mégiscsak tettem valamit – mormogta némi büszkeséggel, és gondosan összegyűjtötte ezeket a leveleket.

Dicsőségének napjai azonban lassacskán leáldozóban voltak. Az emberek rosszmájúskodni kezdtek, egyesek azt suttogták, hogy Grosz tulajdonképpen nem is állt olyan nagyon helyt, hanem otthon kuksolt a lakásán, mások szerint ugyan helytállt, igen becsületesen kitett magáért azokban a vérzivataros napokban, de hát a múltbéli érdem nem lehet örökös érdem, és különben se lehet folyton forradalmi lázban élni, mert ez merevséghez, szűkkeblűséghez és elszigetelődéshez vezet. Maga Rozs Bálint igazgató is megjegyezte többek jelenlétében, hogy az a Grosz derék elvtárs, kemény harcos, de a békés építőmunkába sajnos sehogyan sem tud beleilleszkedni, s hogy valójában tipikus képviselője azon kispolgári-anarchista forradalmártípusnak, aki nem eszköznek, hanem célnak tekinti a forradalmat.

Az emberek hidegen néztek Groszra, kerülni kezdték a társaságát. Különféle gyűléseken már sokan bírálták magatartását, kifogásolva merevségét, dogmatikus gondolkodását, az új feladatok iránti teljes értetlenségét.

– Itt már az atyaisten se ismeri ki magát – kesergett Grosz József egy nap hűséges barátjának. – Olyan érzésem van, hogy a politika megint változni fog.

Pandella Ernő nem politizált, derűlátóan ítélte meg a helyzetet.

– Meglátod, végül eljutunk a kommunizmusba.

– Belenövünk, Ernőkém, belenövünk – javította ki Grosz József. – A fogalmakkal tisztában kell lenni. Ahogy apja nadrágjába lassan belenő a gyerek, úgy jutunk el mi is, szépen, csendesen a kommunizmushoz. Csak az a fontos, hogy bízzunk egymásban, és ne vacakoljunk minden apróság miatt.

Sofőr és kocsikísérő együtt dolgoztak (Pandella vadonatúj kocsit kapott, ám a régít nem feledhette), és munkaidő után együtt iddogáltak valamelyik kies csehóban. Vasárnaponként futballmeccsre jártak ki, és utána Grosz József vacsorára volt hivatalos Pandelláéknál. Vacsora végeztével megeresztették nadrágszíjukat, cigarettáztak, és elábrándozgattak a régi időkről. Sokat gondoltak Horovitz Gyulára, Bács Kornélra, a képviselőre meg a többiekre, és őszintén sajnálták, hogy többé nem találkozhatnak velük.

A nevezett illetők ugyanis, szerencsére, külföldre távoztak. Ez az írónak is igen nagy szerencséje. Mert képzeljük csak el, ha Horovitz Gyula történetesen itthon marad, és ma már a...

Helyesebben tesszük, ha nem képzelődünk, tisztelt olvasó. A képzelődés nem kenyerünk, nem feladatunk, s képzelőerőnk korunk valóságának tükrében, ezen atomkorszakban, amúgy is szegényesnek bizonyulna. S minthogy ezen atomkorban, Damoklész kardjával fejünk fölött, amúgy sincs semmiről se fogalmunk, amúgy sem képzelhetünk el semmit, ami gyarló fantáziánkat felül ne múlná, bölcsebb dolog, ha nem erőltetjük meg agyunkat. Műveljük inkább kertjeinket, ki-ki a magáét, s ne törődjünk a világ hivságos dolgaival, hiszen az élet nyugodalmasan szép és békésen a legelviselhetőbb.

– Szeressük egymást – mondotta Grosz József azon napok egyikén, amikor Kubában megőrződött a béke, és őt gyomorvérzéssel (a csepeli verekedés emlékeként) sürgősen kórházba szállították.

– Szeressük egymást, és ne marháskodjunk – mondotta hű barátjának, Pandella Ernőnek, aki utolsó pillanatig ágya mellett tartózkodott. – Szeressük egymást, és legyünk elégedettek. A szeretet és a türelem az élet legszebb ajándéka.

És amikor halála eljövételét érezte, ágyához szólította betegtársait, kik mind odasereglettek köréje, és akkor ő valamennyiüket sorban megcsókolta, s megbékélten, csendes derűben hunyta le örök álomra szemét.

Sírkövére, mint rendelte, ezt a szöveget vették:

„LEBEN UND LEBEN LASSEN!”

– De azért mégis eljutunk a kommunizmusba – dünnyögte Pandella Ernő gépkocsivezető, aki sohasem politizált, és csökönyös módon optimista volt.

Terstyánszky
avagy A hamiskártyás
(Tudószanatóriumi történet 1962–ből)

Az egy főre eső lábvíz Európában – mondta Terstyánszky úr, az öreg biztosítási ügynök. – A lábmosás emelkedő tendenciája a népi democráciákban a tőkés Nyugattal szemben... Csak látták volna azokat a mesés grafikonokat! A párttitkárunk a hetedik mennyországban érezte magát. – Nyögdécselve megigazította a kötést a hóna alatt, és hanyatt dőlt a magasra polcolt párnán. – A világerért sem akarom megbántani párttitkári érzelmeiben, Stefanik úr – pillantott a bányászra –, de ha az az elvtársa kiteszi a fejét meg a seggét az ablakba, maga azt hiszi, hogy ikertestvérek.

Stefanik tüskésre nyírt, deres haját simogatta; szemlátomást nem volt elragadtatva a történet bevezetésétől.

– Micsoda marhaság lesz ez? – dörmögte lágy, palócos kiejtéssel.

– Egyáltalán nem lesz marhaság – ellenkezett a kisöreg. – A szóban forgó lábmosás históriája, amelyben Terstyánszky Ernő meglehetősen szerephez jutott, ékesen jellemzi a magyar fejlődés egész karakterét.

– Nofene – csodálkozott rá Stefanik, bár széles arcáról nem tűnt el a gyanakvás, s átpillantott a szoba harmadik ágyára, ahol dr. Bozsik, a csontsovány, gyomorbeteg küllemű ügyvéd gubbasztott.

Délután volt, a napi csendeskúra ideje, de ma elbliccették, és egy kis poharazgatást csaptak itt hármásban, annak megünneplésére, hogy Terstyánszky úr megtudta a délelőtti kontrollon: a műtétje kitűnően sikerült. Stefanik most töltött a demizsonból, melyet hazulról csempészték be neki, és titokban elmosolyodott. Vasból van a kisöreg, gondolta. Ha nyitott pizsamakabátja alól nem látja elővillanni a vastag kötést, aligha hiszi el, hogy ez a hetven fölötti apró kisember nemrég nehéz operáción esett át. Ahogy Terstyánszky úr ott trónolt az ágyban, bepólyált hátát a párnának vetve, fénylő, tojáskopasz kobakjával, pufók és derült ábrázattal, ravaszokán csillogó szemmel, maga volt a testet öltött derű és egészség.

– No, hát halljuk – szólta Stefanik, miután kiitta a borát. – Hol történt a história? Hol és mikor?

A kisöreg fölemelte a poharát, egy pillanatra elgyönyörködött a ragyogó, rubintos vörös borban.

– Inotán – felelte. – Inotán, ötvenegyben.

– Inotán? – Stefaniknak leesett az álla. – Hogy a csudában került maga Inotára?

Terstyánszky úr kuncogott, bár nem a legderűsebben. – Hát, nem éppen szabad akaratomból...

– Közveszélyes munkakerülés, mi? – szólalt meg rosszmájúan dr. Bozsik. – Avagy tiltott szerencsejáték? Halljuk, Terstyánszky, dicsekedjék csak! – És szigorúan tekintett a bányászra. – Tudja, hogy mi az a breton-keverés? Nekem egy könnyelmű pillanatában bemutatta. Eszébe ne jusson valaha is kártyázni ezzel a sipistával!

– Az esze tokját, drága doktor úr – pillantott rá nyájasan a kisöreg. – Maga hírből sem ismeri a talentum adta méltóságot. Mondja, kérem, el tudja képzelni, hogy Yehudi Menuhin koncertet adjon egy bárzongorista kíséretével? Ugye, nem? Hát, Terstyánszky Ernő sem ült le soha életében szurokmadarakkal olyan asztalhoz, ahol komoly játék folyt. Jelzem, ez nem is annyira tisztesség, mint inkább önérzet dolga.

– Örülök, hogy jelzi – epéskedett dr. Bozsik. – Még sírva találtam volna fakadni ennyi nobilitás hallatán.

– Ami pedig a breton-keverést, a volta-ütést meg a többi huncut kunsztokat illeti – folytatta a kisöreg –, biztosíthatom, kedves doktor úr, hogy kitanult gamblerek társaságában annyira sem menne velük, mintha széllel szemben próbálna pisálni. Egyébiránt hadd hívjam fel a szíves figyelmét arra a körülményre, hogy Terstyánszky Ernő büntetlen előéletű. Terstyánszky Ernőnek, uram, sohase volt afférja a törvénnyel.

– Ez legfeljebb csak a törvény tökéletlenségét bizonyítja – lőtt vissza az ügyvéd.

Naphosszat egymást szekálták. Stefanik jónak látta, ha közbeavatkozik.

– Halljuk hát – nógatta Terstyánszky urat. – Ötvenegybe Inotára került... és nem köztörvényesként...

– Szó sincs róla – méltatlankodott a kisöreg. – Ellenséges, osztályidegen elemként. Holmi, állítólagos, népidemokrácia-ellenes izgatás... – Közben behunyt szemmel hörpintette ki a poharát, de nem ám egy hajtásra, kontármód, ahogy a két szobatársa, hanem vérbeli ingyenként ízlelgetve, forgatva meg a szájában minden egyes kortyot. – Az előzményekhez ugyanis hozzátartozik – folytatta, letéve a poharát –, hogy a fenti nyomós indokokból kifolyólag ezerkilencszázötven december harmincegyedikéi hatállyal rendőrhatóságilag kiutasítottak Nagy-Budapest egész területéről.

– Kitelepítés?

– Nem, legalábbis nem formailag. Nem jelöltek ki megszabott tartózkodási helyet. Budapesten kívül szabadon mozoghattam.

– Csak a fővárosi lakhatást vonták meg – bólintott az ügyvéd. – Ez volt az enyhébbik eset.

Stefanik is bólintott, de okosabbnak találta nem firtatni. – No, és aztán... aztán mi történt?

Terstyánszky úr a vállát vonogatta. – Holmi lakás- és vagyoneklobzás. Én meg a nyakamba vettem az országot. Némi érdektelen viszontagságok után végül Inotán kötöttem ki.

– Engem hónapokon át azzal etetett – krárogott megvetően dr. Bozsik –, hogy Dunapentelén volt kultúrfelelős.

– Hogyne – hagyta rá a kisöreg –, valaha meg Biarritzban krupié.

Az ügyvéd legyintett. – Hiába is csüri-csavarja, Terstyánszky, amióta fölmetélték, többet konfabulál, mint azelőtt, és minden alkalmat megragad, hogy szidhassa a rendszert.

– Semmi konfabulálás – tiltakozott a kisöreg. – Ami a rendszer szidását illeti, abban már akad valamicske igazság. De először is minden más rendszert sokkal jobban tudok szidni, másodsor pedig az én esetemben, amint elmondandó történetemből is kiviláglik, ez a szidás kizárólag népen belüli ellentmondás, tehát korántsem antagonisztikus.

– Hm!... – hökkent meg dr. Bozsik, és olyan savanyú kifejezés jelent meg amúgy is örökké savanyú ábrázatán, hogy Stefanik önkéntelenül is elnevelte magát. Busa szemöldöke alól elővilágító, jóindulatú kék szemével már megenyhülten vizsgálgatta a kisöreget.

– Folytassa csak – nógatta –, ne hagyja zargatni magát. Engem már, biz'isten, egész fölcsigázott! Szóval Inotára került. De hát mi az ördögöt csinált ott?

– Mint ellenséges, osztályidegen elem, segédraktárnoki minőségemben derekasan kivettem a részemet a November 7. Erömű építéséből. Rettenetes munkaerőhiány volt ott, kérem. Így aztán priusz ide, priusz oda, két kézzel kaptak utánam abban a mizériában, pláne amikor kiderült, hogy valójában nagyon is használható osztályellenség vagyok én.

– És ott volt a buta párttitkár?

– Ott bizony – bólintott a kisöreg, s eközben bámulatosan mozgékony arcán úgy változtak a legkülönbözőbb grimaszok, hogy megint csak mulatni kellett rajta. – Azt hiszem, minden különösebb fantázia nélkül is elképzelhető, hogy egy majd kétméteresre sikeredett, legalább ötnegyed mázsát nyomó hústorony, aki ráadásul még párttitkár is, mennyire ott tud lenni azon a helyen, ahol éppen van. Irdatlan termeténél, mondhatom, csak a butasága volt irdatlanabb. Meg sem kísérlem, uraim, hogy leírjam önöknek annak a piramidális butaságnak már-már megindító szépségét. Egyébiránt Sillye Baláznak hívták, és akadtak tanúk, akik szentül állították, hogy hibátlanul le tudja írni a nevét.

– Jó kis firma maga – dohogott Stefanik mosolyogva. – Hanem azt még mindig nem értem, hogy mi köze volt a buta párttitkárnak a lábmosáshoz.

– Ő volt az első, akit meg kellett nyerni a lábmosás ügyének.

– Aha, szóval ő sem mosta a lábát.

– Nem hát. Uradalmi cseléd volt azelőtt, és a Festeticsek latifundiumán nem kergették éppen ostorral a zselléreket, hogy mossák a lábukat. Miután tehát Terstyánszky Ernő megérkezett Inotára, hogy építse a szocializmust és a helyszínen alaposan körülszimatolt, kénytelen volt megállapítani, hogy a szocializmus építése, tisztesség ne essék szólván, elég büdösen folyik. Önöknek bizonyára sejtelmük sincs róla, hogy egy tizenöt fős barakkban micsoda bűzegyevelet hoz létre harminc mosdatlan láb.

Az ügyvéd az orrát húzogatta. – Pfúj! Valami kevésbé gusztustalan témát is választhatott volna, Terstyánszky... – De a bányász közbevetette, hogy akár tetszik, akár nem, az új társadalmat sehol sem rózsaoilajjal kikent ficsúrok építik.

– Szentigaz – helyeselt Terstyánszky úr –, hisz már Lenin elvtárs is megmondotta, hogy a szocializmushoz vezető úton olyan lábakkal kell járdalnunk, amilyenek a rendelkezésünkre állnak, ámde abban már kételkedem, hogy azt is hozzáfűzte volna, miszerint lábainknak okvetlenül büdöseknak kell lenniük. Sőt, pontosan az ellenkezőjéről vagyok meggyőződve. Tudniillik, ha igaz, amit alapfokú marxista szemináriumi tanulmányaim során szerencsés voltam elsajátítani, hogy a tömegeket építésre kell szervezni, mert éppen az építés által lehet nevelni őket, akkor ez az elméleti sarkigazság véleményem szerint érvényes arra is, hogy tántoríthatatlanul előrehaladó lábaink éppen az előrehaladás folyamata közben tisztuljanak meg és árásszanak éjjelente kellemes szappanillatot.

– Terstyánszky Ernő elmélyíti a marxizmust – károgtá dr. Bozsik. – Nekem itt csakugyan bűzlik valami, de nem az, ami magának. Az a gyanúm, hogy túl kényes az orra.

A kisöreg vette a lapot. – Gondolja, doktor úr? – kérdezte barátságosan. – Nos, az meglehet kérem, hogy Terstyánszky Ernő származásánál és neveltetésénél fogva az átlagnál jóval érzékenyebb szaglószerével rendelkezett. Csakhogy a kérdéses kifinomult szimatát Terstyánszky Ernő egyáltalán nem használta fel ürügyül individualista elkülönülésre, hanem éppenséggel a közösség rendelkezésére bocsátotta. Min mulatnak, uraim? Ha belegondolnak abba, hogy az inotai kooperáció építkezésében sok ezren vettek részt, akkor el kell ismerniük, hogy a lábmosás korántsem nevezhető smonca ügynek.

– Nem hát – bólogatott Stefanik –, persze hogy nem!

– A mi részlegünkben – magyarázta Terstyánszky úr –, a bérlista tanúsága szerint, négyszáznyolcvankét fő dolgozott. Mármost ha ebből leszámítok is circa háromtucatnyi mérnököt, műszakit, magamfajta deklasszált elemet, valamint a lábápolásra is szigorú gondot fordító, osztályöntudatos kőművest, még mindig marad négyszáznegyvenöt mosdatlan láb.

– Az összeadás téves – szakította félbe ismét az ügyvéd. – Egy láb kimaradt az összegből.

Stefanik szemrehányóan nézett rá, hogy mi a fenének kukacoskodik még ebben is, de a kisöreg megdicsérte: – Igen helyes észrevétel, doktor úr! Ám a végsumma mégsem hibádzik, tudniillik Kahulics bácsi, az éjjeliőr féllábú volt.

– Mindezek után – folytatta aztán – önök is igazat adhatnak Terstyánszky Ernőnek, aki egy szép napon e szavakkal állított be a pártirodára: „Kedves Sillye elvtárs, ez így nem mehet tovább...” Hazudnék, uraim, ha azt állítanám, hogy Sillye Balázs rokonszenvvel hallgatta meg a panaszaimat, de becsületére legyen mondva, meghallgatta. Azután felette barátságatlanul csak annyi megjegyzést tett: ha valóban úgy áll a dolog, hogy a proletariátusnak még a szagát sem állhatom, akkor a legokosabb, amit tehetek, hogy kikérem a munkakönyvemet, és elkotródok az építkezésről.

– Nem maradt más hátra, kidobtam az adumat. Emelt hangom tudtára adtam, hogy a legkevésbé sem önös indítékokból fordultam hozzá, hanem azért, mert elvi kérdéstről van szó, és az elvi kérdéseknek ő a helyi illetékese. Ezzel sikerült meglepnem. „Micsoda? Még hogy a lábszag... elvi kérdés?” „A lehető legnagyobb mértékben” – erősítettem meg, hozzátéve, hogy egy olyan öntudatos bolseviknek, mint amilyen ő, ezt igazán könnyű belátnia. Hiszen a lábmosás mint olyan, okvetlenül a felépítmény kategóriájába tartozik, mivel szükségképpen magába foglal bizonyos ideológiai tartalmakat. Jelesül, az átkos múlt visszahúzó erőként jelentkező maradványainak a problémáját. S minthogy tudjuk, a felépítmény visszahat az alapra és formálja azt, korántsem lehet közömbös számunkra, hogy miként hat rá vissza. Jól-e, avagy károsan? Ha ugyanis bűnös közönnyel viseltetünk az iránt, hogy dolgozóink mossák-e a lábukat vagy sem, természetesen továbbra sem fogják mosni, miáltal akaratlanul is hozzájárulunk ahhoz, hogy a dolgozó tömegek változatlanul az elmaradottságnak abban a megalázó állapotában vesztegeljenek, ahová egykor kizsákmányolóik süllyesztették le őket. Mármost szerezhetünk-e ennél nagyobb örömet az osztályellenségnek, amelynek nincs hőbb vágya, mint hogy a proletariátus továbbra is elmaradottságban leleddzék? „Hm – mordult fel Sillye elvtárs. – Így, első hallomásra van benne valami...” Ám végleg lefegyvereznem csak akkor sikerült, amikor egy szerencsés fordulattal felhívtam rá a figyelmét, hogy a nagy októberi szocialista forradalom dicső győzelme után a bolsevik párt vezetői egyik legsürgetőbb feladatuknak tekintették az oroszországi gőz- és kádfürdők kisajátítását és ingyenessé tételét az egész dolgozó nép számára. Érvelésem óriási hatást tett Sillye elvtársra. Ha létezik reveláció – hát ez volt az. „Igaza van – kurjantotta el magát, görögdinnye nagyságú öklét az asztallapra zuhintva –, igaza van, a szentségit, ezerszer is igaza!”

– Összeült hát pártvezetőségünk, és alapos vita után úgy döntött, hogy bár Terstyánszky Ernő burzsoá-kispolgári beütés, az adott kérdésben helyes álláspontot foglal el, amely összhangban áll a Magyar Dolgozók Pártja második kongresszusának határozataival. Vagyis az a nagy megtiszteltetés ért, uraim, hogy a népi demokrácia, fennállása óta első ízben, bizalmat szavazott nekem. Mi több, felszólított, hogy a mosdatlan lábak ügyét vegyem a kezembe, és társadalmi munkában azonnal fogjak hozzá az áldatlan állapotok felszámolásához...

– Hiába kacagnak, uraim, ezt a támogatást én nem becsültem le. Éppen elég zegében-zúgában megfordultam már a világnak ahhoz, hogy tudjam: a monte-carlói kaszinótól a londoni üdvhadseregig a földkerekség minden jelentősebb vállalkozása szilárd ideológiai fundamentumra épül. Nagyon is csalatkoztak hát azok az elvtársak, akik a pártvezetőség egyöntetű bizalomnyilvánítása ellenére gyanakvással fogadták lábmosásfelelősi kinevezésemet. Ez a gyanakvás még jó darab ideig megmaradt, és maga Sillye elvtárs sem volt teljesen mentes tőle. Ez akkor derült ki, amikor szokásos esti ultipartink közben, amelyen kettőnkön kívül egy volt balmazújvárosi partizán, továbbá Bablena Károly sztahanovista kőműves és kibicként Schönfeld Lipót bérelszámoló is részt vett, előterjesztettem két pontba sűrített akcióprogramomat. Mivel Sillye elvtársnak aznap este különlegesen jó lapjást biztosítottam, fenntartás nélkül egyetértett az első pontban foglaltakkal. Nevezetesen azzal, hogy a legöntudatosabb párttagokból alakítsunk egy aktív magot, amelyre szervező munkánkban kellő mód támaszkodhatunk. Ám a második ponttal, amely a „lépésről lépésre győzni” módszer alkalmazását indítványozta a konkrét helyi viszonyokra, már egyáltalán nem értett egyet. Ezért főleg magamat kellett kárhoztatnom. A játék ördöge ugyanis túlságosan elragadott. Elkövettem azt az öreg hibát, hogy elfogtam az ultiját, holott szégyenszemre öt aduapot tartott a kezében. A csúfos fiaskó és a többiek dörgő hahotája úgy felhergelte, hogy hallani sem akart többé a „lépésről lépésre győzni” módszer alkalmazásáról, hanem az asztalt csapkodva azt követelte, hogy felemelt ötéves tervünk határidő előtti teljesítéséhez hasonlóan a lábmosás bevezetését is kettőzött ütemben valósítsuk meg. Először is figyelmeztettem rá, hogy guberálja le a veszteségét, majd óva intettem attól, hogy a dolgot elhamarkodjuk, mert még ugyanolyan pancser módra befuccsolunk, ahogy ő az ultimójával az imént. Erre vérben forgó szemmel a tudomásomra hozta, hogy a körmömre fog majd nézni, ha a lábmosás bevezetésével gatyázni merészelek.

– De már az első tapasztalatok is engem igazoltak. Az aktív mag ugyan napok alatt létrejött, mivel a taggyűlés határozattá emelte, hogy ezentúl, súlyos fegyelmi terhe mellett, valamennyi pártagnak és tagjelöltnek kommunista kötelessége az esténkénti lábmosás, de

amint sejtettem, ez csak kiindulásnak volt elegendő. Mert bármilyen felemelő látványt nyújtottak is az elvtársak, ahogy estelente komor arccal a lábukat áztatták a barakkok előtt, bámulatos önmegtartóztatással tűrve a kevésbé öntudatos dolgozók vaskos és bomlasztó gúnyolódását, példájuk egyáltalán nem talált követőkre. Sillye Balázs párttitkár ekkor ismételen önkritikát gyakorolt. Hozzárult, hogy munkánk súlypontját az agitációs és felvilágosító feladatokra helyezük át, s hogy pártonkívüliek bevonásával létrehozzunk egy öttagú operatív bizottságot az ügyek irányítására. A bizottság az ultiparti tagjaiból – Schönfeld Lipót pártonkívüli bérelszámoló bevonásával –, azon nyomban megalakult. A nevezett bizottság pedig első ülésén, Sillye elvtárs indítványára, engem kooptált elnökévé, s az ideológiai ellenőrzés jogát fenntartva, gyakorlatilag szabad kezet adott elgondolásaim végrehajtására. Többé nem keresztezte elképzeléseimet, sőt az operatív bizottságban valamennyi vitás kérdés tárgyalásakor az én pártomra állt. „Az az ember – jelentette ki egy ízben mogorván –, aki akkor fogja el Sillye Balázs ultiját, amikor csak akarja, mindenképp alkalmas rá, hogy a Tiszta Lábbal Inotáért mozgalom teljhatalmú irányítója legyen.”

– Csakhamar örvendetes eredményekről adhattam számot. Jómagam, aki hajdanában-danában a reklámszakmába is belekóstoltam, nagy fontosságot tulajdonítottam a blikkfangos propagandának. S mivel szemináriumi kötelező olvasmányaim egyikében örömmel felfedeztem, hogy ebben a véleményemben Lenin elvtárs is osztozik, hangsúlyozván a jelszavak megválasztásának kivételes jelentőségét a forradalmi vezetésben, teljes gőzzel hozzáálltam agitációnk előkészítéséhez. Egyetlen dolgozót sem lehetett volna megnyerni az ügynek ilyen jelszavakkal: moss lábat, mert bűdös vagy! Még kevésbé effélékkel: a lábmosás a higiénia elengedhetetlen tartozéka! Ezek a jelszavak részint sértőek lettek volna, részint csak növelték volna az amúgy is általános gyanakvást a haszontalan, úri huncutságnak és passzióknak tekintett lábmosás iránt. Ahhoz, hogy nagy tömegeket beviessünk a lábmosásba, más jelszavakra volt szükség. Olyanokra, amelyek tudatosították, hogy a lábápolás az adott történelmi helyzetben politikailag felbecsülhetetlen értékű, konkrét forradalmi tett, és amelyek dolgozóinkkal megértették, hogy tulajdon emberi felemelkedésük nélkülözhetetlen feltétele is.

– Hát így indultunk neki, kérem. A faliújságok és a csasztuska-brigádok megkezdték a felvilágosító munkát. Ma is emlékszem még néhány rigmusukra: „*Dúlhat-fülhat Truman, Horthy / Lábat mos már minden proli!*” „*Munkás-paraszt szövetség / A lábmosás egészség!*” „*Kiművelt fő, tiszta láb / Építsd a nép országát!*”

Stefanikra pillantott, aki nem állta meg nevetés nélkül, majd zavartalanul folytatta.

– Egy percig sem hivalkodom azzal, hogy ezek a rigmusok a Parnasszus ormait ostromolták, de jól szolgálták a célt, és megragadtak az emberek fülében. Aztán különböző plakátok jelentek meg, egyik napról a másikra valósággal kitapétázva a barakkok falait. Azokat egy ma már országos hírnevű absztrakt festőművésznőnk, akkoriban még élmunkás fémmázoló, készítette remekbe. Az egyikén Sir Winston Churchill uszított a lábmosás ellen, egy másikon Truman elnök ragadta el a négerektől az utolsó vizeslavórjukat is. Egy harmadikon Franco éppen sortűzet vezényelt egy csapat asztúriai bányászra, akik a rezsim elleni tiltakozásuk kifejezésekképp, feltűrt gatyaszárral és igen öntudatos arccal a lábukat áztatták. Az irodákban, a raktárakban, a felvonulási épületekben, az ebédlőben, de még a reteráton is öles lózungok függtek. *„Ne engedd át a lábmosás jogát az ellenségnek!”* *„Minden este lábmosással 5 éves tervünk diadaláért!”* *„Az új típusú ember lábat mos!”* *„Tiszta lábbal lépj a szocializmusba!”* Népi táncsoportunk az üveges tánc muzsikájára forró sikert aratott a szappanos-tánccal és a lavór–csürdöngölővel. Öntevékeny színjászaink lábmosásra buzdító rövid jeleneteket mutattak be. Egyik szatirikus jelenetükben például két megátalkodott reakciós vérforralóan azon gúnyolódott, hogy az uralomra került proliscsöcselék el akarja sajátítani a lábmosás művészetét, holott a lábápolásra csak jó házból való úriembereknek van igényük. A nagyobb hitelesség kedvéért az illető úriemberek szerepét, hosszas rábeszélésemre, Péchy-Pucher Béla hajdani bankvezér, a GYOSZ egykori volt elnökségi tagja, és egy Z. Szabó nevezetű, kisajátított földbirtokos volt szíves elvállalni. Szerepüket olyan őszinte átéléssel alakították, hogy csakis Sillye Balázs herculesi erejének és néhány jelenlevő párttag halált megvető bátorságának köszönhattük, hogy a nézőközönség végül nem lincselte meg őket.

– A rövidke jelenet olyan viharos felháborodást keltett építkezésszerte, hogy másnapról már tucatjával jelentkeztek lavórért, szappanért, lábsóért, és dühödten mosni kezdték a lábukat. A magasépítők pedig röpgyűléseken felajánlották, hogy Rákosi Mátyás elvtárs közelgő ötvenkilencedik születésnapja tiszteletére, kollektíven bevezetik a rendszeres lábápolást. Felajánlásukat határidő előtt teljesítették, sőt, mint utóbb kiderült, voltaképpen még túl is teljesítették, mert néhány különösen lelkes DISZ-ifi nemcsak estelente, de reggel, műszakkezdés előtt is buzgón megmosta a lábát... Szabadna tudnom, hogy min kacag ilyen jóízűen, Stefanik úr?

S most már határozott méltatlankodással meredt a bányászra, aki a könnyeit törölgette.

– Már elnézést – jelentette ki rosszallóan –, roppant furcsállom, Stefanik úr, hogy éppen ön fogadja ilyen komolytalanul az elbeszélésemet. Nagyon téved, kérem, ha azt képzelem, hogy holmi olcsó viccről vagy vásári komédiáról volt szó. Arról volt szó, kérem,

hogy néhány ezer alacsony kultúrfokon élő embert a minimális civilizációs szintre kellett emelni. És engedelmeivel, ez aligha volt kevésbé lényeges, mint új gyárak vagy erőművek építése.

A bányász kézzel-lábbal integetett, hogy igaza van, maga is teljesen egyetért, de a nevetéstől még mindig nem tudott szóhoz jutni.

– Az a benyomásom, uraim – folytatta Terstyánszky úr –, hogy önöknek fogalmuk sincs arról, micsoda keserves dolog igényeket teremteni. Olykor bizony mindennél keservesebb. Nem dicsekedhetem el azzal, hogy valami alapos ismerője volnék Marx Károly munkásságának, de annyit még én is felcsippenttem belőle, hogy tudjam, mennyit kesergett azon a jelenségen, amit így fogalmazott volt meg: „az elnyomottak átkozott igénytelensége”. És ezt nem véletlenül tette, tisztelt uraim. Az igénytelenség szörnyű kolonc azok nyakában, akiknek fel kellene emelkedniük. Az igénytelenség az elmaradottság és a primitívség szimptomája. Elmaradott és primitív emberekkel pedig felette kilátástalan bármi olyasmibe fogni, amit elmaradottságuk és primitívségük miatt felérni sem tudnak.

– Nicsak! – ámuldozott dr. Bozsik. – Akár egy dühös néptribun!

– A primitívség elleni fellépést tehát még akkor is üdvözölni kell – szögezte le harciasan a kisöreg –, ha történetesen Terstyánszky Ernő kezdeményezi, aki máskülönben, mi tűrés-tagadás, valóban egy megveszekedett, öreg individualista.

– Ejnye, már, no – csitította a bányász –, hiszen egyikünk se mondja, hogy nincs igaza! Én meg aztán különösen nem. Minden egyes betűjét aláírom annak, amit elmondott, de hát, ha egyszer mégis olyan fene mulatságos...

Terstyánszky úr félbeszakította. – Nem, kérem, ez egyáltalán nem mulatságos. Sőt! Ha mindenáron tudni akarják, inkább szomorú, hogy ilyen eszközökhöz kellett folyamodnunk. És legkivált az a szomorú, hogy az egész kérdés egyáltalán felvetődött. De felvetődött, és meg kellett oldani. Ez pedig nem volt nevetséges. És a marha jelszavaink sem voltak azok. Megfeleltek a korszak szellemének. A korszak naiv volt és gyermekes, akárcsak hősei, a tömegek. Olyanoknak kellett venni őket, amilyenek, hogy másokká váljanak. Éppen ezért még Sillye elvtárs tökféjének szüleménye, az egy főre eső európai lábvízstatisztika és lábmosásgrafikon sem volt nevetséges. Megcsináltam én azt is, kérem, meg én! Méghozzá szíves-örömet, és úgy, hogy hét nyelven beszélt!

– Annak a fémmázoló élmunkásnak a közreműködésével egyetlen éjszaka alatt elkészültek a mesés grafikonok. Az egész építkezés a csodájukra járt. Sillye elvtárs meg úgy odavolt a gyönyörűségtől, hogy meghatottságában szólni sem tudott, csak a kezünket szorongatta. Hát még később, amikor felállítottuk a barakkok előtt a lábmosási

versenytáblákat, napról napra feltüntetve rajta a brigádok elért eredményeit. Látták volna csak az élenjárók büszkélkedését és a hátul kullogók savanyú ábrázatát! Lassacskán olyan közhangulat alakult ki, hogy a lábmosás ellenzőivel már kártyázni sem igen ültek le. „Előbb mosd meg a retkes csülkeidet, komám, mert hogy erősen szaglik...” Amikor pedig a szikár Schönfeld Lipót *Uncle Sam*nek öltözve, esténként végiglátogatta a barakkokat, hogy cilinderét megemelve, Truman elnök személyes háláját tolmácsolja a dacos ellenszegülőeknek, a lábmosás hívei gurultak neveltükben, és vége-hossza nem volt a „retkes csülküek” ugratásának. Való igaz, sokan közülük csak azért adták be végül a derekukat, mert majd kiszekálták őket a világból. És amikor az élenjáró brigádok elnyerték a pártszervezet és az operatív bizottság Tiszta Lábbal Inotáért vándorzászlaját, amely egyben feljogosította őket, hogy barakkjuk bejáratára kiszögezzék a „*Tiszta barakk, tiszta láb*” szövegű táblácskát, divatba jött, hogy feltúrt gatyaszárban, patyolattiszta lábukat villogtatva, hetykén lefotografáltassák magukat a tábla alatt, és a csoportképeket hazaküldjék az otthoniaknak.

Terstyánszky úr intett Stefaniknak, hogy töltsön újra a demizsonból. Közben eltűnődött.

– Hanem a gondjaink éppen ettől szaporodtak meg – folytatta aztán. – Aki ugyanis magáévá tette mozgalmunk ügyét, azt ingyen illette meg szappan, lavór, törülköző, lábsó, amelyet a szakszervezeti bizottság szociális keretéből vásároltunk. Csakhogy a mozgalom viharos fejlődésével a készleteink kimerültek. Ez persze örvendetes gond volt, de mégiscsak gond. Ha visszautasítani kényszerülünk az újabb és újabb jelentkezőket, zátonyra futtathatjuk a Tiszta Lábbal Inotáért-mozgalmat. A szakszervezeti bizottság anyagi lehetőségeit már teljesen fölemésztettük. A főépítésvezetőség pedig, bárhogy könyörögtünk is, mereven elzárkózott, és egyetlen krajcárt sem áldozott erre a célra. Sillye elvtárs káromkodott, mint a jégverés. Az operatív bizottság többi tagja az orrát lógatta. Úgy látszott, füstbe mennek szép álmaink. Például azoknak az új zuhanyozóknak az építése is, amelyek régóta dédelgetett terveink közé tartoztak. Pedig a vízvezetékszerelők felajánlották, hogy társadalmi munkában megcsinálják, de hát a csöveket, a csaptelepeket, a zuhanyrózsákat meg a többi szerelvényt nekünk kellett előteremtenünk. Bablona Károly indítványozta, hogy írjunk levelet a Központi Vezetőségnek. A balmazújvárosi partizán meg azt, hogy a szükséges summát kötelező önkéntes adakozásból gyűjtsük össze. Az első javaslatot azzal vetettük el, hogy a Központi Vezetőséget mégsem illik mindenféle csip-csup problémával zargatni, a másodikat pedig azzal, hogy a kunyerálás összeegyeztethetetlen mozgalmunk céljával, és egyébként is félő, hogy dolgozóink körében visszatetszést szülne. „Befuccsoltunk, elvtársak – jelentette be letörten Sillye elvtárs –, de be ám, a hétszentséges kutyaúrstenit! Itt már csak maga húzhat ki

bennünket a slamasztikából, Terstyánszky, ha mától fogva elkezd nagy pénzben huszonegyezni, mi pedig megszavazzuk, hogy bevethesse a mocskos kártyatrükkjeit.”

– Ettől vérszemet kaptam. Javaslatát ugyan méltatlankodva visszautasítottam, viszont támadt egy pompás ötletem. Hozzájárulna-e a tisztelt operatív bizottság ahhoz, kérdeztem, hogy hajdani magánzói élelmességem kamatoztatásával gerillaakcióba bocsátkozzam? A balmazújvárosi partizán rögvest lelkes támogatásáról biztosított, mert neki minden ilyesmi módfelett kedvére való volt, s ha már a kezdet kezdetén nem engedték meg, hogy létrehozza a féllegális Vörös Lábmosó Brigádöt, amelynek segítségével diktatórikusan óhajtotta volna a lábmosás bevezetését megoldani, legalább egy kis partizánkodás legyen a dologban. Ötletemet a többiek is helyeselték. Így aztán Sillye Balázs ezzel rekesztette be az ülést: „Üsse kő, csak aztán galiba ne legyen belőle!”

– Késedelem nélkül hozzá is láttam. Feltettem magamban a kérdést: vajon csücsülhet-e olyan ember a veszprémi VASÉRT főlerakatában, akivel szót ne érthetnék? Kaptam magam, és beutaztam Veszprémbe... Mit is mondhatnék, uraim? Szerencsés csillagzat alatt születtem. Annak a raktárnak a főnöke ugyanis a kis Weisz volt. Weisz Rezső, a régi haver, aki valaha a vasszakmában vigéckedett, de igazi hírnevet azzal szerzett magának, hogy közeli rokona lévén Schlesinger versenystálló–tulajdonosnak, a Teréz körüti Terminus kávéházban prima lóversenytippeket árult. Egy időben magam is rendes kuncsaftjai közé tartoztam, tudva róla, hogy az őt legmegbízhatóbb pesti tipszter egyike. Azonkívül régi lekötelezettem volt. És bíztam benne, hogy Weisz Rezső nem felejtette el, kinek a közreműködésével jutott negyvennégy áprilisában a kitűnő svéd *Schutzbriefhez*, és hogy ki passzolta át neki azt a táblát, amely mindvégig ott díszelgett Csengery utcai lakásának ajtaján: „*Ezen lakás a Svéd Királyi Követség oltalma alatt áll.*” Jelzem, a tábla tényleg valódi volt, ami a védlevélről már nem mondható el. Hát az a Weisz, kérem, az olyan *kóveddel* fogadott, hogy még ma is belepirulok, ha eszembe jut. „Életemet és véretem, Ernőkém – közölte mindjárt elöljáróban – sőt, neked még zabot is, mert Weisz Rezső nem egy smucig magyar főúr.” Egyszóval biankó csekként kínálta föl magát, kérhetek tőle, amit akarok.

– Ehem – köhécselt közbe dr. Bozsik –, pedzem már, Terstyánszky! Ott valami sötét disznóság történt, mi?

– Ugyan, doktor úr! – A kisöreg meg volt botránkozva. – Csak nem képzeli, hogy egy fityinggel is megkárosítottunk bárkit? Nem mondom, elvettük az államtól, amire szüksége amúgy sem volt, de amit elvettünk tőle, nem ám a saját zsebünkbe dugtuk, hanem átadtuk az inotai dolgozóknak. Végére is az állam az övéké volt, hát nem igaz?

– Egyre szebb – bólogatott az ügyvéd. – No, és a számlázás, a könyvelés, ha szabad firtatnom?

Terstyánszky úr kortyintott a borából.

– Szabad, doktor úr – kuncogott –, hát hogyan volna szabad! Szegény Weisz azóta már alulról szagolja az ibolyát, az ügyecske meg úgymint elévült. Egyébiránt a szavamat adom rá, hogy nagyon picinyke svindli volt az. Olyan pirinyó, hogy legfeljebb hat hónapot sóztak volna ránk érte, valószínűleg azt is csak felfüggesztve. Anyagi kárt ugyanis, nem győzöm hangsúlyozni, egy lyukas fillérnyit sem okoztunk. Némi fantázia kellett hozzá, uraim, csipetnyi talpraesettség, egy adag kurázi és egy életrevaló tipp. No meg, ha csak öntömjénezésnek nem veszik, két akkora észkombájn, mint a megboldogult Weisz és az önök Terstyánszky Ernője. A rizikó, kérem, egyenesen a nullával volt egyenlő. Magam sem hittem volna, ha nem a tulajdon két szememmel látom, hogy egy olyan hatalmas lerakatban micsoda irdatlan tömegű elfekvő készlet halmozódik fel, amelyen túladni minden raktáros álma. Hát jobb lett volna-e, ha az a rengeteg szerelvény, ami a kutyának se kellett, az idők végezetéig ott rozsdásodik? Hiszen már régóta kálónak számított az egész stósz, csak ostoba éberségből meg rosszul értelmezett takarékoságból nem szórták ki a szeméttelre. A mi szerelőink arany kezében viszont kincset érvé vált volna minden egyes darabja. Tudtam, mesés zuhanyozókat bütykölnének belőlük. „Na, nézd csak, Ernőkém – mondotta nekem akkor a Weisz, amikor összedugtuk a koponyánkat –, volna nekem egy écám. Olyan könnyen megkártyázható, hogy direkt szégyen két ilyen okos emberre nézve.” Hát az a Weisz, aki valóban kapitális egy éceszgéber volt, kisütötte, kérem, hogy valami mondvacsinált ürüggyel leltárt készít. S minthogy a leltárkészletet nem árufajták, hanem forintérték alapján tartották nyilván, a leltározás során a nekünk kellő alkatrészeket, plusz háromezer alumínium mosdótálat, az elfekvő készletből mint kálót kiselejtezett. Azután mindezt lemázsáltatta, és a valóban kálókészlethez csapva, egy tételben felkínálta a helyi MÉH-nek. Emlékeznek még rá? „Gyűjtsd a vasat és a fémeket, ezzel is a békét véded!” Azok persze kaptak rajta, akár a cukron. Még hálálkodtak is neki, mert túlteljesíthették a negyedéves tervüket. Ők hát szép csendben megkötötték egymással a seftet, én meg azon nyomban befuvaroztattam az építkezésről Weisznek a megfelelő mennyiséget ócskavasban, amit ő a kiselejtezett áru helyett a MÉH-nek továbbított. Egy deka hiány nem volt ott, kérem. És sokat mondom, ha az egész tranzakció lebonyolítása tíz korsó sörünkbe belekerült.

– Bűnbanda – jelentette ki dr. Bozsik.

Terstyánszky úr gyöngyöző kacagásra fakadt. – Látta volna csak Sillye elvtársat! Majdhogynem eljárta a *Kállai kettőst*, és kis híján összeroppantott mámoros boldogságában,

amikor a keblére ölelt. „Ez tökös munka volt, Terstyánszky! Osztályidegen elemben nem ismerek még egy olyan karakán, rendes elvtársat, mint maga!” De kisvártatva elcsüggedt. Azt kérdezte, honnét szerezzük be a többi cuccot. Szűken számítva mintegy harmincezer közepes minőségű szappanra, potom másfél mázsa lábsóra és öt-hatezer törülközőre volt még szükségünk. Mondtam neki, ne csüggedjen, mert egy bolsevikhoz nem illik a kishitőség, bennem meg csak bizzon továbbra is, mert vannak még rejtett tartalékaim.

– Ami a másfél mázsa lábsó beszerzését illeti, arra vesztegetni sem érdemes a szót. Magyarországon ilyesmi kisdedeknek való húsvéti mulatság. A szappanok ügyében sem vallottam kudarcot. Mert hisz mi a feltétele harmincezer katonai szappan ellenszolgáltatás nélküli vételezésének? Némi kincstári bürokrácia, járatosság géhá-ügyekben, mindenekelőtt pedig egy Tölgyessy nevezetű alezredes a Honvédelmi Minisztériumban. Nagylelkűen módot adtam neki, hogy törlessze régi adósságát. Tudni való ugyanis, hogy ez a Tölgyessy annak idején, amikor árpádsávos hadapródként Soroksárnál védte a Kárpát-Duna Nagy hazát, orosz fogságba került, de a főváros felszabadulása után valami úton-módon meglógott a cinkotai gyűjtőtáborból, és sógoránál, a Szent István körüti *Club* kávéház Elemér úr néven közismert főpincérénél húzta meg magát. Talán még ma is ott, abban a Csanády utcai szenespincében bujkálna, ha Elemér úrnak nem lett volna annyi esze, hogy két kiló melasz és egy üveg répceolaj társaságában fölkeressen. Elemér úr kedvéért aztán az akkor már félig bedilizett és páni rettevésben öngyilkossági szándékokkal kacérkodó Tölgyessyt, állíthatom, hogy bagóért, egy olyan *própuszk* meg egy olyan *dokument* birtokába juttattam, amelynek láttán a Vörös Hadsereg összes patulja csaknem díszsortüzet adott le a tiszteletére. Ebben a világon semmi meglepő nem volt, ha bizalmasan elárulom, hogy az említett papírok nagy hírű hazánkfia, a szakmai berkekben Európa-szerte köztiszteletben álló, zseniális okirat-hamisító, az öreg Vámosi-Waldeck Hajós utcai műhelyéből kerültek ki, s magának Vorosilov marsallnak az aláírását és pecsétjét viselték.

– Mindazonáltal hűtlen volnék az igazsághoz, uraim, ha azzal dicsekednék, hogy minisztériumi hivatalában Tölgyessy alezredes túlradó örömmel fogadott. Elannyira nem, hogy szégyenszemre az őrséggel akart elvitetni. „Ne hamarkodja el a dolgot, aleskám – figyelmeztettem barátilag, noha a hideg futkározott a hátamon –, főleg pedig ne blamálja magát, mert ha rumli lesz, lássa be, hogy nekem is ki kell majd nyitnom a számat, és annak nemcsak rám nézve lennének gyászos következményei.” Azzal melegen gratuláltam neki, hogy látom, jól sáfarkodott az öreg Vámosi-Waldeck mestermunkájával, s hogy a magyar királyi honvédség őrmesteréből dolgozó népünk hadseregének szépen dekorált, magas rangú tisztjévé sikerült előrukkolnia. Tény és való, hogy Tölgyessy ales ettől mindjárt nyájasabb

lett. Miután értesült jövelelem céljáról, rövid spekulálás után szívélyesen rám mosolygott, és tisztí becsületszavát adta, hogy a harmincezer kincstári szappan tíz nap leforgása alatt Inotán lesz. Mit mondhatnék még? Nem tudom, mit ókumlált ki, és fogalmam sincs, hogyan ütötte nyélbe, de szent igaz, hogy ígéretének hiánytalanul eleget tett.

– Zsarolás – közölte jegesen dr. Bozsik.

– Meglehet – hagyta rá békésen a kisöreg –, bár a doktor úr helyében én okvetlenül eufemisztikusabban fejezném ki magam. Akárcsak vitéz Nagyszénási Géza esetében, aki szigorúan véve, szintúgy Terstyánszky Ernő nyomásának engedett, amikor önzetlen nagylelkűségében bizonyos nem lebecsülendő összeggel sietett a Tiszta Lábban Inotáért-mozgalom segítségére.

– Tudniillik a törülközők beszerzése bizonyult a legfogasabb kérdésnek. Az már bizony fejfájást okozott! Szégyen, gyalázat, uraim, de be kell vallanom, hogy az idő tájt egyetlen kurrens ismerősöm se forgolódott Röltex Rózsi háza táján, s már épp azon voltam, hogy jelentsem csődömet az operatív bizottságnak, amikor is, miként Pallasz Athéné Zeusz homlokából, úgy pattant elő az én szürke agysejtjeimből az említett érdemdús férfiú neve. Kizárt dolognak tartottam, hogy vitéz Nagyszénási Géza, az Első Magyar Len- és Kendernagykereskedelmi Rt. elnök-vezérigazgatója az államosításkor úgy hagyta volna el a boltocskát, hogy ne tudna nekem leguberálni annyi pénzmagot a mellényzsebéből, amiből hatezer frottírtörülköző vígan megvásárolható. Nem volt könnyű kinyomoznom a hollétét, mert afféle egyszerű, könyökvédős kis könyvelőként dolgozott a Kender-Jutában, mesés pasaréti villájából pedig, melyből óvoda lett, egy Teve utcai bérház szoba-konyhájába költözött, rövid levélkém megfogalmazása viszont nem okozott gondot. *„Igen Tisztelt Elnök-Vezérigazgató Úr! Hivatkozással egykori szívélyes nexusunkra, fontos népi demokratikus célok érdekében, égető szükségem van 6000 azaz hatezer minőségi frottírtörülközőre, amelyet az Ön postai terhére tíz napon belül, ötvenes tételekre bontva az alábbi inotai raktári címre szíveskedjék elküldeni. Maradok régi híve: Terstyánszky Ernő.”* A válasz kurta volt, ám annál velősebb. *„Maga megőrült! N. G.”*

A kisöreg az ügyvédre mosolygott.

– Nos – mondta –, el kell ismernie, kedves doktor úr, hogy levelemben a népi demokratikus érdekek kidomborításával a lehető legtisztább eszközöket vetettem latba. A goromba visszautasításra már csak azért se szolgáltam rá, mert tökéletesen megfelelt a valóságnak ama állításom, hogy Nagyszénási vezérigazgató úrral a negyvenes évek elején szívélyes kapcsolatban álltam. Akkoriban ugyanis, mint stróman, átmenetileg én igazgattam a rózsadombi *Titine Clubot*, annak köszönhetőleg, hogy az első zsidótörvények

következményeképp a bordélyszakma árja potentátjai erélyes kurzust indítottak az iparág keresztényi tisztaságáért. Minthogy a Thék Endre utcai kis kuplerájosból *self-made-manként* a *Titine* tulajdonos-igazgatójává emelkedett kitűnő Feldmann Miksa, aki pechjére még ortodox hitelveket is vallott, a keresztényi tisztaság kötelmeinek semmi esetre sem felelt meg, kénytelen volt visszahúzódni a nyilvánosság elől. Miután földim és szegről-végről rokonom, egy Haraklányi nevű hírlapíró, az *Est*-lapok rendőri riportere, mint slágfertig, filoszemita gójt, beprotezsált Feldmann Miksánál, az öreg szorult helyzetében öskeresztény dzsentriségemre ruházta át a megtisztelő direktori címet, teljes egyetértésben Nagyszénási vezérigazgató úrral, akit csendestársként komoly üzleti érdekek fűztek a *Titine* további prosperálásához. Akkortájt egy olyan zártkörű, különleges minőségű és kiképzésű hölgyeket kínáló, s diszkréciójában még a svájci banktitkot is lepipáló intézet, mint amilyen a *Titine* volt, a maga csillagászati díjzabásával, rendkívül csinos hasznot hajtott a befektetőknek. Én pedig provizórikus aladári minőségemben nemcsak hogy megőriztem a *Titine Club* arisztokratikus tekintélyét és hírnevét, de még fel is lendítettem, elsősorban azoknak az éppen akkoriban Lengyelországból hozzánk menekülő szépasszonyoknak a jóvoltából, akik felvételi céljából valósággal megostromolták intézetünket. Nagyszénási Géza elégedettsége kifejezésül egy arany Doxával honorálta hozzáértő ügyvezetésemet.

– Így hát, hajdani meghitt kapcsolatunkra emlékezve, következő levelemben az előzőnél már jóval bizalmasabb tónust bátorkodtam megütni. „*Kedves Gézám! Jóllehet mi sem áll tőlem távolabb, régi hívedtől, mint bizonyos nemtelen eszközök alkalmazása, mégsem tartom fölöslegesnek felhívnom nagybecsű figyelmedet arra, hogy népi demokratikus bűnüldöző szerveink hihetőleg érdeklődéssel fogadnának egy olyan természetű bejelentést, amely kb. harminc kilogramm rúdarany határainkon túli kicsempészésére és a zürichi Schweizerische Bankgesellschaftban történt elhelyezésére vonatkozna. Minthogy biztos forrásokból származó értesüléseim szerint a törvénytelen tranzakciót még 1947-ben lebonyolító dr. Szekeres volt követségi titkár néhány más, hasonló jellegű bűncselekmény elkövetése miatt tízévi fegyházbüntetését tölti, koronatanúként való bírósági megidézése, véleményem szerint, nem ütközne nehézségbe. Baráti öleléssel, régi tisztelőd: Ernő.*”

– No, persze nem ettem meszet, hogy ezt a levelet postára tegyem. Egyik vasárnap feljöttem Pestre, és magam dobtam be a Teve utcai lakás postaládájába. Az igazat megvallva, levelemben akadt egy adag blöff is. Az aranyrudak kicsempészéséhez nem férhetett kétség, hiszen erről még annak idején az öreg Szláviktól, a patinás múltú s épp akkortájt megújhodott DDDD, a *Drimmer és Dvorák Demokratikus Detektíviroda* jeles magánhekusától, a pesti pénzvilág avatott szakértőjétől értesültem, akinek ilyen jellegű információira mérget lehetett

venni. Ezzel szemben Szekeres követségi titkár úr fegyházbüntetése nem fedte a valóságot. Néhány nagybani valutakijárlási- és csempészügylet sikeres lebonyolítása után kilépett berni követségünkről, és esze ágában sem volt hazatérni. Máig sem tudom, hogy Nagyszénási Géza bedőlt-e a blöffnek, vagy csak úgy okoskodott, hogy rongyos hatezer törülköző ára semmiféle rizikót nem ér meg, de akármint történt is, harmadnapra sürgönyt kaptam tőle: „*Kérésedet örömmel teljesítem. Az első ajándécsomag útban van. Gézád.*” Kérem, uraim, higgyék el, ha most neuchâтели villájában Nagyszénási vezérigazgató úr véletlenül épp Terstyánszky Ernőre gondol, szemében hálás könnyekkel teszi...

– Én viszont a legkevésbé sem könnyekkel a szememben azt az észrevételt teszem – jegyezte meg dr. Bozsik –, hogy már eddig is csinos halmazatú bűnlajstromát egy újabbal tetézte. Bűnpártolással. Elmulasztotta, hogy eleget tegyen bejelentési kötelezettségének.

Terstyánszky úr hörpintett a borából, élvezettel cuppogott.

– Hagyjuk ezt, doktorkám – legyintett –, hagyjuk csak! Terstyánszky Ernő előbb gyilkolna meg valakit, semmint hogy feljelentse. De ettől eltekintve, ugyan mi haszna lett volna, ha feladom őt? Az aranyat visszaszerezni már nem lehetett, viszont ugrott volna a hatezer prima törülköző. Egyébként is a fene ette volna meg azt a sok, készpénznek vett feljelentést meg azt a sok esztelen leültetést, kitelepítést! Ebben a süket országban Pusztaszer óta sem tanultak meg gondolkozni. A londoni rádió hallgatása miatt, feljelentésre, osztályellenségnek minősítettek és kitelepítettek például egy hatvankilenc éves özvegy trafikoszót, akivel történetesen egy házban laktam, csakúgy, mint azt a túrapataki Thuránszky Benedek, volt kúriai bírót, akinek a tanácsa előtt politikai vádlott még akkor sem úszta meg tizenöt éven alul, ha olyan ártatlan volt is, akár a ma született csecsemő. A hírhedt Töreky kismiska volt hozzá képest. Az ellenségem se gyanúsíthatna azzal, hogy vérszomjas ember vagyok, de ha őkegyelmessége vígan üzött justizmordjaira gondolok, kivégzett és börtönben megrohadt elítélteinek tucatjaira, akkor vagyok olyan bátor kijelenteni, hogy legalábbis kötelel érdemelt volna. Ezzel szemben a hadiözvegy trafikoszó, akár hallgatta a londoni rádiót, akár nem, semmi esetre se szolgált rá arra, hogy egy szabolcsi tanyán krumpliszákot cipeljen. Agyrém volt, eszelős agyrém... Egy Mandl nevezetű, klasszis zsokét például az éppen akkoriban Budapesthez csatolt Árpádföldről kitelepítettek az onnét tízpercnyire fekvő Csömör nagyközségbe. Esküszöm, ilyen eszementséget kitalálni se lehetne! Azonkívül sikerült mártírokat faragni a legnagyobb csirkefogókból. Ismertem egy dúsgazdag háztulajdonost, aki glóriás nemzeti hőssé avansált egy zalai faluban, holott az ipse tulajdonképpen boldog volt, hogy megúszta kisajátítással és kitelepítéssel, ahelyett hogy nehéz százezrekért kitataroztatták volna vele a háborús károkat szenvedett huszonnyolc

belvárosi bérházát, és ilyen módon vagyunk, melyet az inflációs években ügyes spekulációval megsokszorozott, átmenthette langyosabb időkre. Mit ért volna hát a népi demokrácia azzal, ha teszem azt, kitelepíti Nagyszénási elnök–vezérigazgató urat? Hát annyit biztosan elért volna, hogy megvadít egy fél falut a vértanúságával, amire a Kender-Jutában aligha nyílt lehetősége.

– No, de mi lett a mozgalommal? – vetette közbe Stefanik, mert a téma szemlátomást nem volt ínyére való.

A kisöreg lehajtotta azt a néhány cseppet, ami még a pohara fenekén maradt.

– Egy darabig még ment minden, akár a karikacsapás – folytatta. – Továbbra is mindenkit megilletett a térítésmentes lavór, szappan, lábsó és törülköző. Akkor már az óriási többség magáévá tette az ügyet, és a lábmosás mindennapos, bevett szokássá vált. Természetesen általában a tisztálkodás is. A maroknyi kisebbséggel szemben pedig, nos... hát igen, velük szemben kétségtelenül alkalmaztunk bizonyos erőszakot. A szép szó nem fogott rajtuk, s ezért operatív bizottságunk szemet hunyt azon, hogy a balmazújvárosi partizán sutyiban mégiscsak megalakította a Vörös Lábmosó Brigádot, ezt a legmarkosabb párttagokból összeválogatott, önkéntes rohamosztágot, amely aztán meglehetősen forradalmi szigorral letörte a maradék ellenállását. Túlkapás volt, uraim, túlkapás, készségesen elismerem, de hát ugyebár, honalapító István királyunk sem mézes pusztedlival csalogatta a folyókba a megkeresztelkedni sehogy sem akaró pogány népséget...

– Egy szó, mint száz: a lábszag ismeretlen fogalom lett nálunk. De eltűnt a tetű, a bolha meg a rüh is. Az építkezés főorvosa csodáról zengedezett. Öröm volt látni, hogy kikupálódott az a szedett-vedett, mosdatlan társaság. Szavamra mondom, még az arckifejezésük is megváltozott. Civilizált, ápolt emberek lettek. A legtöbbjük már csak csodálkozással elegyes utálattal tudott visszaemlékezni arra az időre, amikor még beteges víziszonyban szenvedett. Sikerünkön felbuzdulva már épp azon kezdtük törni a fejünket, hogy mozgalmunkat miként szélesíthetnénk országossá, amikor becsapott a ménkü. Sillye Balázs, legnagyobb kétségbeesésére, abban a megtiszteltetésben részesült, hogy felkerült Pestre, a pártfőiskolára. Pestről ellenben megérkezett Gágyor elvtárs, hogy átvegye helyette a pártszervezet irányítását.

A bányász elborultan pillantott rá. – Az is marha volt?

– Nem, Gágyor elvtárs nem volt marha – mondta csendesen a kisöreg. – Sillye Balásznál nagyobb marhát amúgy is lámpással kellett volna keresni az MDP soraiban. Pedig hát, hajjaj... ugye, egyetért velem, ha be nem is vallja, drága jó Stefanik úr?

– Ha így folytatja – morgott Stefanik –, a végén még én is igazat adott a doktor úrnak, hogy maga destruál.

Terstyánszky úr figyelmesen nézte néhány pillanatig.

– Mondok én magának valamit, Stefanik úr – szólalt meg hirtelen. – Egy ilyen magamfajta lecsúszott, vén dzsentrinek elhiheti. Buta embert sohase lett volna szabad fölvenni a pártjukba. Buta ember, kérem szépen, nem lehet jó kommunista. A buta embernek ugyanis megvan az a rémes tulajdonsága, hogy egyetlen nap alatt elrontja tíz lángész több évi munkáját, ha módjában áll. És ez mindenre érvényes, Stefanik úr. Fájdalom, még a munkásmozgalom se kivétel.

Dr. Bozsik kárörvendően nevetett. – Most kibújik a szög a zsákból! Maga mégiscsak egy sötét entellektüel, Terstyánszky... – De váratlanul elhallgatott, és mindkettejük meglepetésére dühösen hozzátette: – Egyébként igaza van, az ördög vigye el magát!

– Gágyor elvtársnál tartottunk – figyelmeztette a kisöreget Stefanik, és újra töltött a poharába.

– Igen – bólintott Terstyánszky úr –, Gágyor elvtársnál... Nem, ő egyáltalán nem volt buta. Úgyannyira nem, hogy még engem is átejtett. Megérkezett, körülnézett, majd originál nyírségi tájszólásban, jozsifvisszarionovicsi bajuszát cibálgatva mindent, de mindent tönkretett. És itt egy meakulpát kell közbevetnem, uraim. Életem legsajnálatosabb tévedését követtem el, és annak aztán meg is ittam a levét. Tudniillik ez a Gágyor elvtárs egyáltalán nem volt Gágyor, még kevésbé az a szabolcsi kubikosgyerek, akinek ha nyíltan épp nem is adta ki magát, finom célzások formájában sejtetni engedte. De hát egy fenét, uraim, egy fészkes fityfenét! Úgy volt ő kubikosgyerek, ahogy én a pancsen láma.

Terstyánszky úr bosszúsan nevetett.

– Egy kisvárosi honorácior família elfajzott sarja volt, kérem, ez a való igaz. Apja, néhai Gádor Illés, kezdetben Mátészalkán, később Nyíregyházán, majd a húszas évek végétől a budai Koronaőr utcában tartott fenn szolid forgalmú ügyvédi irodát. Behízogó modorú, kitűnő megjelenésű férfi volt, amolyan törülmetszett, igazi magyar úr, s hamarosan a krisztinavárosi és várbeli keresztény középosztály felkapott fiskálisa lett. Ám éppen az idő tájt, amikor csillaga ilyen magasra futott, egyetlen fia, az Inotán Gágyor elvtársként feltűnt Lajos, botrányos körülmények közepette elhagyni kényszerült a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karát. A szépreményű joghallgató ugyanis hat kerek szemeszter leforgása alatt egyetlen egy vizsgakötelezettségének sem tett eleget, és ezt még ott sem nézték el neki. Kicsapatása nem dúlhatta fel túlságosan, mert ezután a pesti éjszaka egyik ismert léhűtőjeként a polgárpukkasztó aranyifjak életét élte. Több ízben is meggyúlt a baja a

rendőrséggel. Egyszer nagy nyilvánosság előtt hangoztatott állam- és vallásgyalázó kijelentések címén állítólag még őrizetbe is vették. De bármit tett, Gádor Illésnek, nexusai révén, mindannyiszor sikerült kihúznia a slamasztikából.

– A negyvenes évek elején aztán jó vagy rossz sorsa – ezt talán önök döntsék el, uraim! – összehozta egy Billonics névre hallgató, felette kétes egyénnel. Ez a Billonics, aki saját állítása szerint az illegális kommunista párt tagjai közé tartozott, sokak szerint súlyos pszichotikus volt, mások szerint trockista, még mások szerint pedig a politikai rendészet beugrató spiclije. Elég az hozzá, hogy miután Lajoskánk számlájára néhány kellemes estét eltöltöttek a *Parisienne*-ben, úgy egymásra találtak, hogy összeszűrték a levet. Elhatározták, hogy az anarchista nézeteiről közismert Czóbel-Czwittinger Gyula antikvárius közreműködésével és dinamitkészletével felrobbantják az Apponyi téri Werbőczy- és Pázmány-szobrot. A muníció azonban nem bizonyult elegendőnek mindkét szobor levegőbe röpítéséhez; Billonics a Werbőczy-szoborhoz ragaszkodott, Lajoskánk viszont, nyilván az egyetem iránti bosszúvágyától fűtve a Pázmányéhoz. Ezen végül sikerült úgy összeveszniük, hogy Czóbel-Czwittinger visszavette a dinamitot, Billonics meg dühében mindkettőjüket beköpte a rendőrségen. A boldogtalan ódondász a vizsgálati fogságban eredményes öngyilkossági kísérletet hajtott végre, ami pedig Lajoskánkat illeti, ebben az ügyben már az atyai nexusok sem segíthettek rajta. Így aztán negyvenegy őszén bevonult a szegedi Csillagba, és a történelem kaján tréfájaként csak negyvenötben, Dachauból szabadult.

– *Opfer des Faschismus* – mormolta az ügyvéd. – Szenzációs!

Terstyánszky úr fanyarul rávigyorgott. – Úgy ahogy mondja, doktor úr! Lajoskánk nem esett a feje lágyára. Elég élelmes volt ahhoz, hogy véletlen viszontagságaiból tőkét kovácsoljon, és úgy is mint bebörtönzött illegális, úgy is mint a fasizmus üldözöttje, nevét akkor már Gágyorra mozgalmassítva, negyvenöt tavaszán bagariacsizmában, Sztálin-bajusszal egyszer csak feltűnjék az MKP Tisza Kálmán téri székházában. És attól kezdve számos helyen töltött be párttitkári funkciót. De amit mindeddig elmondtam róla: *filius ante patrem*. Mert amikor megjelent ott nálunk, Inotán, korábbi viselt dolgairól, sajnos, mit sem tudtam. Való igaz, hogy kezdettől fogva gyanakodtam rá, mert nem tetszett nekem sem a szájtépése, sem az, ahogy kimondatlanul is a szabolcsi agrárprolit adja, de végzetesnek bizonyuló jóhiszeműségemben csupán azt gondoltam, ő is egyike azoknak a neofita polgárentellektüeleknek, akik mindennél fontosabbnak tartják, hogy lentről jött népi kádernek gerálják magukat, és a képtelenségig rálicitáljanak mindenre.

Keserű grimaszt vágott, és sóhajtott egyet.

– Hát ebbe bukott bele, kérem, a Tiszta Lábbal Inotáért-mozgalom, de személy szerint jómagam is. Tudniillik alig egy héttel Gágyor elvtárs megjelenése után a veszprémi ÁVH fogdájában találtam magam. Onnan aztán egy fegyveres szervezkedésért letartóztatott volt testőr főhadnagy meg egy valutarejtegető magánkisiparos társaságában útnak indítottak a recski munkatáborba, ahol majdnem két évet nyomtam le. Semmi mondanivalóm arról a húsz hónapról. Vagy talán csak annyi, hogy gyógyíthatatlan tüdőbetegségemet ott szereztem be. De ez már privát ügy. Csakis rám tartozik.

Dr. Bozsik felháborodottan meresztette ki a szemét.

– Mit beszél? Még hogy gyógyíthatatlan? Hát tudja, Terstyánszky – hördült fel –, ilyesmit állítani az én jelenlétemben valóban a szemtelenség csimborasszója!

– Ne vigasztaljon, doktor úr – intette le a kisöreg. – Mondja inkább, hogy balek vagyok, és megérdemeltem, amit kaptam, vagy ha féltékeny a betegségemre, nem bánom, inkább vitassuk meg, a maga hipochonder képzeletének agyrémét, a nem létező, sorvasztó tüdőrákját. Csak arra az egyre kérem, hogy ne vigasztaljon.

Csend volt. Az ügyvéd valamit dörmögött magában, de ez egyszer nem tett ellenvetést. Stefanik cigarettára gyújtott, mély szippantásokkal nyelte a füstöt.

– Igaza van – bólintott. – Megértem. És gondolom, amúgy is rehabilitálták aztán. És vissza is kapta mindenét, ugye?

– Megkövettek – mondta Terstyánszky úr. – Bánatpénzt is nyomtak a markomba. Szép summa volt. A biztosítóhoz is visszavettek. Nem panaszkodom. Miért tenném? Az egészségem már úgyis odavan, azon hiába keseregnék. És hasonló dőreség lenne a Bem rakparti garzonomat siratnom. Azt nem kaptam vissza, mert hát mégiscsak kis pont vagyok én, a lakásítség meg nagy. De ez sem panasz. Nagyon jól megvagyok én mint szobaúr. Kitűnően érzem magam abban a két és félszer három és feles Éva utcai albérletben, amely ilyen kis növésű öregembernek még szinte tágas is... Lám, kedves doktor úr – pillantott az ügyvédre, és koccintásra emelte a poharát –, íme egy hamiskártyás, aki ilyen szegény legény maradt.

Koccintottak, ittak mind a hárman.

Aztán Stefanik lepöckölte cigarettájáról a hamut, és megkérdezte: – Hanem valamit még nem tisztáztunk. Végül is... mit tett az a gazember? Az a Gágyor?

Terstyánszky úr vállat vont. – Semmi különöset. Csupán fölemelte a telefonkagylót.

– De miért?

– Talán irritálta a szappanszag.

– Ez... vicc?

– Az hát – mondta a kisöreg. – De az már félig sem volt vicc, hogy bomlasztó gúnyolódással, a pártszervezet tekintélyének lejáratásával és fondorlatos ellenséges propagandával vádolt meg. Mi több: a proletárdiktatúra érdekeit sértő izgatással. Hű, csak látták volna, micsoda őrjöngést rendezett! Saját kezűleg tépdeste le a transzparenszeket, szaggatta szét a plakátokat. „Vége a kutyakomédiának! – üvöltötte. – Maga csúfot űz a munkásosztályból! De ezt megkeserüli, maga kávéházi patkány! Szemét fasiszta!” Úgy tájékozott, hogy azt hittem, menten megüti a guta...

– De nem ütötte meg, mi? – dörmögte rosszkedvűen Stefanik.

Terstyánszky úr tekintete hirtelen megfáradt.

– Nem – mondta –, én ütöttem meg, kérem.

– Maga? – Az ügyvéd csak bámult rá tágra nyílt szemmel.

– Addig is, azóta is sokat lenyeltem, de az a fasiszta titulus meghaladta a tűrőképességemet. – Nevetett. – Hát nem vagyok egy kötözni való bolond? Igaz, akkor már tudtam, nekem úgyszólván befellegzett.

A bányásznak orrán-száján dőlt a cigarettafüst.

– Hát az elvtársak? – kérdezte komoran. – Ők mit szóltak hozzá?

– Hallgattak. Tiszta sor! Gágyor elvtárs a párttitkárunk volt. Ezzel szemben ki voltam én?

Stefanik tiltakozott. – A kérdést nem lehet így fölvetni.

– De így vetődött fel – pillantott rá szelíden a kisöreg. – A balmazújvárosi partizán volt az egyetlen, aki kiállt értem. Kapott is aztán olyan fegyelmit, hogy majd belefeketedett. Örülhetett, hogy nem vágták ki a pártból.

Terstyánszky úr felsóhajtott, megsimogatta fénylő, tar koponyáját.

– Mindent egybevetve, szomorú egy história – mondta. – Mi tűrés-tagadás, roppantul sajnálom Terstyánszky Ernőt. Nem érdemelte meg, hogy ilyen csúf sorsra jusson. Adni kellett volna neki egy plecsnit, vagy ha netán valamiben mégis túllőtt a célon és marhaságokat íratott ki azokra a transzparenszekre, hát akkor szép csendben meg kellett volna mosni a fejét. De Recskre internálni... így elbánni vele! És úgy elbánni ott, azokkal az emberekkel! Mert ebben az egész históriában mégiscsak az a legszomorúbb. Nem, ne higgyék, kérem, hogy ez egy hetvenkét éves vénember szentimentalizmusa! Hiszen Gágyor elvtárs, mint értesültem róla, ma Lewis Gador néven jólmenő ingatlanközvetítő irodát tart fenn Torontóban, és Kanadába szakadt hazánkfiti birtok- és telekügyleteit bonyolítja, mi azonban itt állunk mosdatlan lábak számlálhatatlan sokaságával. Többek között azokéval is, akik akkor Gágyor elvtárs kivont lángpallosa láttán abbahagyták a mosakodást – és valószínűleg örökre. Engedelmeikkel

ugyanis kötve hiszem, hogy ebben az életben még egyszer rávehetné őket erre valaki.
Micsoda fiaskó...

Megdörzsölte a halántékát, és bágyadt mosollyal rájuk pillantott.

– De megmondanák nekem, hogy miért bánt engem ez a fiaskó? Hogy miért nem hagy nyugodni azóta sem? Hát valóban megbolondultam volna? Vagy még mindig valami bűvölet tart a hatalmában?

Egyikük sem válaszolt.

Ő pedig kiitta maradék borát, és tünődve nézett el a fejük fölött, mint aki kérdésére nem is vár feleletet.

Králik
avagy
Králik Béla törvénytelen születésű
újpesti cipőfelsőrész-készítő
életének és halálának
felettébb különös históriája,
ahogy
az *-hegyi Állami Tüdőszanatórium 229-es szobájának
betegei előtt
1962-ben, egy szeptemberi estén
Babrián Dezső ötvenkilenc éves író elbeszélte

Élt Újpesten, a századforduló utáni szép békeévekben egy felvidéki születésű, kenyerét takarítással kereső, elnyűtt kis teremtés, egy csúnyácska, vézna, csupagond-képű árnyalak, egyike ama lényeknek, akiknek az életkora teljesen meghatározhatatlan, s akiket soha senki észre nem vesz, számon nem tart. Králik Máriának hívták. De nevét talán még azok a szatócsok, boltosok sem ismerték, akik felfogadták egy-egy éjszakára, hogy nyomorúságos butikjaikat rendbe tegye. Abban a vigasztalan Árpád úti bérkaszárnnyában pedig, ahol meghúzta magát, a puszta létezésére is csak akkor figyeltek fel, amikor 1907 szentestéjén váratlanul lebetegedett. Erre a hírre még a bérkaszárnnya mindenbe belefásult, soha semmin nem csodálkozó lakói is eltátották a szájukat. Álmélkodva kérdezgették egymást, ugyan kiféle-miféle emberfia lehetett az, akinek öröme telt egy ilyen szánalmas kis penészvirág felcsinálásában.

Ezt sohasem tudhatták meg. Amit megtudtak, csupán annyi volt, hogy Králik Mária a sötét és nyirkos alagsori odúban, amelyet egy Tóth Borbála nevezetű, tenyeres-talpas mosónővel osztott meg, kínkeserves vajúdas után egy koraszülött fiúgyermeknek adott életet – a maga igénytelen élete árán. A rendellenesen kicsiny, satnya csecsemő ott feküdt halott anyja mellett, a dohos szalmazsákon. Az összecsdült, sopánkodó házbeli asszonyok néhány órát sem jósoltak neki.

Ám a kis boldogtalan mégis életben maradt. Mindenekelőtt a már említett Tóth Borbála jóvoltából, no meg annak a körülménynek köszönhetően, hogy a szintén megesezt, fiatal mosónő alig néhány héttel azelőtt halva született csecsemőt hozott a világra, és a teje

még nem apadt el. Tóth Borbála jóakarátú teremtes volt, gyerekre is nagyon vágyott, emlőjét pedig amúgy is erősen feszítette a tej. Megindult hát a szíve az elkékült, szánnivalóan hitvány kis porontyon, s elhatározta, hogy elsiratott magzatja helyébe fogadja, és tulajdon fiaként illően felneveli. Ezért aztán a keresztben, amiként saját magzatjának szerette volna volt, a Béla nevet adatta neki – szomorú megemlékezésül arra a szerelemmel szeretett, szép szál, Leiner gyári ácslegényre, aki a tavalyi betegsegélyző bál után a munkásotthon padlásán teherbe ejtette, s akiről tudván tudta, hogy soha nem hagyta volna el csalárdul, ha az azóta már Vörös Csütörtökként elhíresült, nagy pesti tüntetésen egy módfelett kíváncsi rendfenntartó közegnek az a leküzdhetetlen ingere nem támad, hogy addig kardlapozza a tarkóját, míg csak teljes bizonyossággal meg nem győződik róla, hogy holmi rühös, cucilista proli agyában is rejtőzhet-e agyvelő.

Semmi okunk kételkedni abban, hogy Tóth Borbála, híven föltett szándékához, féltő gonddal és odaadással nevelte volna fel fogadott gyermekét, ha a sors az Országos Stefánia Anya- és Kisdédvédelmi Liga helyi bizottságában társelnöki tisztet betöltő háziúr személyében közbe nem avatkozik. A kérlelhetetlen sorsakaratot megtestesítő férfiú, társelnökileg nagyon is érthető okokból, sem a tulajdonát képező ingatlan, sem önmaga tisztas jóhírét nem óhajtotta kockára tenni a feslett erkölcsű perszóna kedvéért, s ezért élve törvény biztosította jogával, Tóth Borbálának haladéktalanul felmondott, és a bérleményből karhatalmi eréllyel kilakoltatta. Közismert nemeslelkűségét mindazonáltal még a ringyó bakasáritól és neki tulajdonított zabikölykétől sem tudta megtagadni, és a felmondással egyidejűleg kiutaltatott részükre egy községi tulajdonban álló, térítésköteles szalmazsákot a hajléktalanok újpesti népszállásán, ahol éppen az idő tájt hivatalosan meg nem erősített, ám a szállóvendégeket annál erősebben tizedelő járványos hastífusz dühöngött.

A közelgő városi képviselőtestületi választásokra való tekintettel tisztifőorvosilag szennyes szocialisztikus demagógiának nyilvánított és el nem ismert epidémia alig néhány nap leforgása alatt Tóth Borbálát ugyan elragadta, de az immár másodjára árvaságra jutott kisdéd jövője mégis biztosítottnak látszott. Abból a megfontolásból ugyanis, hogy ványadt profifajzataból is lehet majdan vitéz hősi halott, a magyar királyi állam óvó szárnyai alá vette, elhelyezvén az öfensége Mária Valéria főhercegasszony nevét viselő és közvetlen védnökségét élvező újpesti fiúlelencházban.

Árvaházi elhelyezésének napjától egészen tizenöt esztendő koráig Králik Bélával, mondhatni, semmilyen nevezetes esemény nem történt. Említésre is csupán egyetlen epizód érdemes, amely harmadik osztályos népiskolai tanulóként esett meg vele, amikor is az egyik hit- és erkölcsstanórán a mindig szelíd szavú Teofil atya rettenetes felfedezést tett. A fiú

imakönyvében egy töredezett szélű, színezett fotográfiára bukkant, Králik Mária egyetlen fényképére, melynek a hátán verébfejnyi ákombákom betűkkel ez állt: MAMA SZENCSEGES SZÜZANYA. Az iszonytató blaszfémián felbőszült hitoktató atya, a megszeppent osztály színe előtt, dörgő hangon ördöggel cimborálkodó, eltévelyült báránynak bélyegezte tanítványát, s hogy cingár testéből a pöffeszkedő ördögöt kiűzze, őt magát pedig az akolba visszatérítse, addig rugdalta fel-alá a padosorok között, míg csak a fiú a népiskolai rendtartás értelmében fáradt gépolajjal bekent padlón kipukkant békaként el nem nyúlt. Az elrettentő példastatuálást, mintegy önnön extázisa csúcsára hágván, egy elcsukló „*vade retro, Satanas!*” csatakiáltással végezte be aztán a végsőkéig kimerült atya, miközben keresztet rajzolt a levegőbe, és a paráználkodásban elkárhozott cemende fecnikre tépdesett arcmását az örökösen szengázbűzt eresztő Hungária márkájú vaskályhába szórta.

Bár a torquemadai szigorral végrehajtott és az *ecclesia militans* szelleméhez mindenképp méltó lelkipásztori cselekedet Králik Bélából egyszer s mindenkorra kiölte a hitbuzgalomnak még a csíráját is, életének döntő sorsfordulatát korántsem ez az incidens hozta meg. Mint ahogy az az évekkel később lezajlott, érthetetlen eseménysorozat sem, amely azzal kezdődött, hogy egy kora tavaszi reggelen néhány sovány képű, fáradt, bőrzekés ember elzavarta a lelenház egész nevelőtestületét, és a hálótermekben kiaggatott kincstári feszületeket piros ötágú csillagokkal cserélte fel. A bőrzekés személyek ezután a törvénytelen proletár fogantatását egyszerűen szerfelett büszkén hangoztató pedellust, bizonyos Plattkó Mihályt jelölték ki az immár Liebknecht Károly és Luxemburg Róza Vörös Proletárárva Otthonnak átnevezett intézet direktorává. A városszerte ötliteres szesz kazánként tisztelt, új proletárigazgató hivatalos direktóriumai kinevezését azon frissiben megyeri kertés házának felvirágoztatására kamatoztatta. Részint úgy, hogy a felügyelete alá helyezett pokolra való, ellenforradalmi burzsujfiókákat, diktatórikus népforradalmi pofonok sűrű eszközlésével, már kora hajnalban kihajtotta házi veteményese gondozására, részint úgy, hogy „aki nem dolgozik, ne is egyék” jelszóval, a helyi direktórium pénzutasványait korántsem a kényeskedő, korcs kis tőkés ivadékok zabáltatására, hanem tulajdon megszolgált, egyszerű proletárhajlékának nyári konyhával, folyóvízzel és villanyvilágítással való gyarapítására fordította, nem is szólva pincei pálinkakészletének jelentős mérvű feltöltéséről. Alighanem ennek tudható be, hogy egyetlen növendékének sem szakadt meg érte a szíve, amikor nem sokkal Szent István napja után mindenféle fehér kesztyűs, gamáslis, csuda előkelő fiatalemberek toppantak be az időközben szakszervezeti kormányhatározattal már Lassalle Ferdinánd Iparoslelenc Menhelyre keresztelt árvaházba, hogy Plattkó Mihály vörösdirektort mint Szamuely Tibor

népbiztos bűnsegédjét, véres kezű Lenin-fiút az udvaron árválkodó ákácára statáriális gyorsasággal és szeriöz szakavatottsággal felkössék.

Nem, Králik Béla sorsának fordulata egy másik esemény idézte elő, amelyre 1922 végén egy borongós, baljós hangulatú téli délután került sor. A végzetterhes sorsfordulat azzal kezdődött, hogy az árvaház padlásteri lomtárát takarítva, merő véletlenségből ráakadt a *Kommunista Kiáltvány* egy számárfüles, agyonforgatott 1919-es kiadású példányára, és avval folytatódott, hogy el is olvasta. Attól a naptól fogva azután minden második mondata az osztályharcról, a proletariátus láncairól, a világforradalomról, valamint a kommunizmus kísértetéről szólt. S ami csak tetézte a bajt: betéve megtanult citátumaival röpké hetek leforgása alatt megfertőzte a menhely többi apátlan-anyátlanjainak mind az idáig államilag garantált ártatlan nézetvilágát is. E magyar királyi minisztertanácsi rendelettel betiltott és semmisnek nyilvánított, istenkáromló tévtanok hirdetésétől még az sem tántorította el, hogy a lelencház igazgatója – egy világháborús *Signum laudis*-szal kitüntetett, majd katonatorvosilag notórius hülyének minősített és kiszuperált tüzér főhadnagy, Gorlice Hőse – az intézet udvarán meghasaltatta és huszonöt reguláris k. u. k. pálcacsapással illette pucérra csupaszított és igen keszeg hátsófelét. Sőt, még az sem, hogy a négyszögbe felsorakoztatott, azaz a *geschlossenes Bataillon* szolgálati szabályzatban előírt alakzatát öltő növendékek erkölcsi okulására, a felforgató tartalmú nyomdaterméket mind az utolsó betűjéig megzabáltatta vele, a szakállas szerzők fényképmellékletével egyetemben. A katonás szigorral megejtett, elrettentő célzatú pedagógiai ráhatás azonban a legkevésbé sem térítette észhez Králik Bélát. Éppen ellenkezőleg, arra a megátalkodott elhatározásra bírta, hogyha már Marx Károly és Engels Frigyes tanítása a szó szoros értelmében beléje hatolt, akkor becsületbeli kötelessége ezt a tanítást önmagában mielőbb anyagi erővé változtatni, s egyben egész leendő életét széles körű terjesztésének szentelni.

Kiindulva abból, hogy a „kommunisták nem titkolják nézeteiket és szándékaikat a fennálló állapotok megdöntésére”, hurkává náspángolt fenekének borogatása közben, Králik Béla úgy vélekedett, hogy semmi néven nevezendő ok nem forog fenn, amely megtilthatná nézetei és szándékai nyílt hangoztatását s hozzáférhetővé tételét, mint ahogy az sem lehet habozás tárgya, hogy menhelyi osztályos testvéreit tevőleges forradalmi fellépésre ösztönözze. Úgy döntött tehát, mihamarább meg kell győznie mindannyiukat arról, hogy „e harcban a proletárok csak láncukat veszíthetik”. S mert lelencházi osztályos testvérei egytől egyig törzsökös proletárok voltak és láncukat már csak azért is kézzelfogható valóságnak érezték, mivel Gorlice Hőse legparányibb fegyvelemsértésüket is huszonnégy órás tyúkólbeli láncra veréssel szankcionálta, mi sem természetesebb, hogy a lázító agitáció termékeny talajra

lert körükben. Annál is inkább, mivel Králik Béla korántsem tévesztette szem elől a mélyenszántó gondolatot, miszerint „bár a kommunisták a jelenbeni mozgalomban a mozgalom jövőjét képviselik, a munkásosztály legközvetlenebb érdekeiért és céljaiért is síkraszállnak”.

Ekképp azután egy szép napon az intézet árvái, három évestől tizenhat esztendősig, egy emberként tagadták meg a szokásosnál egyébként semmivel sem rothadtabb rendes napi káposztafőzelék elfogyasztását; sőt, vakmerő szemérmertlenségükben arra vetemedtek, hogy felhánytorgassák a magát rémületében összevizező Gorlice Hősének ama birtokában levő két pesti bérház vételárát, amelyet viszonylag rövid múltú direktori működése alatt, hétpróbás hadiszállítókat megszégyenítő találékonysággal lopdosott össze, és ezzel szoros összefüggésben, legalább kéthetente egyszer húsneműt tartalmazó étcsor bevezetését követelték tőle. Követelésüket nyomtatékosítandó legott teletömték az aznapi csuszpájz maradékával, amitől Gorlice Hőse életre szóló gyomorkárosodást szenvedett, majd közös erővel kidobták a lelenház magasföldszinti ablakán, s a defenesztrációt azzal a jótanáccsal toldották meg, hogy a szemük elé ne kerüljön, amíg követelésük elfogadásáról írásbeli nyilatkozatot nem tesz.

Miután Újpest rendezett tanácsú város árvaszéki ülnöksége, a képviselőtestület egyetértő felhatalmazásával, a zendülést karhatalmi erővel elfojtotta, Králik Bélát mint főkolompot bolsevik fertőnek nyilvánította és a lelenházból azonnali hatállyal eltávolíttatta. Egyidejűleg intézkedést tett az irányba, hogy a fiatalkorú hazátlan bitang a városszerte osztatlan közmegebecsülésnek örvendő Stupák Lajos ezüstkoszorús cipész- és csizmadiamester, a helyi Iparostestület alpénztárnoka, az Alkoholelles Segédek Szövetsége újpesti szekciójának díszelnöke és *spiritus rectora*, harmadosztályú vaskorona-keresztel dekorált, világháborús számvevő őrmester felelős gyámsága alá helyeztessék. Minthogy a gyámhatósági végzés záradéka Stupák Lajost arra kötelezte, hogy a felügyeletére bízott koszt-kvartélyos tanoncból minél hamarább hívő és hazafias iparosembert faragjon, a mester a reá háramlott felelősség tudatától áthatva egy üveg törkölyvel fűtötte fel magát, hogy a bünözőjelölt siheder jótékony megfaragásához néhány előlegezett nyaklevessel hozzájárjon. És azon melegében hozzá is látott, mihelyt az, rendőri kísérettel, Kemény Gusztáv utcai műhelyébe megérkezett.

Mindazonáltal maga Králik Béla munkásmozgalmi pályafutásának nyitányát csak abban a későbbi verésben jelölte meg, amelyet kötelességtudó gyámatyja sós vízbe mártogatott fregolikötéssel ejtett meg, 1924. május 1-jén. A világproletariátus nemzetközi ünnepén ugyanis a műhely egybegyűltjei előtt Králik Béla gyújtó hangú szónoklatban

mutatott rá Stupák Lajos történelmileg elkerülhetetlen bukására és a proletariátus győzelmének szükségszerűségére. Egyúttal nem késlekedett rögvest felszólítani inastársait és a potenciális társutasoknak tekinthető segédek a tőkés magántulajdon minden ismervét kimerítő suszteráj, valamint Stupák Lajos erőszakos forradalmi kisajátítására, hacsak ugyan maga Stupák Lajos a saját jószántából lehetőséget nem nyújt e kisajátítás békés végrehajtására. Az inasok és segédek egyöntetű kárörvendésétől kísért háromnegyed órás cipésmesteri adjusztálás Králik Bélát döntő jelentőségű felismerésre vezette. Felismerése abba állt, hogy részint semmi sem sürgetőbb a szolgalelkűségbe nyomorodott, széles néptömegek öntudatra ébresztésénél, részint hiúnál hiúbb ábránd a kizsákmányolók békés meggyőzhetőségébe reményt vetni. Vagyis a helyes cselekvés vezérfonala nem lehet más, mint a vörös proletár fregolikötél szembeszegezése a fehér tőkés fregolikötélnek. Történelmi léptékű felismerése – amellyel, tudtán kívül, teljes egészében magáévá tette a III. Internacionálé második moszkvai kongresszusának huszonegy pontba foglalt programját – mindenesetre arra serkentette, hogy agitációját minél szélesebb körre terjessze ki. Ennek következtében kerek egy hónap sem telt bele, és már a szomszédos műhelyek mesterei is megkülönböztetetten gondos kezelésükbe vették.

Amikor tehát három évvel később, 1927 karácsonyán, huszadik születésnapján Králik Béla visszapillantott addigi tanoncéveire, szerénytelenség nélküli jogos elégedettséget érzett. Történelmileg igen kurta idő alatt oly mértékben sikerült kihívnia maga ellen az osztályellenség ádáz haragját – amelynél mélyebb elismerés forradalmi harcost nem jutalmazhat –, hogy kivéve az Úr által megszentelt vasárnapot, immár a hét valamennyi napján vastag eldöngetésekben részesült, s alig húszévesen több pofont kapott, mint a leghazafiasabb kurzusidőkben egy egész zsidó hitközség gyülekezete együttvéve. Mindazonáltal jó egészségnek örvendve, optimizmusában megizmosodva, kicsattanó életkedvvel ünnepelhette világra jövetelének jeles napját. Az elkövetkezendő esztendő élébe pedig már csak azért is bizakodva tekintett, mert az időközben szívgyöngeségben elhalálozott Stupák Lajos kétségbeesett özvegye, zsíros vesztegetések árán, kikilincselte idő előtti nagykorúsítását és segédlevele kiadatását.

Felszabadulva emígy a tanoncsorból, Králik Béla tüstént munkára jelentkezett, és – hála az átmeneti gazdasági föllendülésnek – fel is vétetett a hatalmas Váci úti bőrüzembe, újpesti báró Wolfner Gyula, a kényes ízlésű műgyűjtő bűzös illatú birodalmába. Ezzel régóta dédelgetett vágya teljesült: forradalmi agitációját ezután nagyüzemi méretekben fejthette ki.

Mi sem volt magától értetődőbb annál, hogy röpke hetek eliramlásával nemcsak művezetőjével meg az előmunkásokkal gyűlt meg a baja, hanem a bőrös szakszervezet üzemi

bizottságának és a Szociáldemokrata Párt újpesti alapszervezetének vezetőivel is. Egyszóval, az ifjonszervezett munkásság e két városi csoportjának korifeusai csakhamar kénytelenek voltak rádöbbsenni, hogy hősünk vékony hangjának elnémításához a legjobb szervezett szaktársak legjobban szervezett akciói sem elegendők. A helyzet súlyosságára való tekintettel időlegesen felfüggesztették a bérharc, a választójog és a szervezeti szabályzat kérdéseiben mutatkozó, olykor harcos pofozkodásokká fajuló vitáikat és szoros egységfrontra léptek egymással. E célból rendkívüli összevont vezetőségi ülést hívtak egybe az Attila utcai *Három Hetes*hez címzett kiskocsmába, amelynek vendéglőse kitűnő pacalpörköltjével és még kitűnőbb kadarkájával már régen kivívta az újpesti szervezett munkásság képviselőinek pártfogó szolidaritását.

A kölcsönös szaktársi egység, megértés és együttműködés légkörében megtartott összevetőségi ülés már csak azért sem tűrhetett halasztást, mert a május végi „Két fillérrel több hetibért!” jelszóval meghirdetett sztrájk csúfos kudarcba fulladt, miáltal a kevésbé osztályérett, öntudatilag alacsony nívón álló dolgozók körében meglehetősen elvi fejtelenség kapott lábra. Tagadhatatlanul erre utaltak azon a mindenfelől záporozó szemenköpek, melyekkel azokat a kipróbált és provokációknak soha fel nem ülő vezető szaktársakat illették, akik higgadt körültekintésükben a sztrájk egész időtartamára rendes fizetési szabadságot vettek ki.

Ám a *Három Hetes*ben összegyűlt bizalmi férfiakat e fájó és hálátlan bizalmatlanságnál is érzékenyebben érintette a vezérigazgatóság különmegbízottjának drasztikus ultimátuma. A különmegbízott éppen előző nap megtartott riportján nyomatékosan tudtukra adta: még egy hasonlóan maximális és teljesíthetetlen követeléseket támaztató sztrájk, és a vezérigazgatóság – hivatkozással az 1922: XII. munkásvédelmi törvény vonatkozó novellájára – meg fogja tenni a szükséges lépéseket, hogy munkavállalói számára valami rendesebb üzemi képviseletet biztosítson. A vérlázítóan orcátlan tőkés jogtiprástól és a sűrűn emelgetett kadarkás poharaktól felhevült bizalmi férfiak úgy döntöttek, hogy semmi szín alatt nem engednek a felsőbbség nyomásának, és harci posztjukról egyetlen tapodtat sem hátrálnak. Evégett harsány közfelkiáltással elfogadták azt a beterjesztett indítványt, hogy kemény hangú petícióval forduljanak a vezérigazgatósághoz.

Az elfogadott határozati javaslat értelmében 1928. június 17-én, vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója hatvanadik születésnapjának előestjén, ünneplőbe öltözött küldöttségük felkereste alagi villájában a vezérigazgatóság különmegbízottját. Előrebocsátván a gyár dolgos munkásembereinek ama tiszteletteljes kérelmét, hogy az elnök-vezérigazgató kegyelmes báró úr volna kegyes tolmácsolni kérges tenyerű, de becsületes

szorgalmú magyar munkásszívük forrón dobbanó háláját a kormányzó úr őfőméltóságának, felolvasták a két proletár érdekképviseleti szerv üzemi vezetőségének a *Három Hetes* különszobájában megfogalmazott közös nyilatkozatát. A nyilatkozat éles szavakkal bélyegezte meg a gyárvezetőség munkásérdekeket sértő, oportúnus politikáját, amely megengedhetetlen elnézésével lehetővé teszi, hogy bizonyos Králik Béla, Moszkvából pénzelt és irányított kommunista egyén, Virág utca 17/b földszint 4. szám alatti lakos, befurakodjék a szaktársak soraiba, és azok mértékletes és méltóságteljes bérmozgalmát, a maga demagóg üzelmeivel, nemzetellenes felforgatás céljaira próbálja kihasználni. Ennélfogva a gyár szervezett munkássága, mely ezen egységbomlasztó osztály- és honárulótól ezennel egy emberként elhatárolja magát, ha szükséges, tántoríthatatlan tiltakozó sztrájkokkal fogja kivívni arra irányuló akaratának érvényesítését, hogy fent nevezett exponens vörösbolsevista elemet azonnali hatállyal eltávolítsák soraiból.

Azután, hogy az üzem vezérigazgatósága meghunyászkodott a szervezett munkásság szószólóinak illetően erélyes fellépése előtt, Králik Béla az újpesti rendőrkapitányság alagsorában kettős bordatörést szenvedett. Hosszadalmas lábadozása alatt aztán éppen elegendő ideje maradt arra, hogy meghányván-vetvén magában nagyüzemi tapasztalatait, leszűrje a megfelelő tanulságot. Egy fecske még a mozgalomban sem csinálhat nyarat. Minél előbb kapcsolatot kell hát találnia a Kommunisták Magyarországi Pártja helyi illegális csoportjához.

A kapcsolat felvétele, alig ötnegyed éves lankadatlan szorgalmú magánnyomozás után, végül is a vakszerencsének volt köszönhető. Jelesül egy dr. Hercz Ida nevű élemedett hajadon révén jött létre, aki Templom utcai szerény kis fogorvosi rendelőjében minden egyes hozzáforduló munkanélkülit ingyenes kezelésben részesített, s emiatt az egész fogászceh előtt olyan agyalágyult bolond hírében állt, akinek kottyantságát még aggszűzsége sem menthette. Amikor Králik Béla egy, szokásos agitációját követő, különösen kiadós elpáholás után félig kivert, törött fogaival eltámolygott hozzá, Hercz kisasszony nemcsak néhány fogától szabadította meg, hanem – lévén Freud Zsigmond nagy híve és követője – mindjárt analízisbe is vette. Az analízis olyan eredményesnek bizonyult, hogy Králik Béla, aki iránt ennyi figyelmet és kedvességet születése óta még soha senki nem tanúsított, legvégül szíve hő vágját is megvallotta neki.

Elhamarkodott vallomásának, amellyel dr. Hercz Idát könnyekre fakasztotta, sajnos mindkettőjükre nézve gyászos következményei lettek. Egyrészt a párt helyi földalatti szervezetének vezetősége a kérést lelkenedezve továbbító Hercz elvtársnővel mint lefeketeddettel azon nyomban minden kapcsolatot megszakított (aki a „lehagyást” annyira

érzékenyen vette, hogy néhány hasonlóan örökzöld és hasonlóan megbántott elvtársnővel együtt, bosszúból megalakította a Freudo-marxista Szocialisták Újpesti Társaságát, s egyidejűleg megindította a Társaság munkások számára kiadott, negyedéves szexuálpatológiai folyóiratát, *Proletár Libidó* címmel), másrészt a pártsejt tagjai Králik Bélában illegalitásukba beépülni szándékozók, agyafúrt rendőrspiclit gyanítottak, amely gyanújukban tagfelvételi kérelme csak megerősítette őket, s ezért egyhangú határozatot hoztak a minden hájjal megkent provokátor példás megleckéztetésére.

Így történt, hogy a megyeri temetőbe megbeszélte első illegális találkozására boldog lámpalázzal siető Králik Bélát a határozat végrehajtásával megbízott két öles termetű Mauthner-gyári kazánkovács fogadta. Se szó, se beszéd, nekiestek, és úgy helybenhagyták, hogy órák hosszáig hevert öntudatlanul az egyik, friss virágoktól illatozó sírhant tövében. Ezeknek az illatozó, friss virágoknak köszönhetően, hogy szürkület tájt rábukkant egy arra bóklászó, vén sírásó, aki soványka bérét esténként a sírokról begyűjtött virágok kéz alatti árusításával egészítette ki. Jóllehet az öreg korhely fontolóra vette, hogyha már a pasas amúgy is ott döglök, egy füst alatt akár el is kaparhatná, de irgalmas szívűvé tette a jófajta kisüsti, amellyel a temető melletti búfeledtető csehóban, néhány gyászhuszár komája társaságában, igencsak leszopta magát. Ezért aztán Králik Bélát fellódította targoncájára, azt elorzott, fűszeres illatokat ontó liliomok, rózsák, és krizantémok mellé, s víg dudorászások közepette, minden egyes italmérésben még jobban felöntve a garatra, végül szerencsésen befuvározta a Gróf Károlyi Közkórházba, amelynek kapujában csokrait szokta kínálgatni látogatási napokon. A kórházban hősünetet előbb gondos orvosi ellátásban részesítették, aztán félig eszméletre verve az utcára hajították, formailag is kifogástalanul eleget téve a népjóléti miniszter szimuláns munkanélküliekre vonatkozó bizalmas köriratába foglaltaknak.

Lassú felépülésének hetei alatt – az északi összekötő vasúti híd melletti csőlakásban, ahová két jószívű guberáló sorstársilag befogadta –, Králik Bélának ismét bőségesen futotta az idejéből arra, hogy újra és újra átgondolja s kellő tárgyilagossággal megítélje magában a történeteket. Legvégül belátván a párt éberségének szükséges és jogos voltát, arra az elhatározásra jutott, hogy kettőzött szorgalommal kell folytatnia forradalmi munkálkodását, míg csak alkalmá nem nyílik elvtársai feltétlen bizalmának az elnyerésére. A történeelm pedig nem hagyta cserben.

1930. szeptember 1-jén az Aréna úton hatalmasan hömpölygő munkássokadalom első soraiban követelt munkát, kenyeret, amikor pedig a Hősök terénél a helyzet felettébb forróvá vált, az angyalföldi vasasok élén temett s kezében kibontott vörös lobogóval, ajkán harsány „Éljen a Szovjet! Éljen a Kommün!” kiáltással vezette őket a feltépett bazaltkockákból hevenyészett barikádokon már javában tomboló osztályháborúba. Társaival vállvetve kora délelőttől késő délutánig állta a lovas rendőrök és a pestvidéki csendőrlegénység megüjülő attackjait, miután pedig a 2. honvéd gyalogezred bevetésével a túlerő mégis felülkerekedett és ádáz kézitusában sorra elestek a barikádok, a féltve őrzött lobogót magasra emelve a rendőrlovasok közé vetette magát, hogy aztán összekaszabolva, patáktól

megtiportan terüljön el a Millenniumi emlékoszlop tövében, tulajdon vérével festvén a zászló szövetét még vörösebbre.

S ahogy ott hevert a vériszamos díszkövezeten, a zászló rúdját még öntudatlanságában is görcsösen szorítva magához, a lovas andrisok csatárláncából nyalkán előrúgtatott Bugyi III. János tizedes, és szolgálati oldalfegyverének egyetlen villámló suhintásával lenyisszantotta Králik Béla jobb fülét. Ezután kardpengéje hegyére tűzte, s mintegy diadalmi trófeaként mutatta fel Párducos Árpádnak, aki ott magaslott felettük bronzlován és vezérei társaságában komoran figyelte a közismert szakszervezeti bonc másnapi sajtónyilatkozatában „sajnálatos, általában elítélendő, de helyenkint kétségtelenül szükséges” karhatalmi mézárulás szanaszét heverő áldozatait.

Rettenthetetlen bátorságról tanúskodó fegyvertényéért Bugyi III. János tizedes soron kívül előléptetve szakaszvezetői rangot, Králik Béla notórius munkakerülő pedig lázításért, lázadásért és hatóság elleni erőszakért, szintúgy soron kívül, gyorsított törvényszéki eljárással ötévi szigorított fegyházbüntetést kapott – az 1920:26. törvénycikk vonatkozó rendelkezésének értelmében, heti kétszeri megbotozással súlyosbítva.

Az öt csendes börtönév, amelyet a szegedi Csillagban morzsolt le, Králik Béla hányatott ifjúságának legnyugodalmasabb korszakát s egyben lezárulását jelentette. Életében először volt biztos hajléka, saját fekvőhelye, és az éhhalál réme sem fenyegette. Napjában háromszor is belökték a csajkáját színültig telemerve ínycsiklandozó zupával vagy répafőzelékkel, amelyen olykor-olykor még néhány zsírfolt is megvillant, s amelyből, remek korpakenyeret harapva hozzá, kedvére lakmározhatott, akár egy főherceg.

Így aztán 1935 szeptemberében, büntetését utolsó napjáig kitöltve, csaknem ötven kilóra hízottan, megférfiásodva, kitűnő erőnlétben hagyta el a Csillagbörtönt. De már nem ám afféle magányos harcosként, saját szakállára portyázgató kurucként, hiszen a fegyházban működő illegális pártsejt, teljesítve hő óhaját, az élcsapat tagjai közé emelte. És alig két héttel később, felvéve a felveendő kapcsolatokat, már hivatásos forradalmár minőségben lépte át Hegyeshalomnál az osztrák határt, hogy fontos párizsi futárküldetésnek tegyen eleget. Ezzel életének új korszaka köszöntött rá. A nemzetközi hirigelések korszaka.

Miután Králik Bélát fél Európa határőrsége, vámőrsége, rendőrsége, csendőrsége, elhárítása és belbiztonsági szolgálata végigverte, lecsukatta, kitoloncolta – a miatt az apró malőr miatt, hogy hamisított Nansen-útlevele Antóniosz Vaszilikosz törökországi születésű, hontalan görög menekült nevére szól, ő meg, sajna, egy árva kukkot sem értett sem ó-, sem újjörögül, még kevésbé törökül –, futárküldetését eredményesen teljesítette. S ebből mit sem vont le az a körülmény, hogy a gondjaira bízott és a legkeményebb hatósági ütlegelések

közepette is hétpecsétes titokként megőrzött, szigorúan konspiratív üzenetről a címzett párizsi emigráns magyar elvtársak már vagy fél esztendeje pontos tudomást szereztek a *l'Humanité* hasábjairól. Éppen lelkiismeretes feladat-végrehajtásának elismeréseképp, alighogy nyugat-európai küldetésének maradandó nyomokat hagyó viszontagságaiból felgyógyult, a párizsi elvtársaktól újabb fontos megbízatást kapott.

1937 áprilisában, már mint tapasztalt, viharedzett emisszárius, egy baszk elvtárs kalauzolásával illegálisan átkelt a Pireneusokon, és a Spanyol Köztársaság földjére lépett, hogy megbízatása értelmében mielőbb csatlakozzék a legendás 11. Nemzetközi Brigád kötelékében harcoló honfitársaihoz. Port-Bou kikötővárosában felszállt arra a vörös csillagokkal, zászlókkal és transzparenszekkel katonailag gondosan álcázott szerelvényre, amely hétszáz olasz garibaldista önkéntest vitt Barcelonába, ahová a vonatot szakadatlanul támadó, teljességgel ismeretlen felségjelű Messerschmitt-bombázórajok minden igyekezete ellenére is, 1937. május 2-án szerencsésen megérkezett.

A barcelonai főpályaudvarra begördülő vonatból elsőként ugrott ki és ökölbe szorított kezét magasba lendítve, csengő „*Salud! Viva la República!*” kiáltással köszöntötte a peronon fogadásukra felsorakozott katonákat. Erre egyikük mindjárt úgy csapta fejbe a puskája tusával, hogy hangtalanul összecsuklott.

E nem várt és meglepően barátságtalan fogadtatás oka abban a sajnálatos eseményben rejlett – amiről, szemben a szerelvény anarchista személyzetével, sem Králik Béla, sem garibaldista elvtársai nem tudtak –, hogy Barcelonában aznap reggel a POUM nevű trockista mozgalom és az Ibériai Anarchista Szövetség katonai alakulatai „Tökéletes szociális forradalmat – akasztófára a kommunistákkal!” jeligéjű fegyveres lázadást robbantottak ki, és véres utcai harcok után az összes stratégiai fontosságú objektumot, így a főpályaudvart is kezükbe kaparintották.

Amikor a délutáni órákra a köztársasági milícia és a Nemzetközi Brigádok Hans Beimler zászlóaljja a zendülést felszámolva a főpályaudvart visszafoglalta, a puccsisták Králik Bélát és olasz elvtársait géppuskatűzzel már rég letarolták és a fűtőház mögött sebtében ásott tömegsírba vetették. Minthogy azonban jellemző anarchista henyeségükben a gödör behantolására türelmükből már nem futotta, a sír előtt tisztelgő Hans Beimler zászlóalj önkéntesei közül egy Helmut Hanke nevezetű lipcsei énektanár, a Tamás-templom egykori szólóbaritonja, akinek rendkívül kifinomult, abszolút hallása volt, halk sóhajokra és nyögdécselésekre lett figyelmes.

Králik Béla hét sebből vérző testét végül lázas keresgélés után előhúzták a már kihült és megmerevedett tetemek alól, és lóhalálában a Nemzetközi Brigádok hadikórházába

szállították. Prof. dr. František Neumann-Nejedlý prágai sebész főorvos, a Károly Egyetem tanára, aki masarykista önkéntesként irányította a kórházat, mindmáig praxisa egyik legszebb operációjaként tartja számon azt a hét és fél órás műtétet, amellyel páciensét megmentette az életnek, sőt, mondhatni, új életre keltette, két ízben is a klinikai halál állapotából cibálva vissza.

Ekképp aztán nagyon is érthető, hogy amikor hősünk súlyos mellkasi sebeiből és fejsérüléséből hónapok múltán már felépült annyira, hogy kommunikálni tudjon, a szomszédos ágyban tüdőlövessel bajlódó, honfitárs kubikoslegény, a mahomet termetű Kis Karikó Péter – aki Csongrádról az apostolok lován kelt át egész Nyugat-Európán, hogy még éppen idejében részt vehessen a guadalajarai áttörésben – kerekén nekiszegezte: „No komám, néked, ki a túlvilágról tértél vissza, már most böcsületedre meg köll vallanod, hogy találkozál-e ott valamiféle atyaúristennel!” Králik Béla eltűnődött a fogas kérdésen. S mivel tekintete éppen rátévedt a kórterem meszelt falán függő Marx-képre, igenlőleg intett a szemével. „Találkoztam vele – jelentette ki teljes komolysággal. – Hatalmas szakállá volt, mint akár Mózesnek, és boltos homlokának sűrű szemöldöke alól komoran pillantott rám. »Genosse Králik! – szólított meg szigorúan. – Valami jöttment proudhonista Straubinger ön, vagy meggyőződéses osztályharcos? Ha osztályharcos, semmi keresnivalója idefenn. Vegye tudomásul, hogy holmi fejlődés ürügyén nincs joga retirálni az osztályháború csatáiból. Emlegesse csak meg a burzsoázia az ön fejsebét is ugyanúgy, ahogyan az én karbunkulusaimat megemlegette. Legyen állhatatos és golyóálló forradalmár, ne pedig az első vacak fejlődéstől berezelt, parittyafingot sem érő, filiszter mesterlegény. Az osztályháborúban, ezt jegyezze meg, mein Genosse, tilos elpatkolni!« – No – fejezte be Králik Béla, a kórterem soknációjú sebesültjeinek és haldoklóinak dörgő hahotája közepette –, no hát, ilyen legfelső bírálat után mi mást is tehettem volna? Engedtem, hogy a cseszki elvtárs visszaadjon a mozgalomnak.”

És attól a naptól a Marx-portré alatt ott díszelgett a falon több nyelven is a lózung: AZ OSZTÁLYHÁBORÚBAN TILOS ELPATKOLNI, MEINE GENOSSEN! Sőt, ott ékeskedett még azután is, hogy a népszövetségi egyezmény értelmében a Spanyol Köztársaság területéről kivonták a Nemzetközi Brigádok összes önkénteseit, az egyetlen Králik Béla kivételével, akit súlyos sebei továbbra is a kórházi ágyhoz kötöttek.

Csak 1939 februárjában állt lábra, és a hadikórház parancsnokságán haladéktalanul frontszolgálatra jelentkezett. De a köztársaság ügye akkorra már visszavonhatatlanul elveszett, aminthogy ezt jómaga éppenséggel a saját bőrén tapasztalta meg. A halotti némaságba burkolódzó katalán fővárosba Francisco Franco caudillói előlovaglásával

bevonuló falangista ezredek első útja a hadikórházhoz vezetett. Ott meghallgatták a barcelonai hercegérsek tiszteletükre celebrált *Te Deum*-át, minekutána csordultig telve keresztényi megbocsátással, az ablakokon át minden teketória nélkül az utcára hajigálták a köztársasági armádia sebesültjeit. A több emeletnyi *saltó mortalét* egyedül Králik Béla úszta meg közülük, jókorát puffanva egy odalent éppen hálaimáját rebegő, a nemzetközi vörös egyházüldözés dacára módfelett hájasra gömbölyödött Jézus Társaság-beli szerzetesen, akinek e szörnyhalalos mártíromságát azóta egy kápolna, több utca, valamint a pederasztá barátok részére anyaszentfegyházilag alapított, kemény erkölcsű kolostor neve őrzi az utókornak. De hogy a dagadt jezsuita atyán szerencsésen landoló hősünkkel azután a barcelonai érsekség által szervezett, spontán szerzetesi népharag sem végzett, az már korántsem a kifürkészhetetlen szeszélyű gondviselésnek, hanem a strichelése közben pont arrafelé vetődő Conchita nevezetű, tágszívű és republikánus érzelmű bárcásnak volt köszönhető, aki „Eresszétek! Krisztus hét sebére, ő az én strigóm!” sikollyal a lincselésre éhes atyák közé vetette magát, s hála dokkmunkást megszegyenítő természetének és izmainak, pogány kézitusa után Králik Bélát ki is szabadította a karmaik közül.

A derék Conchita ezután a széplányok negyedében egy patkánylakta, húgyszagú garnihotelben rejtegette az ő *guapóját*. Ápolta, eltartotta, csucsujgatta, őrangyali buzgalmában még roppant bájait sem tagadva meg tőle, míg csak a bösz papi elkongatás nyomaiból – mely hősünket örök életére hebegőssé tette – talpra nem állította. Akkor pedig Carlos Marx, a guadalupeai Szűzanya, továbbá két emigrálni készülő kikötőmunkás, régi kuncsaftjai oltalmába ajánlotta, és záporozó könnyek közt búcsút vett tőle.

A baloldali anarchista elveket valló két katalán Králik Bélát úttalan utakon a Pireneusokba menekítette, majd a francia határ közvetlen közelében ronggyá verve a sorsára hagyta. Ez logikus folyománya volt ama egész úton folytatott buzgó agitációjának, amellyel zavaros, durrutista anarchizmusukból kijózanítva a tudományos szocializmus tanításának óhajtott meggyerni őket.

Amint átvonszolta magát Franciaországba, egy határvadász járőr nyomban feltartóztatta. A határőrségen – a spanyolországi menekültekre vonatkozó szolgálati parancsnak megfelelően – előbb dagadtra pofozták, majd bilincsbe verve késedelem nélkül útnak indították a párizsi Népfrent-kormány szolidaritásából a Nemzetközi Brigádok önkéntesei számára felállított vernet-i internáló táborba.

Ott aztán minden addiginál jobban kijutott neki. Megtudván magyar honosságát, főleg az őrszolgálatot ellátó szenegáli lövészek csépeltek különös előszeretettel, mivel a derék fekete pretoriánusok még akkortájt is becsületbeli kötelességüknek tekintették, hogy valahány

kezük ügyébe kerülő magyar állampolgáron elégtételt vegyenek az ezred renoméján 1919 őszen esett súlyos sérelemért, amikor is a szegedi Kass Szálló előtt egy – máskülönben még a helyszínen felkoncolt – ifjú, bolsevik terrorista nő arcul köpte francia ezredesüket, akit minden bizannyal azért tiszteltek oly mérhetetlen gyermeki ragaszkodással, mert rangkülönbségre való részrehajlás nélkül szólongatta valamennyiőjüket búzós, fekete majmoknak. A szenegáli ütlegeket általában a foglyok közé beépített, denunciáns nemzetközi trockisták permanens nyaklevesei váltották fel, de – úgyszintén nemzetközi alapon – Králik Bélát gyakran a saját elvtársai is körmeik közé kapták, mert hajmeresztő barcelonai viszontagságai hallatán a Deuxième Bureau kitanult és különösen veszélyes *agent provocateur*ét gyanították benne. Ezért még az sem lobbantható a szemükre, hogy több alkalommal is kísérletet tettek toxikációs úton való likvidálására.

Az egyik effajta, hetekig elhúzódó, igen komplikált utóhatásokat produkáló mérgezés után, amelyet a perpignani rabkórházban hasztalanul próbáltak bevégzett tényé tenni, a III. Köztársaság hatóságainak egyszer s mindenkorra elegük lett belőle. Hivatkozással tehát piszkos balkáni származására, sürgősen felzsupolták az éppen Marseille-ben horgonyzó *Gavrilo Princip* nevű jugoszláv teherhajóra, a kézzel-lábban tiltakozó kapitánnyal meg röviden közölték, hogy nincs apelláta, a *sale métèque* igenis a hajójára kerül, ámbár a francia felségvizeken kívül felőlük akár zsákba varrva a tengerbe is lökheti.

Ha erre a kegyeletes tengerészeti szertartásra – talán alkalmas zsák híján – sor nem került is, a rozoga teknőn tett kéjutazása folyamán Králik Bélát éppen elégszer megzsákolták ahhoz, hogy abszolút kimerítő tapasztalatokat szerezzen a délszláv népek robbanékony temperamentumáról és átkozottul kemény ökléről, továbbá arról a rendkívüli népszerűségről, amely a Magyar Királyság állampolgárait az Adria mentén is osztatlanul övezte. Fájdalmait mindazonáltal gyógyító írként enyhítette az az örvendetes felismerése, hogy a *Gavrilo Princip* vasöklű legénysége korántsem holmi méltatlan nacionalista előítélettől elvakítva, hanem a Horthy-fasizmus elleni nagyon is helyénvaló haragtól sarkallva gyepálja. Mi sem tehette volna boldogabbá annál, hogy a politikai öntudat és tisztánlátás e meglehetősen magas érettségi fokát a személyzet dalmát, szerb, montenegrói, szlovén, sőt horvát tagjaiban egyként föllelte, leszámítva az idős zenggi fedélzetmestert, aki bundás indulatában még mindig az 1868-as magyar-horvát államjogi szerződés passzusait pofozta le rajta. S mindebben osztozott velük az a délszlávnak semmiesetre sem mondható, de nem kevésbé keményöklű durazzói fűtő, aki napjában kétszer csakis azért szállt fel a maga kormos, alvilági birodalmából a fedélzetre, hogy egy sokat ígérő „*pour Géraldine!*” csettintés kíséretében néhány dörgő

szkipetár taslival emlékeztesse hősünket ama bizonyos Apponyi grófkisasszonyra, aki öfelsége I. Zogu hitveseként albán királyné lett.

Egyszóval remek kompánia hirigelte a *Gavrilo Principen*, sok-sok nagyszerű, potenciális elvtárs, úgyszólván Králik Béla szívében őszinte, baráti érzelmekkel vált el tőlük, amikor 1939. szeptember 1-jén horgonyt vetettek a spliti kikötőben, ahol az ominózus történelmi napnak betudhatóan rendőri készültség és egy zsuppkocsi várta. Orcáin még ott virítottak az autonóm horvát búcsúpofonok nyomai, amikor a murakeresztúri határátkelő állomáson, a defenzív osztály fogadására kirendelt nyomozóitól már megkapta az első agyloccsantó királyi magyar ökölcsapásokat, amelyek sokévi, honvágy gyötörte távolléte után, szégyenszemre, örömkönnyeket csaltak elő a szeméből.

Mínt hogy a Vernet d'Ariège-i internáló táborban munkálkodó trockista kirendeltség példamutatóan látta el feladatát, Králik Béla hosszú hónapokra a Margit körüti katonai fogház kiváltképpen megbecsült őrizetese lett. Titokban maga is gyakran elcsodálkozott azon a megkülönböztetett figyelmen, amelyben keszeg és szerény személyét részesítették, s még inkább azokon a bámulatosan vastag dossziékon, amelyekbe mozgalmi tevékenységének terhelő bizonyítékait halmozták össze. Hetente kétszer is elővezették, fejére tormászacskót húztak, s eközben hol körömtépkedéssel, hol villanyozással noszogatva, párizsi futárküldetéséről és spanyolországi kapcsolatairól kapacitálták – lényegesen kevesebb sikerrel, mintha egy született kukát próbáltak volna szóra bírni.

Amikor aztán 1941 júniusában beütött a Szovjetnek küldött Legfőbb Hadúri hadüzenet, az eredménytelen vallatásokba belefáradt defenzív osztály két kézzel kapott a soha vissza nem térő alkalmon, és más irányú fontos nemzetvédelmi kötelezettségekre hivatkozva, Králik Béla ügyét nagy sietve és alig titkolt kárörömmel áttette a rivális csendőrségi elhárításra, őt magát pedig még nagyobb sietséggel az Andrassy-laktanyába. Ott felsőfokú Gestapo-tanfolyamot végzett, tanulmányait SS-Reichführeri dicsérettel abszolválta, mondhatni, professzori képzettségű csendőr nyomozók vették gondjaikba. Ők csaknem kizárólagosan hazai illegális pártkapcsolatai felől tudakozódtak, méghozzá nem hebehurgya katonatiszti intuícióra, hanem szigorúan tudományos alapokra fektetett, pszichológia effektusokat is alkalmazó, módszeres kínvallatások eszközlésével. A majdnem húsz hónapig elhúzódó tudományos alapú megruházások mindazonáltal azzal a szomorú eredménnyel zárultak, hogy a kihallgatásokat váltott műszakban folytató mindkét nyomozócsoportot országos csendőr-főparancsnoki döntéssel feloszlatták, tagjai egy részét nyugállományba helyezték, más részét lefokozták, harmadrészét pedig az első induló menetszázaddal a doni frontra vezényelték.

A felsült csendőrök kénytelenek voltak átengedni hősünket a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitányságának, ahol ügyét személyesen a politikai rendészeti osztály főnöke, dr. Sombor-Schweinitzer József rendőr főtanácsos vette kezébe. A csiszolt elméjű, az illegális pártmunkásokra kifinomult műértői szenvedéllyel vadászó főtanácsos, miután átböngészte a defenzív osztály és a csendőrség kétségbeejtő balfogásoktól hemzsegő dossziéit, azonnal felismerte ugyan, hogy kész csődtömeg, amit a nyakába vesz, de nem tartozott a könnyen elcsüggedők közé, hiszen Králik Bélánál ezerszer nagyobb lumeneknek is gyakran túljárt már az eszén, másrészt ez a minden jel szerint szoros karthausi némaságot fogadó, hétpróbás bolsi nagyon is kapóra jött neki. Ezért saját felelősségű előterjesztésére és ökegyelmessége vitéz Keresztes-Fischer Ferenc királyi belügyminiszter személyes utasítására Králik Bélát haladéktalanul szabadlábra helyezték, sőt a politikai rendészet egyszerűbb lelkületű kopóinak döbbsent elképedésére még csak rendőri felügyelet alá helyezéséről sem intézkedtek.

A magyar királyi államrendőrség történetében e teljesen példa nélkül álló eset – melynek hallatára egy lelkes hevületű, ifjú segédfogalmazó a honáruló, szabadkőműves rendőrhatalom elleni tiltakozásul, szolgálati maroklöfegyverével a főkapitányság tiszti klozettjében föbe lőtte magát – az akkori évek egyik legfondorlatosabb rendőri műveletének nyitánya volt. A főkapitányság politikai rendészetén ugyanis hónapok óta mindinkább fokozódó nyugtalanságot, sőt nem titkolt aggodalmat keltett az a körülmény, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártja már jó darab ideje a legcsekélyebb életjelt sem adja magáról. Mivel a politikai rendészet vezetői éltek a gyanúperrel, hogy ez a több mint aggasztó hallgatás nem egyéb nagy horderejű stratégiai döntések és felettébb veszedelmesnek ígérkező felforgató cselekmények álcázására szolgáló, körmönfont taktikai manővernél, minden maradék reményüket szabadon bocsátott hősünkbe vetették, abban bizakodva, hogy szigorúan gondos figyelésével előbb-utóbb a szőrén-szálán eltűnt párt nyomára jutnak majd.

A kezdetben „Félfülű”, később „Csalétek”, legvégül pedig „Nagyvad” fedőnévvel jelölt, jókora apparátust mozgósító, operatív rendőrségi akció minden kétséget kizáróan csakis azon az előre be nem kalkulált, örületes balszerencsén bukott el, hogy az éber szagloncokról egyébként mit sem sejtő Králik Bélának legjobb igyekezete ellenére sem sikerült bármiféle illegális kapcsolatot felvennie, vagy akár csupán ilyen kapcsolatnak a nyomára bukkannia. Ez pedig korántsem ügyefogyottságának, hanem kizárólag annak az előtte is teljességgel ismeretlen ténynek volt tulajdonítható, hogy a párt éppen az idő tájt feloszlatta önmagát, és a zavaros háborús helyzetre való tekintettel működését átmenetileg szüneteltette.

A mindkét felet egyaránt lesújtó fiaskóból végül ki-ki a magának megfelelő konzekvenciát vont le. A politikai rendészet magas rangú, vén rókái alapos gyanújukat végképp igazoltnak látták, s arra a meggyőződésre jutottak, hogy szemmel tartottjukban kétségtelenül olyan nagy kaliberű és rendkívüli konspirációs képességekkel megáldott személyt kerítettek hálójukba, aki minden jel szerint legalábbis felső, ha ugyan nem legfelső kapcsolattal rendelkezik – ezért éberségüket és apparátusukat megkettőzve, fokozott vadászszennvedéllyel adtak parancsot a „Nagyvad” művelet lankadatlan folytatására. Králik Béla pedig beletörődve a kapcsolatfelvétel abszolút kilátástalanságába, kemény tanakodás eredményeképpen úgy döntött: inkább vállalja a hamarosan beköszöntő magyar proletárforradalom győzelme utáni súlyos pártfegyelmet, semmint hogy ölbe tett kézzel szemlélje az osztályellenség egyre pimaszabb háborús garázdálkodását. Így hát, egy elemisták részére gyártott játéknymda megvásárlásával, az alulról jövő egyéni kezdeményezést választva, késlekedés nélkül a cselekvés rögzös útjára lépett.

Attól a naptól kezdve a politikai rendészet mindenütt sarkában levő kopói fogcsikorgatva voltak kénytelenek szemet hunyni azon, hogy éjszakánként a maga nyomtatta „*A KMP él! Le a háborúval! Vesszenek a horthysta labancok!*” szövegű röpcédulák tucatjaival szórja tele Újpest város főútvonalait és köztereit, amelyeket hajnalra egy külön e célra alakított detektívbrigád izzadságos fáradozással gyűjtött össze és szolgáltatott be a főkapitányság archívumába.

1943 végétől a nagyhírű Hain Péter detektív főfelügyelő, a kommunista-szimatolás kormánytanácsosi címmel jutalmazott mesterszaglása vette át a változatlanul bulldogszívóssággal folytatott „Nagyvad” akció irányítását. Friss erővel cserélte fel az eredménytelenségbe befásult régi gárdát, szorosabbra vonta a hálót Králik Béla köré és semmiféle megalkuvásra nem volt kapható – éber elővigyázatosságában még a helyi nyilaskeresztes rohamosztagosoknak is csak azzal a szigorú kikötéssel engedélyezte hősünk heti egyszeri eldöngetését, hogy a fontos nemzetvédelmi érdekre való tekintettel testi épségéért a tulajdon fejükkal felelnek. Ennek köszönhetőleg Králik Béla lagymatag hungarista bunkózasok közepette – mondhatni, rendőrhatósági falazással – tökéletes háborítatlanságban végezhetette földalatti agitációs munkáját. Így tartott ez egészen tavaszig, amikor is 1944. március 19-én, a német bevonulás napján, az idillnek vége szakadt. A finom rendőri sakkhúzásokat mindig is semmibe vevő Gestapo Králik Bélát az első között hurcolta el Luther Márton utcai hónapos szobájából.

Miután abban a kitüntetésben részesült, hogy a sváb-hegyi Mirabelle-panzió pincéjében, megrögzötten konok hallgatása jutalmául, Hermann Krumey SS-

Obersturmbannführer saját lábúlag rugdosta püffedtre a heréit, a Sicherheitspolizei und Sicherheitsdienst zsidótlanítási részlege nem sokat kakecolt vele. A magyar belügyekbe való be nem avatkozás pedáns tiszteletben tartásával Králik Bélát a királyi csendőrség hasonló ügyleteket bonyolító Nemzetközi Beraktározási és Szállítmányozási Kft. elnevezésű leányirodájának cégintézőire bízta. A korlátolt felelősségű speditőr iroda a gondjára bízott egyéni szállítmányt egy nagyobb tételt képező, agg izraelitákból összeválogatott transzporthoz csapva, a józsefvárosi teherpályaudvaron bevagonírozta egy valaha jobb fuvarárukat látott dán sertésszállító vagonba, és a németországi export-megrendelő kívánságának megfelelően útnak indították a buchenwaldi Birodalmi Munkahajlamosító Főtáborba.

A szakadatlan szövetséges bombatámadások miatt csaknem kéthetes késéssel céljához érkező szállítmány egy tételben éhen halt kétszáz *unnütze Esserl*-je közül, mint afféle „minta érték nélkül”, egyedül Králik Béla került átvételre, amivel is az árja *Übermensch* sportrekordokat mindenkor lelkesen méltányoló SS-Totenkopfverband magas beosztású közegeinek legteljesebb elismerését sikerült kivívnia. Minthogy azonban minősíthetetlenül trágár taglejtésekkel otrombán visszautasította azt a személye iránti megbecsülésről tanúskodó ajánlatot, hogy kápóvá neveztessek ki, igen hamar elfoglalhatta az őt megillető harmincöt köblábnyi légteret a XXVI. blokk 12. barakkjában, ahol is alig megmelegedvén, már másnap az SS-őrség lefegyverzésére irányuló zendülésre szólította fel társait.

A tábori házirend kötelmeinek e flagráns megszegésére bujtogató próbálkozásért a táborparancsnokság magas rangú képviselőinek és több ezer *Häftling*nek a jelenlétében, a lágerzenekar által intonált *Tűzvarázs* dübörgő hangjaira, Králik Bélát a kistábor *Appelplatz*án még aznap délután javító-nevelő fenyítésben részesítették. A munkahajlamosító célzatú, nyilvános fenyítés szokásos záróakkordjára, a kiheréléssel egybekötött, ceremonikus trágyalébe fojtásra mindazonáltal nem került sor. A hivatalból jelenlevő dr. Schidlausky lágerfőorvos ugyanis felfigyelt a megfenyített fogoly szenzációs szívósságára, s ezért ott s azon melegében előjáróitól engedélyt kért és kapott, hogy sürgetőleg fontos birodalmi érdekeket szolgáló és az IG Farbenindustrie bőkezű pártfogását élvező, kombinált gyógyászati kísérleteknek vethesse alá – amiért is napokig szenvedhette aztán a táborparancsnok iparművész hitvesének, Ilse Koch asszonynak sértődött duzzogását, aki Králik Béla gyenge bőrét különösen alkalmasnak találta mindenféle szép lámpaernyők készítésére.

Sajnos, a birodalmi orvostan és az SS-immunológia nemzetközi hírnevét minden bizonnyal méltán öregbítő, több hónaposra tervezett kísérletsorozat – mely aprólékosan kidolgozott gyógyszereléssel a szakirodalomban mindaddig ismeretlen máj- és veseinfekciót

idézett elő –, közvetlenül a sikert megkoronázó *exitus* előtt, barbár tudományellenes erők közbeavatkozása folytán félbeszakadt.

A lágerfogyók győzelmes felkelése után a már felszabadult tábor diadalmasan elfoglaló amerikai páncélos egységek egészségügyi szolgálatosai Králik Béla csonttá aszalódott porhüvelyét, elnyűhetetlen lelkével egyetemben, a weimari UNRRA-szanatóriumba szállították, és abban a kórteremben helyezték el, ahol egy magyar írón – becses személyemen – kívül, még két francia maquisard, egy szlovák partizánkomisszár, valamint egy világhírű holland elméleti fizikus, a vonatrobantások eminens specialistája, tizenhét Wehrmacht-csapatszállító szerelvény levegőbe röpítője feküdt, haldoklását végezve.

Elég volt csupán egyetlen pillantást vetnünk rá, hogy egyöntetűen megállapítsuk magunkban, a pasas életéért még egy fületlen pitykét sem adnánk, s ebbeli véleményünkben a *III. Medical Collecting Company* egész orvosi és ápolói személyzete kivétel nélkül osztozott. De hiszen, amikor két kóma között olykor-olykor röpké percekre eszméletéhez tért, maga Králik Béla is eldadogta csendes és derűs belenyugvással: „M-mindenesetre tartom szerencsémnek, b-bajtársak, hogy ilyen k-kitűnő k-kollektívában hunyhatok el...”

Halálba vetett optimizmusa azonban elhamarkodottnak bizonyult. Tartozom az igazságnak azzal, hogy emiatt az osztály orvosai csupán annyiban voltak elmarasztalhatóak, hogy állapotát eleve reménytelennek ítélve, kezelésével már meg sem próbálkoztak. Hónapokkal később ugyan a szanatórium parancsnok-helyettese, Major of U. S. Army dr. Jesuah Goldman, az ismert brooklyni pszichiáter, alkalmasint több dioptriás rövidlátásának betudhatóan, egy New York-i pszichológiai szaklapban közzétett publikációjában Králik Béla orvostörténetileg példátlan és viharos gyorsaságú felépülését a szenvedés négyezer éves próbatételeit mindenkor töretlenül kiálló zsidó ösztön-Én páratlan túlélő erejével magyarázta, ezzel szemben az igazság – mely tudvalevőleg mindig konkrét – az volt, hogy gyógyulását egy közönséges Siemens gyártmányú fülhallgató rádiókészülék idézte elő, amelyen még agonizálása közben is feszült figyelemmel kísérte a világpolitika legfrissebb fejleményeit. E megbocsáthatatlanul könnyelmű kíváncsisága azzal járt, hogy megneszelvén, majd átlátván a náci kapitulációt azon nyomban követő angolszász cselszövések világforradalom-ellenes tendenciáinak fenyegető veszélyét, proletárharcos öntudata újólgy oly hevesen lángolt fel, hogy többé semmi meg nem akadályozhatta talpra állásában. Úgy érezte, nem engedheti meg magának, hogy talpra állását ne történelmileg reá háruló szükségszerű kötelezettségnek tekintse, s hogy a munkásmozgalom további küzdelmeiben részére tartogatott verések kezdetét akár csak ideig-óráig is halogassa.

Ha nem is éppen az első között érkezett haza, ahhoz még éppen idejekorán, hogy becsülettel kivegye a részét azokból az impozáns méretű utcai tömegbunyókból, amelyek során az Auschwitzban megtollasodott zsidó plutokraták pénzelte Baloldali Blokk éhenkórász prolicsürhéje, a nemtelen ököljoghoz folyamodva, drasztikus brutalitással rendre szétugrasztotta ama honfélő és hitbuzgalmi tüntetések békés mértékletességgel gyújtogató és lövöldöző demokratáit, akik az 1945. augusztus 6-ai hirosimai atombomba-bevetés fényes sikerén felbuzdulva egyre gyakrabban siettek kinyilvánítani a harmadik világháború leendő győzteseire iránti szimpátiájukat.

Bár egy efféle hercegprimásilag megáldott demonstráció alkalmával, amikor is több száz istenfélő kiskereskedő vonult törve-zúzva az MKP Tisza Kálmán téri székháza elé, hogy a Werbőczy-féle *Tripartitum* hatályaiba ütköző, jogtalan földreform azonnali és végleges visszavonását követelje, az elvtársaival védőkordont alkotó Králik Bélának egy szűzmáriás zászlóval kiütötték az egyik szemét, fél szemének elvesztése a legkevésbé sem csüggesztette el – hiszen nemcsak szeme világát, de akár életét is boldog-örömetest pártjának áldozta volna –, s még kevésbé hátráltatta abban, hogy kapván egy szép üvegszemet, 1945 októberében, a földosztás utolsó etapjában, a Somogy vármegyei Földbirtokrendező Tanács egyik kommunista tagjaként tevékenykedjék. Ebbeli minőségében gróf Széchenyi György hűséges tisztartói egy éjszaka törbe csalták, s miután vasvillával keresztül szúrták, Marcali határában egy trágyagödörbe hajították.

A legszebb somogyországi prónaysta hagyományokat idéző, igazságosztó pogromszolgáltatás azonban az ilyen esetekre előírt, jeltelen szabványelföldelés vétkes elmulasztása miatt, ítéletbevégzésében olyan hitvány pancsermunkának bizonyult, hogy az éltes gróf – egykoron maga is gyakorló, jeles prónaysta – fogta koldusbotját, s szégyenében-bújában külhoni számkivetettségre adta megcsúfolt, ősz fejét. Miközben aztán felső-ausztriai kastélyában a bujdosók keserű kenyerét eszegette, a haza jövője és a korcs utódok iránti méla-kórját talán csak az orvosolta volna, ha hírét veszi, hogy a nevében s becsületén esett csorba kiköszörülését egy *paranoia religiosa* szenvedélyétől fűtött, Irgalmas rendi apácánövendék vállalta fel, akinek a föntebb említett igazságtevő elhantolás kifogástalan végrehajtása esetén semmiesetre sem nyílik alkalma véghezvinnie ama cselekedetét, mely Krisztus szeplőtlen jegyeséhez és a halhatatlan egri amazonok emlékéhez egyképp méltó volt.

Noha az ifjú novícia az 1947-es választási kampány forró napjaiban „Pusztulj, Marat!” sikoltással egy rozsdamarta Wehrmacht szolgálati bajonettet mártott az egri székesegyház előtt agitáló és *L-ES LISTA: KOMMUNISTA* szövegű röpcédulákat osztogató Králik Béla pogány hátába, hiányos harckiképzése folytán képtelen volt megismételni Corday Sarolta

hajdani tördőfésének tökélyét. Annyit viszont kétségtelenül elért, hogy hősünknek csalatkoznia kellett abban a vérmes reményében, hogy a győzelmes választás után végrehalára bekapcsolódhat a 3 éves terv ország-újjáépítő céljainak megvalósításába. Felgyógyulása után ugyanis, a párt figyelmességének köszönhetően, több hetes külföldi szanatóriumi rekreáció várt rá. Hiába is tiltakozott, kilincselt, rimánkodott, futkosván Pontiustól Pilátusig, végső érvként még azt is fölvetvén, hogyha már mindenáron külföldre akarják küldeni, küldjék hát legalább Görögországba, a Grammoszon mind szorongatottabb helyzetbe kerülő partizánok közé – nem volt apelláta, engedelmeskednie kellett a szervezeti fegyelemnek.

Így aztán fájó szívvel bár, de elutazott élete első és utolsó üdülésére, a dalmát tengerpart egyik – I. V. Sztálinról elnevezett – pompás partizánszanatóriumába, ahonnan megérkezése harmadnapján eszméletlenre kalapálva, súlyos belső vérzés gyanújával szállították be a zadari kórház intenzív osztályára. Fegyházbüntetésként felfogott üdülésének eme örvendetes jobbra fordulását egy módfelett sajnálatos balfordulat idézte elő, jelesül az az őszinte elvtársi légkörben, ám kölcsönös meg nem értésben lezajlott, tüzes eszmecsere, amelynek során a közben már Josip Broz Tito nevét felvevő szanatórium heves vérmérsékletű veteránjai két táborra szakadva értékelték a Kommunisták és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának a derült mediterrán égből szárazmennykőként lecsapó, közismert határozatát. A nyilatkozatot támogató kominformisták és az elítélő kominform-ellenesek imponáló méretű tömegverekedésében Králik Béla az előbbiekhöz csatlakozott – igaz, csak azután, hogy az orra alá dugott előző napi *Borba* kommentárjából kétségbevonhatatlanul bebizonyították neki, miszerint a bukaresti kommünikét a Magyar Dolgozók Pártja is jóváhagyta –, s ekképp osztoznia kellett a végül kisebbségben maradt sanyarú sorsában. Hogy a zadari intenzív osztályról aztán – mint ellenséges kominformista elhajló – nem az Adriai-tenger napperzselte, kopár ékkövére, a nevezetes Goli Otokra került, ahogyan ökölharcos társai, a szigeten létesült szövetségi átnevelő táborban folytatva ráunszolt rekreációját, hanem ehelyett nem kívánatos idegennek nyilvánítva kiutasították az országból és félholtan a határra toloncolták, minden bizonnyal annak az orvosi konzíliumnak volt tulajdonítható, amely belső sérüléseit gyógyíthatatlannak diagnosztizálva haszontalannak tartott minden további beavatkozást.

A Tito Marsall Elvtárs Partizánszanatóriumában megejtett antikominformista eldöngetés okozta sérüléseiből csak jó háromnegyed év múltán épült fel a budapesti pártkórházban, s leszámítva azt az említésre is alig érdemes csekélységet, hogy ép fülére visszavonhatatlanul megsüketült, igen jó hangulatban és a lehető legharcakészebben jelentkezett újabb sürgető pártmunkákra. Mint a legbátrabbak közül való, megfélemlíthetetlen

elvtársnak, nyomban lehetővé is tették számára, hogy a párt egyik dél-alföldi megyébe kirendelt, egyszerű közkadereként bekapcsolódhasson a termelőszövetkezetek megalakítását szorgalmazó országos szervezőkampányba, amire tökéletes mezőgazdasági járatlansága amúgy is mintegy eleve predesztinálta. Az önkéntes belépés lenini elvét mindvégig tiszteletben tartó szervezői munkája folyamán működési körzetében ugyan egyetlen tszcs sem alakult meg, de szervezői buzgalmát ez a fiaskó éppoly kevésbé hűtötte le, mint annak a gémeskútnak a jéghideg vize, ahová egy fehér téli éjszakán néhány sértődött nagygazda, lóccsel és petrencerúddal eszközölt, akkurátus megnyüstölése végkifejleteként behajította. Azonban a kút tulajdonosa, egy ingadozó középparaszt, hosszas vacillálás után a segítségére sietett és kihúzta, hogy aztán népes családja közreműködésével félholtra verje, és pucérra vetkőztetve a behavazott földekre kergesse. Ez logikus folyamán volt annak a kurta, de meglehetősen vérmes hangnemű összezördülésnek, amelynek során Králik Béla hálátlanul megtagadta, hogy megmentőjét protekcióban részesítse és minden további szervezői agitációja alól kivonja. Sőt mi több, még anyaszült meztelenül, teljesen lilára fagyva is elszánt erőfeszítéseket tett, hogy a szövetségi mozgalom történelmi szükségszerűségéről, valamint a közösbe való belépés népgazdasági és osztálypolitikai jelentőségéről meggyőzze.

Mialatt Králik Béla az emlékezetes télvízi éjszakán szerzett zúzódásaival, másodfokú fagyási sérüléseivel és elkomplikálódott tüdőgyulladásával a kórházi ágyat nyomta, a nagyvilágban is történt egy és más. Joseph R. McCarthy wisconsini szenátor a washingtoni törvényhozásban nyilvánosságra hozta a kommunista beszivárgásról és a szövetségi kormányapparátusba beépült vörös ötödik hadoszlopról szóló jelentését, amellyel szoros összefüggésben James Forrestall hadügyminiszter a bethesdai haditengerészeti ideggyógyintézet tizenhatodik emeletéről „A Vörös Hadsereg partra szállt!” kiáltással kivetette magát az ablakon, a Magyar Írók Szövetségében tartott harcos felszólalásában pedig egy magát akkortájt már országos hírnévre nyalonckodó ditirambuspoéta, a láncoskutyázás fölülmúlhatatlan bajnoka, újabb Rajk- és Kosztov-bűnbándák sürgető leleplezésére hívta fel a béketábor országait. Mellesleg, a koreai háború kellős közepén jártunk, és Douglas MacArthur tábornok, a hadra kelt ENSZ-csapatok főparancsnoka vörös szimpátiákkal gyanúsította meg Harry S. Truman demokrata párti elnököt, aki az U. S. Air Force vezérkarának a hidrogénbomba azonnali phenjani és pekingi bevetése helyett, jellemző liberális érzélgősségétől indítva, csak napalm- és baktériumfegyverek alkalmazását engedélyezte.

A hősünk életében elkövetkező újabb veréseket mindazonáltal korántsem annak tudhatjuk be, hogy felsőbb pártfórumok elutasították önkéntesi jelentkezését a koreai

hadszintérre, de még csak annak sem, hogy ezzel szemben felgyógyulása után hozzájárultak vidéki téesz-szervező munkája haladéktalan folytatásához – a további bajokat kizárólag annak köszönhető, hogy még a feszült hidegháborús világhelyzetben és a kiadós kulákhuszángolások közepette is időt szakított magának arra, hogy a központi pártszervekhez írásbeli feljegyzést nyújtson be. Hosszabb lélegzetű és igen aprólékos feljegyzésében mély aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy körzetében a betegsége alatt már gombamód megszaporodott termelőségvetkezetekbe való belépés önkéntessége, mindennapos tapasztalatai szerint, többnyire csorbát szenvedett, s nemkülönben amiatt, hogy némely, csakis látszateredményeket hajhászó, felelős beosztású megyei instruktor elvtársak felelőtlenül sutba dobván a leninisztaíni agrárpolitika alapvetéseit, napról napra szemet hunynak azon a gyakori jelenségen, hogy számos településen rendre szegényparasztok kerülnek kuláklístára és kulákok a szövetkezetek vezetőségébe, amely nemcsak rossz vért szülő, nepotista suskusokat enged feltételezni, de merőben kiszámíthatatlan és nem kívánatos tendenciákat rejt magában.

Miután feljegyzését lelkiismeretesen áttanulmányozták s véleményezésre az illetékes megyei tanácshoz és pártbizottsághoz leküldték, ott néhány úgynnyira vérig sértődött, hogy duzzogásuk eredményeképpen Filcsik Gergely, megyei tanácselnök-helyettes, a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának tagja, országgyűlési képviselő hathatós közbenjárására, Králik Béla az Államvédelmi Hatóság őrizetese lett. A vizsgálattal megbízott két ifjú nyomozótiszt (akiket egyébként 1956. november 1-jén, a Megyei Nemzeti Bizottmány élén álló Filcsik Gergely határozati javaslatára, forró olajba mártva, elevenen sütöttek meg) túlzott ügubuzgalmában a belső elhárítás budapesti irattárából előbányászta a defenzív osztályhoz Králik Béláról 1939 nyarán Vernet d'Ariège-ből küldött részletes ügynöki jelentést, amely szerint fent nevezett a francia hatóságoktól kiutasítatván, a jugoszláv királyi felségjel alatt hajózó *Gavrilo Princip* fedélzetén indul haza. Ez untig elég volt ahhoz, hogy az MDP második kongresszusának megyei küldöttválasztó konferenciáján Kloh Rudolf pártbizottsági első titkár (jelenleg az Európai Rab Népek Szövetsége égisze alatt munkálkodó Magyar Nemzeti Bizottság londoni szekciójának elnökségi tagja) örömmel jelenthesse: az Államvédelmi Hatóság nagyszerű csekistáinak, a megyei dolgozók széles körű támogatásával, a párizsi Második Iroda és a belgrádi UDB olyan veszedelmes őügynökét sikerült leleplezniük, akinek különleges diverziós feladatául már 1939-ben a legderekkabb megyei vezető káder elvtársak politikai, erkölcsi és emberi tekintélyének aláásását jelölték meg.

Mindebből kifolyólag az 1951-től 1954-ig terjedő, méhükben történelmi olvadásokat érlelő esztendőket, Králik Béla a kistarcsai állami büntetőtábor lakójaként töltötte el. Ezek a nyugalomban telt, békés évek soha vissza nem térő alkalmat biztosítottak számára, hogy

végre-valahára huzamosabb időt szentelhesen a marxizmus-leninizmus klasszikusainak elmélyült tanulmányozására, ezáltal immár elméletileg is felvértézvén magát. Autodidakta stúdiumaiban, mondhatni, a legcsekélyebb mértékben sem akadályozták azok sűrűn ismétlődő próbálkozások, amelyekkel a táborban konspiratív viruló volt Független Kisgazdapárt, az egykori ludovikásokat tömörítő Magyar Harcosok Bajtársi Szövetsége és a Nemzeti Szocialista Szeretet Párt, jobboldali szociáldemokraták koordinálta, fáradhatatlan tagsága radikális fizikai megsemmisítésére tört. E körülmények között megszervezett, koalíciós erőfeszítések meglehetősen eredménytelenségéért távolról sem a kivitelezés szakszerűtlensége és még kevésbé a tábori őrsemélyzet ébersége, hanem csakis Králik Béla évtizedes gyepálásokban és mérgezésekben megedződött, proletárharcos szervezetének bámulatos immunitása, továbbá likvidálhatatlan lelkének ez idő tájt már tudományosan is aládúcolt osztályszilárdsága volt kárhóztatható.

Ezeknél a megfontolt bonctani tájékozottságú, illegális kinyírási iparkodásoknál csak azok a szintúgy illegális agyonütési próbálkozások vallottak csúfosabb kudarcot, amelyekre nem sokkal ügye felülvizsgálata és 1954 decemberében történt rehabilitálása után került sor. A „kilenc és fél millió magyar lelkének együttlekesedését és egységes szívedobbanását” valló, hazafias és néphű Nagy Imre-kormány programjában bort, búzát, békességet, szemesnek világot, vaknak alamizsnát kínáló földműves politikáját jellemző hazafiatlansággal elutasító, népidőgen agrárproletár és szegényparaszti elemek ugyanis fölöttébb energikusan nehezményezték, hogy Králik Béla, bár sajtó szívvel, egymás után oszlatja fel azokat a termelőszövetkezeteket, amelyek megalakításából annak idején a részét maga is kivette.

Egy ilyen kalákában végrehajtott, kiváltképpen cudar ellazsnakolás alkalmával az ökleivel cséphadaróként dolgozó bandagazdában hősünk meghatott örömmel ismerte fel hajdani barcelonai ágyszomszédját és kenyeres pajtását, a mahomet termetű Kis Karikó Pétert. „P-Péter, Péter – csóválta meg cipóra dagadt fejét –, hát már m-meg sem ismeresz, kedves jó cimborám?” „Jézusom – bömbölte el magát Kis Karikó Péter –, hisz ez kompanyeró Králik, a tizenegyedik brigád föltámadottja! Fájránt, emberek, félre a kapákkal, elvtárs a koma!” Azzal Králik Bélát magához rántotta, és hordónyi mellkasához szorítva oly igen túláradó boldogsággal ropogtatta meg csontjait, hogy kevés híján a szuszt is kisajtolta belőle.

Hanem néhány kellemes és kellemetlen spanyolhoni emlék felidézése után egyszerre elkomorodott. „De hát, akárhogy nézem is – vonta össze a szemöldökét –, te mégiscsak avégből sundám-bundámozol erre mifelénk, testvér, hogy fölszámold a legjobb téeseinket. Hogy az isten csodájába árthatod magad ilyen opportunistá disznólkodásokba?” Králik Béla intően emelte magasba az ujját, habár a szemét lesütötte: „Hja, P-Péterem, az osztályharc útjai

olykor k-kifürkészhetetlenek.” Elsötétedő, kerek ábrázata tanúskodott róla, hogy ez a beszéd már mennyire nem tetszett Kis Karikó Péternek. „Egen? Aztán tán eztet is Marx atya klasszikusai szájából hallottad, amikor ott, Spanyolban visszazavart közibénk?” „Nem, P-Péterem – restellkedett Králik Béla –, ezt én a m-megyei káderkonferencián h-hallottam Kloh elvtárs t-titkári szájából.” „Ó, te klóra való – sercintett egyet megvetésében Kis Karikó Péter. – Hát ezért jelentél meg nekünk itten, hé, te hamis próféta, hogy likvidátorkodásra csábítsad a népet? – És zordan adta ki az ordrát: – Ásóra, kapára, emberek! Végezzük be böcsülettel a mórest...”

Jó darab időbe telt, míg a valóban becsülettel bevégzett elvtársi móres összes nyomait, a nem kevésbé lelkiismeretes elvtársi gyógykezelés jóvoltából, Králik Béla teljesen kiheverte a budapesti pártkórházban – ahol már régi, kedves ismerősként üdvözölték –, miközben a belügyminisztérium nyomozóit több ízben is csalárdul félrevezette, igen méltánytalanul s igen időszerűtlenül a parlamentileg éppen megszüntetett osztályellenségre kenve súlyos borda-, gerinccsigolya- és többrendbeli belső sérüléseit. Alig néhány héttel felgyógyulása után – már 1956 forró nyarán – pedig arra a pártmunkáshoz méltatlan és teljességgel önkényes lépésre ragadtatta magát, hogy a nemzetközi kremlinológus berkekben élénk tudományos visszhangot keltő Petőfi-köri ideológiai vitán személyesen megjelenjék és felszólalásra jelentkezék.

Miután előljáróban üdvözölte a Központi Vezetőség júliusi plénumának határozatait – az egybegyűlt bölcselők, bölcsészhallgatók, és bölcseletrajongó magánkisiparosok friss és szabad légkörű, tomboló hurrogása közepette –, lándzsát tört az irodalom lenini pártossága, a szocialista realizmus alkotómódszere, valamint a budapesti földalatti gyorsvasút építésének folytatása mellett, de szerencséjére arra már nem nyílt alkalma, hogy a „Kert-Magyarország” és a nemzeti kommunizmus kritikájába is belefogjon, mert időközben leráncigálták a pódiumról és egy letépett széklábbal igen liberálisan fejbe ütötték.

A lincselést ezzel megúsza, de azt már nem, hogy a müncheni Szabad Európa Rádió kiküldött munkatársa aznap esti kommentárjában, a nagy-budapesti pártbizottság káderosztályának illetékese pedig másnapi bizalmas jelentésében a sötétben bujkáló szektás-dogmatikus-bürokrata-etatista-totalitárius-restaurátor elemek ama prototípusának bélyegezte, aki semminemű cselvetéstől sem riad vissza, hogy a szocialista demokrácia széles országútjának osztály nélküli társadalmi összefogással megkezdődött, lelkes hangulatú építését elszabotálja. Ennek következményeképp a káderosztály vezetői azt az álláspontot alakították ki, hogy a sokat próbált, mindenkor a tűzvonalba bevetett s ott mindig helyállt, veterán osztályharcos már ezerszeresen is rászolgált, ha nem is éppen a pártkizárásra, arra

feltétlenül, hogy haladéktalanul eltávolítsák a hivatásos káderek sorából, és a párt legújabb, „Suszter a kaptafához!” irányvonalának megfelelően visszairányítsák a termelőmunkába.

Így aztán hősrünk 1956 augusztusában visszaköltözött szülővárosába, és meglehetősen feltűnést keltő kádervéleményezés kíséretében felvételre a Duna Cipőgyár cipőfelsőrész-készítő műhelyébe, havi 800 forintos fizetéssel. Műhelyében – a faliújságra kirajzszögezett kádervélemény szakszervezetileg hitelesített fotókópiájának köszönhetőleg – a brutális törvénytelen ségek számlálhatatlan regimentjét elkövető, „Kistarcsa Rémeként” elhíresült, szadista hajlamú ávós századosnak kijáró, konstruktív elvi dorgálásokban részesült nap nap után. Ezekben a többnyire kaptafával eszközölt megpirongatásokban egymással versengve vettek részt mindazok az ártatlanul meghurcolt, nép- és párthű volt szolgabírák, bőspekulánsok és csendőrtisztek, akik a szocialista államrend iránti ragaszkodásuk ragyogó bizonyosságaként nagyüzemi elhelyezkedésüket kérték a munkásosztály öntudatának további megszilárdítása végett. Králik Béla azonban füttyült a töretlen szellemű kollektíva építő jellegű korholásaira, és javíthatatlanul frakciós és restaurátori aknamunkájával esze ágában se volt felhagyni. Sőt, minden egyes párt-, szakszervezeti- és tömegmozgalmi gyűlést annak hangoztatására használt fel, miszerint a szocialista demokrácia örvendetes szárba szökkenését mind kártékonyabban fojtogatják az elburjánzó revizionista, jobboldali és nacionalista dudvák, amelyek már Újpesten is veszélyeztetik a tisztult léghőzsendülő vetését; végül vakbuzgalmában odáig merészkedett, hogy rögeszméjét saját kezűleg írt beadványban hozza a Központi Vezetőség két tagja, jelesül Bántó Kristóf és Latorka Dénes elvtársak tudomására.

Miután Bántó Kristóf fogadta és meghallgatta pártközpontbeli dolgozószobájában, először is bekapcsolta a rádiót az esetleges lehallgatást kiküszöbölendő, azután félsuttogóra tompított hangon elmondta neki, hogy a beadványban leírtakkal tökéletesen egyetért, annál is inkább, mivel a rendelkezésre álló bizalmas adatok és jelentések szerint hihetőleg még az ősz folyamán fegyveres ellenforradalmi zendülés várható a fővárosban. Természetesen mi se volna egyszerűbb, folytatta, mint a szervezkedést csírájában eltaposni, csak hogy ennél nagyobb hibát elkövetni se lehetne: a zendülés alig felbecsülhető hozadékkal jár majd azoknak a kárhozott revizionista csoportoknak a lelepleződésében, akik vérszemet kapva a XX. kongresszus bizonyos határozataitól a proletárdiktatúra megdöntésére törekszenek. Egyelőre tehát minden tisztán látó és harcra kész elvtársnak messzemenően óvakodnia kell a nagyon is kívánatos irányba fejlődő események menetét lazító vagy gátló fellépéstől, máskülönben az összeesküvők talán még visszariadnának attól, hogy visszavonhatatlanul pőre árulásukban mutatkozzanak meg ország-világ előtt. „Vagyis türelem, kedves Králik elvtárs –

fejezte be egy bizalmas kacsintás kíséretében –, türelem és fegyelem! Ugrassuk csak ki a nyulat a bokorból, hogy aztán vasöklünkkel lesújthassunk rá!”

Ezzel szemben az újpesti pártaktíván elhangzott aktuális politikai tájékoztatójában Latorka Dénes elvtárs, kitérvén Králik Béla hozzá intézett levelére, felsorakoztatott aggodalmait kacagtató rémlátásoknak, az íróasztalától elszakadni nem tudó bürokrata kucseraság olyan tipikus szimptomájának nevezte, amely mindennél ékesebben tanúskodik ezen szemellenzős, maradi elemek beteges iszonyodásáról mindenfajta szocialista megújulás iránt. „Ezek a králikbélák nem értik meg – jelentette ki dörgő tapsvihár közepette Latorka elvtárs –, hogy pártunk nagy forradalmi hagyományokkal rendelkező párt volt, és maradt. Nem értik meg, hogy törhetetlen forradalmi eltökéltségünket semmivel sem bizonyíthatjuk fényesebben annál, hogy saját hagyományainkkal is készek vagyunk teljességgel szakítani, ha megújulásunk úgy követeli.”

Mínthogy a pártaktíván elhangzottakról a kerület lakossága még aznap értesült, másnap a rendszerhű műhelybeli kollektíva Králik Bélát ávós alezredessé léptette elő, miáltal Liszt Ferenc utcai albérlete előtt egycsapásra megsokszorozódott a nótáját elhegedülő, feltételesen szabadlábra helyezett, köztörvényes proletárdolgozók tömege. A nyúl sikeres kiugratását követő második napon, 1956. október 25-én pedig az a kitüntetés érte, hogy egészen különleges huligánokból válogatott, helyi nemzetőrök vezették elő ahhoz az István téri lámpavashoz, amelyet az újpesti szocializmusfélő erők már hetekkel azelőtt kiszemeltek számára.

A nyilvános ávósakasztásra egybesereglett, jobbára egyszerű kofákból, viceházmesterekből, markecszakmunkásokból és strichbedolgozónókból, továbbá éltes hajadon hívókból és nagypolgári segédmunkásokból álló népes gyülekezet a *Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország* című nemzeti zsoltár és az *Édes Erdély, itt vagyunk* kezdetű internacionalista induló eléneklését követően ünnepi hangulatban hallgatta meg az Újpesti Forradalmi Bizottmány, a Magyar Politikai Foglyok Szabad Szakszervezete, valamint a Jézus Szíve Szövetség kiküldöttjeinek köszöntő szavait, majd különösen lelkes ovációval fogadta a Magyar Írók Szövetsége képviselőjében megjelent, az előzőekben már említett, koszorús ditirambuspoétát, aki néhány, hazafias felkötésekre buzdító, alkalmi csatadalának elszavalása után, a tőle megszokott dicséretes közérthetőséggel nagyobb lélegzetű paszkvillust szentelt a szocialista humanizmus jegyében felakasztandó, tót származású, hírhedett moszkovita ávós ezredes bűncselekményeinek ecsetelésére, a hivatali széfjében talált levágott apácaemlőktől a honi intelligencia színe-virágának Szibériába deportálásáig és történelmi osztályok pedigrés úriasszonyainak szifilisz megbecstelenítéséig.

A tündöklő tehetségű *poeta laureatus* a vájt fülű publikumot az izzóan nemes hevületű szenvedély oly fokára hágatta, hogy a helyi Munkástanács részéről delegált vitéz lófő Barrabás Áron, Hunyadi SS-páncélgránátos őrnagyból átképzett népi demokratikus üzempörtás és a Petőfi (Nemzeti Paraszt) Párt képviselőjében szaros csizmában kirukkolt gróf Pálffy-Daun Tivadar, állami gazdasági sertésgondozó minden szabadságharcos tekintélyét kénytelen volt latba vetni, hogy a maceszzabáló kávéházi firkonc hohmecolásától begerjedt tömeg még időnek előtte ízekre ne tépje a bestiális ávos vezérőrnagyot, szennyfoltot ejtve a szent vérítélezés makulátlan tisztaságán. Hála tehát az elkanászodott plebset karakán munkás-paraszt összefogással akkurátusan megregulázó nemesi-arisztokrata erélynek, dr. Somokeöy-Schacht Olivér, nyilas körzetvezetőből szövetkezeti jogtanácsossá kiemelt dolgozó értelmiségi, az Újpesti Ellenkormány Igazságügyi Minisztere érvényt szerezhett ama példásan demokratikus, rögtönítélőszéki figyelmeztetésének, hogy magyar ember, mielőtt akaszt, mindig megadja az utolsó szó jogát.

Így kerülhetett sor arra, hogy Králik Béla frissiben kivert metszőfogainak híján ugyan kissé pöszén, de annál ércesebb hangú dadogással ragadja meg törvény biztosította lehetőségét. „E-eltárfák – kezdte, mire nyomban fejbe vágta valami kerítésléccel, és egy feltűnően barna bőrű káposztásmegyeri népzeneész, öklömnyi kokárdával a mellén, azt ordította: „Itten csak testvérek vannak, te rühös cigány!” „E-eltárfák – zengte mindazonáltal Králik Béla –, p-proletárok...” „Ócsárolja a hazafiakat! – sivítottak körös-körül a bérbedolgozónők, legkivált az a Babuka beceneven az egész Árpád úton közismert, patinás külsejű sellő, akit előző napon a forradalom szabadított ki a Kun utcai nemibeteg-gondozó gonorrhoea osztályáról, s aki már percek óta azon alkudozott a ditirambuspoétával, hogy a nagy nemzeti időkre való tekintettel hetvenöt avagy ötven százalékos engedménnyel térjen-e szobára vele. – Mostanától kezdve csak urak és naccságák vannak a hazában!” „Faktárfák! Faktárfák... – kiáltozott a mindenünnen feléje zúduló közápor közepette is hősünk, de ezzel csak az addig némán és szorgosan dolgozó, hajlékony ujjú markecszakmunkásokat is maga ellen hangolta. „Még hogy szaktársak? – háborgott a váci zacskóragasztó intézmény régi törzsgárdistája. – Mi nem vagyunk a szaktársaid, te ávos rabló!” – miközben épp szocialista személyi tulajdonává tette az állami gazdasági gróf családi címerrel ékesített, arany zsebóráját. „Nyíljon ki v-végre a csipáfemetek – agitált rendületlenül Králik Béla. – Hát nem l-látjátok, hogy *ef* itt egy *klaffikuf* e-ellenforradalom? A l-legfajátabb *oftályérdekeitek* k-kerülnek végvefélybe, t-ti *oftobák*...” – és ere aztán kiütött az általános felháborodás. „Vonják meg tőle a szót!” – rendelkezett az ellenkormány minisztere, és felszólítására egy molyette bocskayba öltözött, deres szakállú márciusi ifjú, aki hivatására nézve lángossütői engedéllyel

rendelkező orgazda volt a rákospalotai piacon, és aki alig néhány órája került szabadlábba az NKVD Markó utcai kazamatáiból, egy lyukas nemzetiszínű zászlót gyömöszölt a nevetlen ávós vezérezredes szájába, hogy minden további kremlista demagógiának az elejét vegye.

Habár a lelkesen éljenző egybegyűltek ezután ütemes „Barra-bás méltóságos úr! Barra-bás méltóságos úr!” kiáltásokkal a munkásosztály üzemporthasi képviselőjétől követelték a népítélet akasztómesterei végrehajtását, a kiszabott forradalmi pogromprogramnak megfelelően, a megtisztelő feladat a Szabad Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetének delegáltjára, egy nedvedző orrú, ifjú bölcselőre várt. A marxista etika szépreményű elmélyítője (aki még nem tudta, hogy árulkodóan kampós orrának köszönhetőleg a Králik Béla jobbán levő lámpaoszlopot öneki, míg a balján levőt a káposztásmegyeri népzeneésznek tartják fenn), volt Rákosi Mátyás-ösztöndíjashoz illő szerénységgel, a Forradalmi Szent István Király Plebánia hivatalból kirendelt hitoktatójának pilátusi ujjcsettintésére haladéktalanul elő is lépett a szabadságharcos szívgárdisták géppisztolyos falanxa mögül, s miután Králik Béla antikrisztusi nyakára hurkolta a szektás-dogmatikus áltudós Eötvös Loránd nevére már Pázmány Péter forradalmi előfutár nevére visszakeresztelt budapesti tudományegyetem kritikai marxistáinak önzetlen adományát, egy bölcséletileg *nervus probandi*-nak definiálható minőségi szárítókötelet, felkészült rá, hogy *argumentatio ad baculinam* egyszer s mindenkorra megsemmisítő bírálatban részesítse az emlékezetes Petőfi-köri dispután országos hírhedtségre szert tett, megrögzött Zsdanovtanítvány tévtanait.

Hogy a szépreményű etikusfinak ez alkalommal mégsem állt módjában a dogmatikus ideológia e briliáns elmeélű, immanens kritikai cáfolata, vagyis az, hogy a szektás-rappista kultúrbonc lába alól kirúgja a V. I. Lenin nevezetű sztálinista főteoretikus bőrbe kötött műveinek összes köteteit, az kizárólag annak az előre be nem kalkulált, szerencsétlen körülménynek volt tulajdonítható, hogy a *szükségszerűség* és a *véletlen* bonyolult dialektikus kölcsönhatásának pregnáns bizonyítékaként, a népakaratilag közvagyonná nyilvánított Árpád úti Állami Áruház felől egyszer csak egy kóbor tank csörtetett elő, és néhány lövéssel azonmód gyújtóssá aprította özvegy Tumpek Bódogné MNDSZ-aktív virágáros bódéját.

Ez a gyülekezeti-, szólás- és akasztásszabadságot durván sárba tipró, hernyótalpas militarista önkény az összeverődött forradalmi gyülekezetet halaszthatatlan feloszlásra ösztönözte. A szélrózsa minden iránya megtelt sietősen távolodó szabadságharcosokkal, akik serény tovatrappolásukban még csak arra sem fordítottak gondot, hogy a forradalom tisztaságát megőrzendő, fegyvereiket, kokárdáikat, pántlikáikat és árvalányhaj-csokrétaikat ne

hajigálják szanaszét valamiféle jól sikerült alkotmányünnepi utcabál másnapját idéző szemétdombot hagyva maguk után.

Az éktelen csörömpöléssel közeledő, majd teljes gázzal elszáguldó T 54-es típusú, a Magyar Néphadsereg rétsági harcokosi-dandárjához tartozó *causa occasionalis* egyébként éppen a Honvédelmi Minisztérium Forradalmi Katonai Tanácsának azt a nyílt parancsát továbbította valamennyi még föllelhető észak-pesti katonai alakulathoz, hogy a kormánystatárium helyes értelmezésének szellemében minden olyan jellegű ellenforradalmi pogromcselekmény erélyesen felszámolandó és megtorlandó, amely a spontán forradalmi felkötések szocialista törvényességét bármiben is sértené vagy akadályozná. A közeli kapualjakban, udvarokban és piaci standok között kuksoló, vérig sértett forradalmárok viszont, egymástól teljesen függetlenül, arra az egyöntetű elhatározásra jutottak, hogy tiltakozásul a pártütő ellenforradalmi szoldateszka harcokosiezredeinek galád beavatkozása ellen, az Újpesti Ellenkormány nevében késedelem nélkül jegyzéket intéznek a hercegprímási szózatban „bukott rendszer örököseinek” nyilvánított, illegitim, posztbolsevik kormányhoz, forradalomhű zászlóaljakat követelve az addig elnapolandó akasztás megfelelő biztosítására, mert különben kizárólag az ENSZ-csapatok újpest-rákospalotai behívásával és állomásoztatásával látják garantálva a népítélkezések kedvező légkörű végrehajtási szabadságát.

E józan forradalmi higgadtságról és nem holmi lumpenvagányok anarchista handabandázásáról tanúskodó felkelői döntés azt eredményezte, hogy Králik Béla csak álldogált ott elárvultan és tanácstalanul a lámpavas alatt, hátrazsinegezett kézzel, szájában a címertelenné lyukasztott nemzeti lobogóval, orrában a magát emberileg nagyon is érthető okokból összerondító, sertésgondozó gróf intenzív illatmaradványaival, nyakában pedig a makacs kötélhurokkal, amelyből hasztalanul próbálta kihúzogatni a fejét. Csak állt türelmesen, mintegy a lenini tanítás magaslatáról szemlélve a szabadságharcos szolidaritást kifejező, ámde sajnálatosan félreértett harcokosi-üdvövésektől kiürült István teret és a közigazgatásilag szégyenszemre még mindig Bajcsy-Zsilinszky Endre nemzetáruló háborús bűnös emlékét hirdető főútvonalat, amelynek egyik házfalán azonban már a remény badeni zöldjével felmázolva ott díszelgett a forradalom további stációját sürgető, szentenciózusan tömör népköltészeti epigramma: ICIG MOSTAN MAJD NEM JUCC EL AUSVICIG!

Csak várakozott hát beletörődve s abban bizakodva, előbb-utóbb tán csak elvetődik oda valami jobb idegzetű szabadságharcosokból álló különítmény, amely kevesebbet vacakol és kielégítőbb munkát végez. Mert az igazat megvallva, egyszeriben rettentően ráunt a világra. Mondhatnók, rémes mísze támadt tőle. És lassacskán elhessegethetetlenül kísértette

meg az a hallatlan, minősíthetetlen, botrányos, azonnali pártkizárással járó, gyáva gondolat, hogy mozgalmi pályafutására végleg pontot téve, saját lábúlag távolítsa el maga alóla a lenini platformot. Szemét tehát jó erősen behunyta, hogy nehogy még meglássa a vedlett lódenjére ziherrejsztűzött párttagsági könyvét, és bakancsa orrával egyre eltökéltebben tapogatózott a legkedvezőbb rúgásfelület után, miközben megbocsáthatatlan elprivatizálódásában így nyöszörgött magában: „Mama, jaj, k-kedves mam, m-mért is hagyott el m-maga engemet?”

Ám ekkor egy súlyos kéz érintését érezte meg a vállán.

Ez a súlyos kéz bizonyos Csiba Magdolna tizennyolc éves magkésztítő leányhoz, a női junior röplabda-válogatott Szőke Bombázójához, egy törzsökös istvántelki útkaparó-dinasztia fejének balkézről nemzett, roppant határozott sarjához tartozott. Nevezett Csiba Magdolna munkásarisztokrata származásának, népi demokratikus árvaházi neveltetésének és százkilencvenhét centire sikeredett természetnek teljes göggyével, alig pár perce lépett ki az Újpesti Vasöntöde vállalat őminenciája Mindszenty József bíborosi képmásával kidekorált kapuján, miután a műszak végeztével figyelmesen elolvastán és alapfokú szemináriumi tanulmányaival összeférhetetlennek ítélvén, kategorikusan megtagadta ama pártfőiskolai tanárok által megalkotott *Nemzeti Kommunista Kiáltvány* aláírását, amely az ázsiai világkommunizmus kísértetétől fenyegetett, az európai keresztény civilizáció határgyepűin nem rést, hanem erős bástyát képező, Mária-hívő Magyarország szocialista magántulajdonon alapuló osztársadalmi programjának harcos sztrájkokkal kinyilvánítandó támogatására szólította fel a megtiport, csonka kis haza földjének rabjait. Ezt követően pedig nyíltan kimutatva dühödt ellenforradalmi érzületét, vandál módon összecsomagolta és laposra verte az üzem munkástanácsának demokratikus önválasztással megalakult vezetőségét, annak a jóakarató kritikának orcátlan visszautasítása gyanánt, amelynek során büdös pártrüfkeségét és tetves sztrájkötő ribancságát tették kifogás tárgyává.

A nyomatékosnak szánt kritikát röpke idő alatt drasztikusan elfojtó, nyakigláb ellenforradalmárnő, híven javíthatatlan terrorerkölcsseihez, súlyos kezét tehát Králik Béla vállára helyezte, és mély hangján így szólt hozzá: „Ez pofátlanság, papa! Hát micsoda proli maga, mert a külsejéről annak nézem, hogy önként emésztené el magát, ha már az államosított osztályellenség itt hagyta világ csúfjának? Pfüj – bökött rá méltatlankodva a felbiztosítótűzött vörös könyvecskére –, ráadásul párttag is...” „Conchita! – kiáltott fel megrökönyödve a zajgó eseményektől már teljesen összezavarodott, boldogtalan öngyilkosjelölt, a nemzeti trikolórt végre kiköpve a szájából. – Hogy k-kerülf te ide, Conchita?” „Semmi Koncsita – felelte megbántva a Szőke Bombázó. – Én Magdika vagyok a vasöntödéből, ha éppen tudni akarja, és legalább olyan rendes sztrájkötő, mint maga, ahogy a nyakravalójáról gondolom. Melyik

galeri ajándékozta meg vele? Csak nem azok a kispapok, akiket máma hoztak fel kormánykocsikon Pannonhalmáról, és most ólmos botokkal őrzik a sztrájkot?” „Ezek b-butaprolik voltak – kesergett Králik Béla –, fők-fők derék, p-potenciálif elvtárf...” „Nem szégyell ilyen szaros rádióbeszédet prédikálni? – A Szőke Bombázó meg volt botránkozva. – Magának vagy a sütnivalója, vagy az optimizmusa fogyott el, szaki bácsi.” „A f-optimizmu f-om fogyott el, M-Magdika elvtárfnö – vallotta be hősünk. – A p-pártot mindenféle júdáfok, engemet meg k-különböző kifhitűfűgek b-bomlasztanak.” Csiba Magdolna erre már haragosan húzta össze aranybarna szemét. „Hát maga nem járhatott valami rendesen a szemináriumaira, szaki bácsi, az egyszer szent! Tudja-e, mit mondott Lenin elvtárs 1907-ben? Azt, hogy az összes bolsevik elfér mellette egy padon. Magának meg hány padra való elvtárs kéne, hallja, hogy ne eresse el így a fülit-farkát?”

Azzal a további vita elejét veendő, Králik Béla erőtlen tiltakozását egy nyakszirtjére mért, gyengéd alsótenyeressel elnémította, és ráncos, sovány nyakáról szép nyugodtan lecsomózta a kötelet. Aztán alélt testét széles vállára vetette, s hosszú léptekkel elindult vele, hogy közeli Thököly utcai albérletében, pártonkívüli létére is, mielőbb számonkérje tőle akasztott kommunistához nem méltó kispolgári elcsüggedését. Mindebből melleleg az is kitetszik, hogy hősünknek nemcsak a történelem megmásíthatatlan objektív fejlődéstörvényeivel és ama bizonyos visszaforgathatatlan kerekével, hanem történelmet formáló néptömegek erejét és öntudatát megtestesítő, tagbaszakadt ifjú nőszemélyekkel is meggyúlt a baja világéletében.

A Thököly utcai albérletben, alighanem hasonló árvaházi gyerekkoruknak betudhatóan, csakhamar szerető apai-leányi szálak szövődtek kettejük között. Králik Béla már az adoptálás gondolatát is komolyan fontolóra vette, de a szocializmus építésének 1956 októberében végbemenő, nemzeti sajátosságokra és hagyományokra bázírozott megújítási kísérlete egyelőre háttérbe szorította családi természetű tervezgetéseit.

Mihelyt a Szőke Bombázó odaadó ápolása talpra állította a gyengéd alsótenyeres okozta nyakcsigolya-zúzódásából, ismét kistarcsai elméleti stúdiumaiból merítve, elérkezettnek látta az idejét annak, hogy a kritika fegyverét a fegyverek kritikájával cserélje fel. Ekképpen aztán, több meghiúsult próbálkozása után, védangyala éberségét kijátszva, szökve hagyta el Thököly utcai menedékét, hogy azonnali fegyveres szolgálattételre jelentkezzen az I. Munkás-paraszt Forradalmi Ezred angyalföldi laktanyájában.

Az ezred kötelékébe fel is vették alig három héttel azután, hogy a mátyásföldi szovjet katonai kórházban kiheverte azt a magyar nép iránti szolidaritásból fakadó, mindazonáltal súlyos önbíráskodás vétkét képező, goromba testi bántalmazást, amelyről a latin betűvetésben

sajnálatosan fogyatékos jártasságú, de annál sziklaöklűbb Thihon Babuskin és Lado Dumbadze járőröző gárdaharcosok gondoskodtak az igazoltatása és előállításuk között eltelt néhány perc leforgása alatt. Mivel Králik Bélának, úgyszintén néhány perc leforgása alatt, meggyőzően sikerült tisztázni, hogy voltaképpen még névrokonsága is csupán etimológikus az új Zrínyiként akkor már réges-rég Bécsig kirohanó és ottani nyilatkozataiban Budapestet utolsó leheletéig védelmező Király Béla nemzetőr főparancsnokéval, a gárdaharcosi félreértés következtében szerzett agyrázkódása megakadályozta abban, hogy tevőlegesen közreműködhessek annak az ünnepi tüntetésnek a szétkergetésében, amelyre a *Népszabadság* november 23-ai számának gyászkeretes felhívására került sor, amikor a legeldugottabb italboltokból is az utcára özönlöttek mindazok a felvett fizetések és prémiumok ellenére dacos kitartással sztrájkoló dolgozók, akik a párt hívó szavára egyetlen pillanatig sem tétováztak az októberi sajnálatos események egyhónapos jubileumának gyászfelvonulással adózni, s egyúttal fegyelmezett egységben lincselni meg a párt fegyveres erőinek néhány tagját, akik a párt lapjának felszólítását negligálva távozásra szólították fel őket.

Emiatt azonban nem kellett sokáig bánkódnia. Még éppen jókor épült fel ahhoz, hogy már az I. Munkás-paraszt Forradalmi Ezred egyszerű közkatonájaként részt vehessen a Nagybudapesti Központi Munkástanács „Irts! Rombolj! Pusztíts!” jeligéjű, békés karácsonyi demonstrációjának felosztatásában, a Nyugati pályaudvar előtt. És panaszra már csak azért sem lehetett oka, mert egy koronás-kettőskeresztes címerrel kidekorált proletáranya, bizonyos Pócs Emma, az Ilkovics-büfé „Combtárogató Mici” néven közismert törzsvendége, Thomson gyártmányú géppisztolyából két sorozatot lőtt a hátába, majd fél csomag Astor cigaretta ellenében egy harmadikat is, készségesen eleget téve a merő véletlenségből éppen arra bódorgó BBC televíziós forgatócsoport szíves felkérésének.

Pócs Emmát, mint a budapesti Orléans-i Szüzet, másnap már Nyugat-Európa és a Tengerentúl valamennyi tv-nézője megismerhette, ezzel szemben Králik Bélát tulajdon karhatalmista bajtársai sem ismerték meg, miután jó ötnegyed év elteltével – három bonyolult műtéten átesve, jobb karjának töből való amputálását fel sem számítva –, buchenwaldi reminiszcmenciákat keltően muzulmáná aszalódva, végül kiengedték a II. számú Sebészeti Klinikáról.

A klinikán nemcsak az állandóan kibőgött szemű, immár a felnőtt női röplabdaválogatott oszlopának számító Csiba Magdolna látogatta, hanem olykor-olykor egy Nemoda Károly nevezetű, tízéves forma, krumpliorru kisfiú is, akit a sztrájkoló magyar írók már másnap felvettek ama személyiségek listájára, akiknek a közéletből való rögtöni eltávolítását követelték cserébe asztalfiókban őrzött, nagybecsű műalkotásaik nyilvánosságra bocsátásáért.

Nemoda Károlyka ugyanis az emlékezetes karácsonyi demonstráció napján, Vodicska Ferenc peronhordár unokájaként, a pályaudvaron tartózkodott, és vaksi nagyapjától meglógva nagy izgalommal szemlélte az érkezési oldal előtti téren dülő, élvezetes tűzharcot. Minthogy azonban gyermeki igazságérzetét mélységesen felháborította az a jelenet, amikor valami bőrbekecses, címeres spiné egy pufajkás kis manusz háta mögé lopózva orvul beletrafál, mérgében előbb egy harsány „Ez nem ér! Ez csalás!”, majd egy még harsányabb „Gyűnnek a ruszkik!” kiáltással alig másfél perc alatt tökéletesen megtisztította az indóház környékét a munkástanácsi tüntetőktől. Ez az ízetlen dedós tréfa annál inkább megbocsáthatatlan volt, mivel visszavonhatatlanul meghiúsította a tv-felvétel szenzációsnak ígérkező végét, amikor is a sebtében toborzott negyvenforintos statisztáknak – a *Szózat* és a *Rule Britannia* utóbb alákeverendő hangjai mellett – ki kellett volna taposniuk a kövezeten hörgő, pufajkás Kádár-kutya bensőbb részeit.

Való igaz, hősünk még soha nem állt olyan közel a megtiszteltetéshez, hogy feliratkozzék a magyar munkásmozgalom mártírjainak különösen gazdag lajstromára, s hogy később valamelyik szutykos külvárosi mellékutca vagy köz hirdesse vértanúi emlékét a proletár utókornak. Ám az is igaz, hogy elhagyván a sebészeti klinikát, talán még sohasem érezte harci kedvének és erejének oly örvendetes teljében magát, mint akkor, a lassacskán már izmosodó konzolidációba csöppenve. Felajánlott nyugdíjaztatását sértett méltósággal hártotta el, és késlekedés nélkül a párt további rendelkezésére bocsátotta magát.

Tekintetbe véve ez irányú nyakasságát, hetvenöt százalékos mozgalmi rokkantságát, továbbá kimeríthetetlenül bőséges vértanúi érdemeit és tapasztalatait, a pártilletékesek úgy vélekedtek, hogy nála alkalmasabb személyt lámpással sem találhatnának az akkortájt már ellenforradalommal nyilvánított októberi sajnálatos események idején elhalálozott mártírok utca-, emlék- és sírtábláinak ünnepélyes leleplezéseire, amely megemlékezésekre dadogása kivált alkalmassá tette.

Csakhogy Králik Béla hangképző szerveinek e kóros rendellenessége csodálatos metamorfózison ment át, valahányszor az elesett vagy megkínzott és kivégzett mártírok helytállásáról kellett megemlékeznie. Dadogását megakadályozandó, korántsem kellett kavicsokat dugdosnia a nyelve alá, amikor Démoszthenészhez méltó filippikákat vágott ki mindama kishitű, opportunistáknak, mind a néphez, mind a proletariátushoz, mind a párthoz, mind a szocializmushoz méltatlanná vált renegátok és júdások ellen, akik az ellenség offenzívájának idején, vacak nyárspolgári irhájukat féltve, gyáván lapítottak, vagy nyíltan megtagadták osztályos testvéreiket, nemkülönben a forradalmak örök vörös lobogóját, s ezáltal amiképpen „vértanúit a munkásosztály befogadja nagy szívébe”, úgy cserbenhagyóit és kiszolgáltatottait, ellenséges letipróihoz hasonlatosan „már most szégyenfára szögezte a történelem, ahonnan papjaik minden imádsága sem váltja meg őket soha”.

Mivel imígyen kisajátítván Marxot, sajnos mindegyik fővárosi és vidéki megemlékezésén az egybegyültek közül legalább egy tucat régi és jó elvtársat sértett meg, akik bár a vérzivataros napokban valóban meginogtak, de azóta már, méltóan magas állásaikhoz és felelős beosztásaikhoz, újólag elévülhetetlen tanúbizonyságát adták szilárd rendszerhűségüknek, hősünket kezdetben – méltányos tapintattal – még csak demagóg szájtepőnek aposztrofálták, rövidesen azonban már a vörösre mázolt, rongyrázó kispolgár jellegzetes őspéldányát ismerték és panasztak fel benne, aki szünös-szüntelen felszaggatva a már jótékony hegedű sebeket, nemkívánatos indulatokat kavarr az ideológiailag kevésbé képzett, egyszerű elvtársak körében, és ilymód megbocsáthatatlanul hátráltatja a konszolidáció széles körű kibontakozását és kibontakoztatását. Végül is alighanem ezeknek a helyes fejlődésért aggódó észrevételeknek volt betudható, hogy hamarosan pártelismerésben és kormánykitüntetésben részesült, s miután plasztikai műtéttel kapott még egy fület is, nyugdíjba helyezték.

Ezzel egyszersmind Králik Béla törvénytelen születésű, újpesti cipőfelsőrész-készítő viszontagságos életpályájának úgyszólván a fináléjához érkeztünk. Mint kipróbált, érdemes veterán a párt figyelmességéből egy olcsó bérű, másfél szobás lakáshoz jutott az új, Thälmann utcai lakótelepen. Ott, élete első főbérletében többé nem látta megvalósíthatatlannak régóta dédelgetett ábrándját, s törvényesen leányává fogadta és magához vette Csiba Magdolna öntödei magkészítőt, női röplabda-válogatottunk akkor már Európa-hírű Szőke Bombázóját, aki ezt sem élmunkáshoz, sem élsportolóhoz, sem emlékműi termetéhez nem illő, elérzékenyült pityergéssel fogadta.

Ám Králik Béla megérdemelt családi boldogságáról és békés öregkoráról szövögetett ábrándjai, mint már annyiszor, ezúttal is füstbe mentek. Méghozzá immár végérvényesen. Jóllehet nyugdíjas pártkörzete munkájába azonnal tevékenyen bekapcsolódott, és kitűnő felső kapcsolatai révén még azt is sikerült kivívnia, hogy délelőttönként társadalmi ellenőrként a lakótelepi zöldségáru-ellátásra felügyeljen, délutánonként pedig önkéntes rendőri szolgálatot teljesítsen a csúcsidőben igen forgalmas Béke út és Thälmann utca kereszteződésében kijelölt posztján, sőt mi több: vásár- és ünnepnapokon mint kiegészítő társadalmi parkőr éberrel vigyázza a József Attila tér tisztaságát és a hajdani proletárok ott játszadozó, apró örököseinek testi épségét – nyugdíjassága második hónapjában a szervezete összeroppant.

Súlyos tüdőpanaszokkal került fel ide hozzánk. Némely rosszsznyelvek szerint krónikus pofonélégtelenség következtében. De akármilyen volt is az oka, tény és való, hogy az állapota néhány nap annyit romlott s úgy elkomplikálódott, hogy az állatorvosi oktatás ama bizonyos lovához hasonlatosan, az összes gyógyíthatatlan tüdőbetegségeket a lehető leglátványosabban

demonstrálhatták rajta. Amikor már, osztatlan konzíliumi egyetértéssel épp véglegesen leírták, egyik napról a másikra – se szó, se beszéd! – tökéletesen meggyógyult. Rejtélyes gyógyulása, ha lehetséges, még emlékezetes weimari talpra állásánál is meglepőbb volt, nem csoda tehát, ha mind a mai napig a legjelesebb hazai pulmonológusok elkeseredett szakmai vitáinak a tárgya. Túlzás nélkül állítható, hogy felépülése valóban egyike volt az orvostudomány ritka talányos sikereinek, amelyek előtt tanácstalanul áll minden specialista. Kivéve – ez esetben – szerénységemet. Kötelességem tehát föllebbentenem a titok fátylát.

Tavaly áprilisban, azon a baljóslatú napon, amikor a rádióból megtudtuk, hogy a kubai Disznó-öbölben ellenforradalmár zsoldosok szálltak partra, Králik Béla lázas sietséggel felkeresett a szobámban, és megtisztelt azzal, hogy bizalmasan elhebegje: már kora hajnalban megírta és expressz-ajánlott fel is adta levelét az illetékes szerveknek, amelyben arra kérte őket, hogy haladéktalanul járuljanak hozzá önkéntesi kiküldetéséhez Kubába, mivel több évtizedes forradalmi harci tapasztalatainak, a világon egyedül, ott talán még manapság is hasznát veszik.

Boldog volt, felajzott és harcra kész. Kék gyerekszemében a hajdani tűz lobogott. „Ott most v-veszélyben a forradalom – magyarázta felindultan. – És ha a v-világ legtávolabbi csücskében is veszélybe kerül a forradalom, K-králik Béla szíve r-rögvest nyugtalanná válik...”

Ám estére mégis elhunyt. Igazgató főorvosunk, a tudós professzor merő jóindulatból beadott neki egy szívnyugtató injekciót, és ezzel – tudtán kívül – ráhibázott elpusztításának egyetlen lehetséges módjára.

Temetése nem volt túlságosan ünnepélyes. A párt és az állam – elvtársilag fontosabb elhalálozások okán – nem képviseltette magát. Saját halottjának egyetlen szervezet vagy intézmény sem tekintette.

Sírjánál hárman álltunk. Jomagam, Csiba Magdolna és egy krumpliorrú, fiatal kamasz, aki egész idő alatt csökönyösen az *Internacionálé*-t fütyülte.

TARTALOM

Grosz

*avagy Grosz József ügynök viszontagságos élete
és békeséges halála /*

Terstyánszky

avagy A hamiskártyás (Tüdőszanatóriumi történet 1962–ből) /

Králik

*avagy Králik Béla törvénytelen születésű újpesti
cipőfelsőrész-készítő életének és halálának
felettébb különös históriája, ahogy az *-hegyi
Állami Tüdőszanatórium 229-es szobájának betegei
előtt 1962-ben, egy szeptemberi estén Babrián
Dezső ötvenkilenc éves író elbeszélte /*

Tabák András kötetei

- Szól a sziréna (elbeszélések, 1960)
Gúzsbakötve (regény, 1961)
Kakas Aszklépiosznak (elbeszélések, 1963)
Sargasso tenger (regény, 1965)
Átmeneti emberek (regény, 1981)
Tegnap és tegnapelőtti történetek (elbeszélések, 1982)
Karácsonyi ének (kisregény, 1984)
Egy igaz Szodomában (válogatott elbeszélések és kisregények, 1985)
Ő az, akit szeretsz (elbeszélések, 1988)
A sötét ablak (regény, 1989)
Anselmus barát látogatója (történelmi elbeszélések, 1990)
A melankólia órái (versek, 1991)
Fölöttünk Európa (7 abszurd, 1991)
Tizenegy hónap (lírai napló, 1991)
A Sándor bácsi faliórája (elbeszélések, 1991)
Az én katedrálisom (versek, 1992)
Megrögzött álmodó (versek, 1993)
Vén ló – hősakadásban (hét elbeszélés gyerekeimről,
kölyökkutya korukból, 1994)
Felhívás hősiességre (versek, 1996)
Kalendárium (prózák és versek, 1998)
A verőember (regény, 2000)
Az ezüst vitézségi (novellák, 2005)
A helvéciai próba (7 x 7 elbeszélés, 2006)
Három magyar pikareszk (kisregények, 2008)